AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YEPYENİ BİR...

AKŞAM

7 den 70e kadar herkesin gazetesi

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 5, Cilt: XIV, Sayı: 238

Yazı İşleri:
Rüzgârlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: ***18992 P. K. 688 - Ankara***

İdare :

Denizciler Caddesi 28/B

Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiyatı 125 Kuruş

*

Müessisi

Metin Toker

Umumi Neşriyat Müdürü

İlhami SOYSAL

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahihi ve neşriyatı fiilen idare eden mesul Yazı işleri Müdürü

Kurtul ALTUĞ

*

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf :

Hüseyin EZER
Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

*

Klişe :

Doğan Klişe

Müessese Müdürü :

Mübin TOKER

*

Abone şartları :

3 aylık (12 nüsha): 12.60 lira
8 aylık (25 nüsha): 25.00 lira
1 senelik (52 nüsha): 52.00 lira

*

İlân şartları :
Santimi : 8 lira
3 renkli arka kapak: 750 lira

*

İlan İşleri

Şark Büro

Tel: 18173

Dizildiği ve Basıldığı yer:
Rüzgarlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih: 22.1.1959

Kapak resmimiz

Şem'i Ergin

Ümit ölmez!

Kendi Aramızda

AKİS okuyucuları,

Şu geride bıraktığımız hafta, daha önce geçen pek çok haftaya benzer bir şekilde, basın mensupları için hiç de iç açıcı olmayan hadiselerle yüklü olarak geçti. Toplu Basın Mahkemelerinin verdikleri mahkûmiyet kararları, Temyizce tasdik edilen mahkûmiyetler, Türkiyenia dört bir kösesinde geniş akisler yarattı. Bu, basın mahkûmiyetleri bakımından hayli yüklü olan haftada, elbette ki AKlS'in de kısmetine birseyler düşecekti. Nitekim düştü de. Bu haftanın ortasında çarşamba günü yapılan bir tebligata göre, Ankara Toplu Basın Mahkemesince bundan bir müddet önce verilmiş olan bir aylık bir hapis cezası Temyiz Üçüncü Ceza. Dairesince tasdik edilmiş ve hüküm kesinleşmiştir. Mecmuamız sahip ve yazı işleri müdürü Kurtul Altuğ, bir tekzibi -Muammer Aksoyun bir tekzibini- neşretmemek suçundan dolayı üç gün içinde Ankara Savcılığına müracaat edecek ve kesinle-- şen cezasını çekmek üzere Hiltona • gidecektir. Böyle AKİS, bu haftanın sonunda cumartesi günü dördüncü mensubunu da cezaevine yollamış olacaktır. Cüneyt Arcayürek, Metin Toker ve Yusuf Ziya Ademhanın daha evvel de birer defa cezaevine girdikleri hatırlanacak olursa; bu, AKİS mensuplarının cezeavini yedinci ziyareti olacaktır. Malûm olduğu üzere halen Metin Toker, Yusuf Ziya Ademhan ve Tarık Halulu cezaevinde bulunmaktadırlar.

Kurtul Altuğ

AKİS, nevi şahsına münhasır basın rejimimizin her dilimi bir zehir olan meyvalarından hissesine düşeni yerken, öbür gazeteler ve gazeteciler de bu meyvalardan hissedar olmaktadırlar. Gene bu hafta Çarşamba günü, Ankarada Toplu Basin Mahkemesi bes gazeteciye ait yedi dâvanın duruşmasını yaptı ve bunlardan sadece bir tanesi beraatle neticelendi. İki dâvada üç gazeteci ise, -Yakup Kadri Karaosmaıoglu, -Ülkü Arman. Beyhan Cenkçi-, hapis ve para cezalarına çarptırıldılar. Halen hapiste bir yıllık bir başka basın mahkûmiyetini çekmekte olan Ülkü Arman bir defa daha bir yıl hapse ve 10.000 lira para cezasına mahkûm oldu. 10 aylık bir mahkûmiyet kararı Temyizde tasdik edilen Beyhan Cenkçi ise, Kasım Gülekin Kasımpaşada bir kongrede, yaptığı konuşmayı neşretmekten bir yıl onbeş gün hapse ve 10.000 lira para cezasına mahkûm oldu. Nalıncı Keseri başlıklı yazıyı yazan ve Ülkü ile birlikte dâva edilen Yakup Kadri Karaosmanoğlu da Ülküyle birlikte bir yıl hapse mahkûm edildiyse de, yaşının 65'î geçmiş olması ve daha başka bazı hususlar göz önünde tutulduğundan bu mahkûmiyet önce azaltıldı, sonra da tecil edildi.

Ayni gün İstanbulda da Toplu Basın Mahkemesi, önüne çıkartılan Cumhuriyet, Vatan, Milliyet, Akşam, Dünya ve Gündüz gazeteleri mesullerinden 36 kişi aleyhine açılan 18 dâvaya baktı ve bu dâvalardan sadece Dünya mesullerinden biri ile Yeni Bursa gazetesi sahibi Aziz Özbay arasındaki karşılıklı hakaret dâvası iki tarafa da altışar ay hapis cezası verilmek suretiyle karara bağlandı. Ancak bu dâva, karşılıklı hakaret dâvası olduğundan hapis ve para cezaları iskat edildi. Diğer dâvalar ise başka günlere talik olundu. Gazetecilerin böyle tabur tabur mahkeme huzuruna çıkarıldığı, bir kısmının mahkûm olup dosyalarının Temyize yollandığı, bir kısmının Temyizde tasdik olunduğu şu günlerde Metin Toker, Ülkü Arman, Şinasi Nahit Berker, Fatin Fuat, Yusuf Ziya Ademhan, Tarık Halulu, Halim Büyükbulut ve İhsan Tufandan sonra 9 ay 10 günlük mahkûmiyetini çekmek üzere Lüleburgazdan bir gazeteci de -Gültekin Arda- cezaevinin yolunu tuttu. Kurtul Altuğ cumartesi günü bunlara iltihak edecektir. Bilecikten Yalçın Kaya, Ankaradan Fethi Giray da topun ağzında hazır beklemektedirler. Daha geride ise bir hayli gazeteci Temyizde tetkik dilmekte olan dosyalarının encamını merakla ve üzüntüyle beklemektedir.

Saygılarımızla
AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Azmin eli

Güçbirliği hareketinin Ondördüncü C. H. P. Kurultayından sonra kazandığı mânanın D. P. çevrelerinde nasıl büyük bir şaşkınlık yarattığı kimsenin gözünden kaçmamaktadır. Hangi hedeflere doğru yürüdüğünü, büyük bir vuzuhla halk efkârına açıklıyan C. H. P. samimiyetini ve vatanseverliğini de bu vesileyle bir defa daha ispat etmiştir. Millet, Kurultaydan sonra C. H. P. yi iktidara pek çok yaklaşmış görmekte haklıdır. Şimdiye kadar kuvvetini. İktidarın hatalarından ve hesapsız hareketlerinden alan Muhalefet» kendisini yeni bir çalışma düzeni içine sokmak zaruretini görmüş ve bu yola gitmiştir. Büyük seçmen kütleleri simdi yüreklerinde İktidarın yarattığı memnuniyetsizliklerin yanı başında ve daha da kuvvetli olarak C.H. P. nin uyandırdığı ümitleri de beslemektedirler.

Bir zamanların sevgilisi D. P. iktisadî sahada, rejim meselelerinde ve basın hürriyeti, hâkim teminatı. Üniversite muhtariyeti bahislerinde attığı yanlış adımları hiç atmamış olsaydı veya bunlardan zamanında dönmesini bilseydi, bugün Vatan Cephesi gibi değişik bir isim altında taraftar toplama gayretine düşmesine lüzum mu kalırdı? D. P, yi, iktidarının dokuzuncu yılında İktisadî Devlet Teşekküllerinde çalışan memurları, ekmekleriyle oynayarak saflarına alma gibi faydasız gayretlere sürükleyen zaafı, artık gözlerden saklamaya imkân var mıdır?

Şimdi D. P. için temel mesele, sadece ve sadece iktidarda kalmaktır. Hal böyle olunca da elbette bocalıyacaklar, elbette bir takım tedbir ve tertiplerin peşinde olacaklardır. Fakat akıbetlerini zerre kadar olsun, değiştirmeğe muvaffak olamıyacaklardır.

D. P.

J günü

(Kapaktaki Politikacı)

Bu haftanın başında Salı günü, vakit öğleye yaklaşırken Beyfendinin Vilâyete geldiğini gören D. P. İstanbul teşkilâtı ileri gelenlerini bir telâştır aldı. Sağa sola emirler yağdırıldı. Teşkilâta, en alt kademelere kadar. J günü için hazırlıklı bulunmaları bildirildi.

Şehirlerini ne kadar çok sevdiğini bildikleri halde, Beyfendinin şu günlerde İstanbula geleceğini doğrusu hiç kimse ummuyordu. Zira Ankarada işlerin baş kaşımağa bile vakit bırakmıyacak kadar hızlandığı biliniyordu. Mühim toplantılar biribirini kovalıyordu. Mesela geçen

Adnan Menderes

Her gidişin... -

haftanın sonunda Cuma ve Cumartesi günleri Başbakanlıkta Bakanlar Kurulu ve D. P. Genel İdare Kurulu İki defa toplanmış, İktidar . Muhalefet münasebetlerini gözden geçirmişti. Kurultaydan sonra, Muhalefete karşı ne şekilde hareket edilmeliydi? Şu meşhur tedbirler ne olacaktır Bu meseleler üzerinde görüş birliğine varılması güç olmadı. Yumuşamak belki iyi idi, lüzumluydu. Ama şu gözü dönmüş Muhalefet karşısında buna imkân mı vardı... Yumuşama yolunda atılacak adımlar, bir zaaf işareti sayılacak ve ihtimal karşı taraftan zafer naraları atanlar bile çıkacaktı. Şu halde yeni tedbirler almaktan başka çare kalmıyordu. Bu noktaya kadar anlatmak kolaydı. Fakat D. P. Grubu bunu nasıl karşılıyacaktı? Tedbirleri, uzun münakaşalardan sonra ve pek zayıf bir ekseriyetle de olsa Gruba kabul ettirmek pek âlâ mümkündü. Ama böyle bir teşebbüsün, Grubun zahiren mevcut ünitesini parçalaması kuvvetli bir ihtimaldi. Sayısı 100 ü aşan bir ekalliyetin tedbirlere mukavemet göstereceği muhakkaktı. İdareciler birliğe en cok İhtiyaç duyduklan bir sırada böyle bir tehlikeyi göze alamıyorlardı. Bütün ümitler C. H. P. Kurultayına bağlanmıştı. Kurultayda başgöstermesi muhtemel bir takım taşkınlıkların "yolunu şaşırmış" demokratları doğru yola sevkedeceğini umuyorlardı; Fakat Kurultay bitmiş ve geride beklenilendin tamamen farklı bir tesir bırakmıştı. D. P. idarecileri bir ara Selim Soleyin hakikaten yersiz ve yakışıksız cümlelerinin maksadı temin edeceği kanaatına kapıldılar. Soleyin sözleri, D. P. Grubunu ikna için bir koz olabilirdi. Hem de ne koz!. İşte bu ümitledir ki Selim Soleyin Kurultaydaki konuşması teksir edildi ve D. P. milletvekillerinin Meclisteki posta kutularına konuldu. Bir taraftan da Grubun Salı günü fevkalâde bir toplantıya çağırılması kararlaştırıldı. Ama az sonra Selim Soleyin sözlerinin C. H. P. çevrelerinde tasviple Karşılanmadığı ve Kurultayın çok.başka bir hava.içinde çalışmalarını tamamladığı noktasının kimsenin gözünden kaçmadığı anlaşıldı. Pek az kimse, bir pire için koca bir yorgan yakmağa hazırdı. Tedbirler işini "görülen lüzum üzerine" bir defa daha geriye bırakmaktan başka çare yoktu.

Bunun üzerine Başbakan, yanında ÖzeI Kalem Müdürü Muzaffer Ersü olduğu halde, haftanın başında Pazartesi günü Esenboğadan saat 17.18 de havalanan 121 sefer sayılı Arz uçağına atladı ve hava karardıktan sonra. Yeşilköye geldi. Geceyi Parkoteldeki dairesinde geçirdi. İstanbullu demokratlar Beyfendinin teşrifini ancak ertesi gün öğrenebildiler ve Ankarada fevkalâde kararlar alınmasının beklendiği şu günlerdeki bu ziyarete bir mâna veremediler. Bunun, mutlaka bir sebebi olmalıydı, İstanbul D. P. teşkilâtının tecrübeli idarecileri, ziyarete bir sebep bulmakta güçlük çekmediler. D. P. Genel Başkanı her halde Vatan Cephesi toplantısı için İstanbu;-daydı! Daha bir gün önce toplantı için hazırlıklı bulunmaları Ankaradan bildirilmemiş 'miydi? Fakat İstanbullu demokratlar yanıldıklarını çok geçmeden anladılar. Toplantı bu defa da yapilmiyacakti. Şiddet tedbirleri gibi Vatan Cephesi toplântı-

Ölüm Sebebi Anlaşıldı mı?

Zafer okumak gittikçe eğlenceli bir bal alıyor. İşte Çarşamba günkü Zaferden bir başlık: "İktisadî politikamızı dünya hâdiselerine göre teşrih eden Ticaret Vekili..."

Doğrusu biz, iktisadi politikanın otopsi masasına yatırılacak bale geldiğini bilmiyorduk! Eh, ne yapalım, Allah taksiratını affetsin! Yalnız, teşrih yapıldığına göre, bari ölüm sebebi anlaşılsaydı iyi olmaz mıydı?

Yarına Hazırlanan Bir Parti

Turhan FEYZİOĞLU

C. H. P. nin XIV. Kurultayı sona ermiş bulunuyor. Bilindiği gibi C. H. P. "Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti"nin devamı olarak doğmuştur ve 1919 da toplanıp Millî Mücadelenin dayanacağı prensipleri vaz'eden Sivas Kongresi, sonradan C. H. P., adını alan siyasi hareketin ilk büyük Kongresidir. 1927 de C.H.P. nin ikinci Kongresi yapılırken, Atatürk bu noktayı bilhassa belirtmiştir. Sivas Kongresinden bu yana, C. H. P. Kurultaylarından bir çoğu tarihi kararlara sahne olmuştur. Bizce, XIV. Kurultayın başlıca özelliği, millet hizmetinde daha büyük mes'uliyetler yüklenmeğe namzet bir siyasî partilim bu mes'uliyete layık olmak için sarfettiği şuurlu ve ciddî gayrette toplanmaktadır.

İnönünün Kurultayı açış nutkundan' Kurultayca verilen büyük kararlara, komisyon çalışmalarından umumi heyetteki tartışmalara varıncaya kadar, bu nokta daima göze çarpmakta idi. C. H. P. nin "İktidar için iktidar" istemediği, tam aksine, yarınki İktidar mes'uliyetinin ağır yükünü bugünden omuzlarında duyduğu ve bu şerefli çileye şimdiden ciddiyetle hazırlanmak lüzumunu kavradığı Kurultay boyunca dikkati çekiyordu.

Kurultayı yakından takibedenler, yarınki vazifeye layık olmak, milleti hayal kırıklığına uğratmamak kaygusunun genel başkandan delegelere kadar herkesi nasıl sardığını mutlaka hissetmişlerdir.

İnönü açış konuşmasında bu noktayı bilhassa ele almıştır: "Partimizin kendi üzerinde ümitleri topladığı bu şerefli devirde, gelecek günler için elbirliği ile hazırlanmakta göstereceği ehliyetin vatandaş tarafından dikkatle takip edildiğini biliyoruz. Vatandaşlarımızın C. H. P. ye bağladıkları ümitlerin her sahada gerçekleşeceğini hulûs ile temin etmek vazifemizdir."

C. H. P. nin niyet ve tasavvurları hakkında yersiz endişelere yol açabilecek ölçüsüz iddialardan uzak olarak, İnönü gerçek devlet adamına ve büyük bir siyasî partiye yakışan dille konuşmuş ve iktidar mes'uliyetini yüklendiği zaman C. H. P. nin ne bir mesuliyetsizlik, ne de bir kin ve intikam devri açmayacağını; kalbten gelen ve kalblere işleyen sözlerle anlatmıştır: "Biz İktidara geldiğimiz zaman partizanlık bütün dal ve budakları ile bünyemizden silinecektir. Biz her nevi mesuliyetin kanun içinde aranması ve her kanunun hukuk esasları içinde bulunması davasındayız. Âmme hizmeti deruhte edenlerin tabiatiyle bir mes'uliyet de kabul etmiş olduklarını unutmamaları lâzımdır. Mesuliyetsizlik duygusu şüphesiz her türlü suiistimalin teşvikçisidir. Mes'uliyet ve hesap mevzularının bir siyasî tezvir ve İntikamın vasıtası olarak kullanılması ihtimali ise, memleket ve millet için daha vahim zararları tevlit eder... Biz siyasi isnat ve hükümlerden çok çekimsizdir. Bizden sonra hiç bir vatandaşın siyasî tezvire maruz kalmaması büyük gayemizdir. Çıkarılacak kanunları siyasî kudret dışında bir Anayasa mahkemesinin kontrolüne arz eden; müstakil mahkeme ve hakim teminatı diye çırpınan bir zihniyet hiç bir sahada partizanlık ve siyasî tezvir ve intikam yolu takip edemez."

Siyasî muarızlarında tenkid ettiği ne varsa, İktidara geçer geçmez hepsini ve çok daha fazlasını kendisi lobi mubah gören iptidaî zihniyet C. H. P. Kurultayı tarafından reddedilmiştir.

Partinin, siyasî ve İktisadi alanlarda yarın yapacaklarını bugünden dikkatle düşünüp hazırlaması lüzumu bütün delegelerin müşterek dileği olarak belirmiştir. Büyük bir heyecan içinde kabul edilen "İlk Hedefler Beyannamesi" ile, XIV. Kurultay, rejim konusunda, millet ve tarih huzurunda çok açık taahhütler altına girmiştir. Kurultaydan önce esasları itina ile hazırlanan, C. H. P. Meclisi kararı ile Ana Davalar Komisyonuna sumdan ve Kurultayca ayakta dinlenip oy birliği ile kabul edilen bu vesika, belki büyük yenilikler getirmemiştir. Fakat, "biz sadece vaad ettik, vâde vermedik" bahanesi ile muhalefet yıllarında ne söylemişlerse önün tam aksini yapan samimiyetsiz politikacılardan çok çekmiş olan Türk milleti, "en geç ilk teşri devrede gerçekleştirilecek hedefler"in böylesine bir açıklık ve kesinlikle ilan edilmesinden elbette ferahlık duymuştur.

Kurultayca kurulan Basın Komisyonu, çilekeş Türk basını için; Gençlik davaları Komisyonu, Türk srençliği için; Sosyal Davalar Komisyonu, emekleri karşılığında hakları olan emniyetli geçimi temin edememiş milyonlarca vatandaş için C. H. P. nin tasarladığı tedbirleri vuzuha kavuşturmuştur.

XIV. Kurultay, ayrıca C. H. P. nin iç bünyesinde daha dinamik, daha verimli ve aynı zamanda daha murakaben bir çalışma devresine girmesini mümkün kılacak müsbet adımlar atmıştır.

Bugün açıkça beliren bir gerçek var: Memleket ümidi C. H. P. ye bağlamıştır. Bir tarafta hakkın, adaletin, hürriyetin mutlaka zafere ulaşacağına inanan, güçbirliği hareketi ile maddî ve manevî gücünü daha da arttırmış olan zinde ve canlı bır siyasî parti vardır. Bu parti, liderlerinden ocak teşkilâtına kadar haklı bir davanın sahibi olmanın verdiği iman ve cesaretle mücadele etmektedir.

Öte yanda, kendi programını bile inkar etmiş, doğuş sebebini unutmuş, vaad ettiği hürriyet ve hukuk devleti esaslarını getirecek yerde memleketi 1950 de vardığı merhaleden daha geriye götürmüş, iktisadî alanda eline geçen en müstesna fırsatları heba ederek milleti hergün artan sıkıntılara garketmiş bir siyasî teşekkül vardır. Bu siyasî teşekkül, ne pahasına olursa olsun iktidar sandalyesine tutunmak isteyen bazı insanlar elinde ruhunu kaybetmiş, hürriyet meş'alesini elinden düşürmüş, haksız bir gidişte ısrarın buhranları içine sürüklenmiştir.

Hiç bir tedbir, haklı bir mücadeleyi İminle ve azimle yürütenleri kesin zaferden alıkoyamıyacaktır. XIV. Kurultay belki yarın, belki yarından da yakın C.H P. yi bekleyen büyük vazifelerin şuuru içinde toplanmış ve bu vazifelere lâyık olmasını bilmiştir.

sı için de daha müsait bir zamanı beklemek lazımdı. D. P. şimdilik, "İktisadî Devlet Teşekkülleri memurlarını Vatan Cephesine kaydetmek ve daha 20 İlde radyo istasyonu açmak gibi oyuncaklarla gönlünü avutuyordu.

İstanbul temasları

Başbakan Salı sabahı -âdeti veçhile- imar sahalarını dolaştıktan sonra Vilâyete geldi. Yanında D. P. Genel İdare Kurulu üyesi Emin -Kalafat ile Beşiktaş Vişnezade Ocağına kaydolunarak resmen D. P. li olan Kemal Aygün vardı. Başbakan Vilâyette Kemal Aygünle uzun uzun görüştü. Bu görüşme Aygünün D. P. İstanbul teşkilâtının başına getirileceği şayialarını kuvvetlendirdi. Sevimli Belediye Başkanına göre böyle bir şayianın aslı yoktu; bu, sadece bir temenniden ibaretti. Fakat D. P. İstanbul teşkilâtından- bir çok kimsenin Kemal Aygün gibi popüler bir idareciyi başlarında görmeyi arzuladığı muhakkaktı. Hizipleşmelerden bıkan D. P. Genel Başkanının bu arzuyu paylaşması kuvvetle muhtemeldi. Beyfendi ısrar ederse, Kemaî Aygün, bu; yeni vazifeyi de kabullenmek zorunda kalacaktı. İstanbul teşkilâtının popüler bir başkana olan ihtiyacı ise aşikârdı. Hizipler arasındaki mücadele gittikçe şiddetleniyordu. İstanbulda da bir "Yalım" hâdisesinin patlak vermesi beklenebilirdi. Arada sırada Vatan Cephesi ocakları açmak, Ortaköyde Olimpiyat kahvehanesinin üst katında bir Enver Kayanın, bir Nuri Bayarın "Abdülhamidin arabasının gümüş basamaklarını öpen" gençliğe."müstebite' ilk biat telgrafını çeken" profesörlere, "komünistleri barındıran" basına dil uzatması, sil baştan deyip ocak kongrelerine yeniden başlanması teşkilâtı avutmaya kâfi değildi. Bilhassa Sarol ekibinin son aylardaki faaliyeti huzursuzluğu arttırmıştı. İdeal dostun iadei itibar etmesi hoş karşılanmıyordu. Gerçi Şahane Kulüpte sık sık görünen Sarolun -Sadık Giz de bu eğlence yerini çok sevenler arasındadır- otomobil hâdisesi işleri bozmuş, sevimli doktor B. M. M. de yeniden "Edirneli pirinç ekicilerinin perişan hallerinden" bahsetmeğe başlamıştı. Ama İstanbulda için için yürütülen- mücadele devam ediyordu. Ümitler popüler Kemal Aygündeydi.

Mütevekkiller

D. P. yüksek kademeleri şiddet tedbirlerini getirmek için,- müsait bir zaman ararlarken, şiddetin her türlüsünün çıkar yol olmadığını bilen 100 küsur D. P. milletvekili mütevekkilâne mücadele gününün gelmesini beklemektedir. Meşhur yaylacılarda tam bir pasiflik' hâkimdir. Gerçi B. M. M. Başkanlık seçimlerinde olduğu kadar kuvvetli sayılmazlar. Bazı döküntüler vermişlerdir. Seyahatlere ve iltifatlara dayanamayan bazı hafifmeşrep mutediller saf değiştirmişlerdir. Yüksek kademeler, 150 gözü kapalı taraftar sayesinde Grubun bütün faaliyetine hâkim olabilmektedir. Grup üyeleri, kendi seçtikleri bir komisyon raporunun ne zaman görüşüleceğini bilemiyecek kadar kendi hareketlerine hâkim değildirler. Bunda elbette Grup İdare Heyetinin mesuliyeti vardır. Ama Grubun temayüllerine kulak veren bir idare heyeti seçmek mutedillerin elindeydi. Bu gün, idare heyeti seçimlerine karşı kayıtsız kalmanın cezası çekilmektedir. Mutedillerin halen yapabilecekleri bütün şey, şiddet tedbirleri geldiği zaman -eğer getirilirse- hayır demekten ibarettir. İnsiyat'if başkalarına aittir. Lidersizdirler. Bakanlıktan istifa ederken yazdığı şarkkâri istifa mektubunun yarattığı hayal kırıklığına ve B. M. M. Başkanlık seçimlerinde taraftarlarını yarı yolda bırakmasına rağmen bir Şem'i Ergin mutedillerin hâlâ tabii lideri olarak görünmektedir.

Kemal Aygün
Allah Sahibine bağışlasın!

Zoraki lider

Arkadaşlarının bir 1946 demokratı olan Şem'i Ergine hâlâ itimatları vardır. İnanırlar ki, D. P. yi içine düştüğü çıkmazdan kurtarabilecek nadir üç boş kişiden biri Şem'i Ergindir. Bu itimat yüzünden de Şem'i Ergin ne yaparsa yansın, etrafındakilerin ona karşı olan bağlılığı ve itimadı devam etmektedir. Mutedil D. P. lilerin Şem'i Ergine olan bu bağlılıklarında,' biraz da denize düşen insanların ruh haleti vardır.

Şayet aslı aranırsa, Mutedil D. P. lilerin -bu tabiri belki de müfrit olmayan D. P. liler diye düzeltmek lâzımdır- Şem'i Ergine olan itimatları pek de yersiz değildir. Zira Şem'i Ergin tam manasıyla bir 1946 demokratıdır ve bu ruhunu bir an olsun kaybetmemiştir. 1913 yılında Samsunda doğan Şem'i Ergin ilk, orta ve lise tahsili sırasında, babasının peşi sıra hemen bütün Anadoluyu bastan başa dolaşmış, ondan fazla okul değiştirmiştir. Liseden sonra Ankara Hukukuna kaydolan Ergin 1936'da Hukuku bitirmiş, askerliğini yaptıktan sonra da Eskişehire tâyin olunmuş ve hemen o günlerde evlenmiştir, 1939'dan 1944 yılına kadar Malkara savcısı olarak vazife gören Şem'i Ergin, Malkaradan sonra Manisa savcı yardımcılığına tâyin edilmiştir. Erginin Manisaya gelişi hayatında bir dönüm noktasıdr.

Manisada tek partili rejimden çok partili hayata geçişin ilk heyecanlı günleri içinde kendini bu havaya kaptıran Ergin; 1946 seçimleri srifesinde vazifesinden istifa ederek seçimlere katılmıştır. Seçimlerden sonra yeniden vazifesine iade edilen Ergin 1947'de Mardin'e tâyin edilince savcılıktan istifa ederek avukatlığa başladı. Bu arada Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu ile dostluğunu ilerleten Ergin, D. P. saflarında da bilfiil çalışmaya başladı. D. P. nin kalelerinden olan Manisada Karaosmanoğlunun yanıbaşında D. P. il ikinci başkanlığı yaptı. Daha sonra Manisa İl Başkanı iken 1950'de milletvekili seçildi.

B. M. M. içindeki hayatı da Sem'i Ererin için baştan aşağı muvaffakiyetlerle doludur. Bir ara Meclis Başkan Vekilliği yapan Ergin daha sonra Menderes IV. kabinesine Devlet Bakanı olarak girdi. Bir hafta sonra da Millî Savunma Bakan Vekilliğine tâyin edildi. Menderes V. kabinesinde de bu vazifeye asaleten getirildi. İyi bir hukukçu olan Şem'i

İşaret!

Birkaç günden beri C. H. P. liler iktidara gelmek üzere olmanın emniyet ve gururunu daha kuvvetle duyuyorlar. Emniyetin sebebi, Kurultayın vatan sathında yarattığı hava değil, Mithat Dülgenin verdiği bir işarettir.

Ziraat Bankasının . cömert Genel Müdürü, C. H. P. ileri gelenlerine dağıtılmak Üzere düzünelerce maroken kaplı cep defterini Orhan Öztraka göndermiş bulunuyor da...

Ergin bakanlığı sırasında ordu mensuplarının kalbini kazanmasını bilmiştir. 18 Ocak 1958'de meşhur "Dokuz subay" hâdisesi üzerine bakanlıktan istifa eden Ergin, bu gün bile ordu mensupları tarafından aranmaktadır. Bakanlıkla birlikte uhdesinde bulundurduğu bir takım idare meslisi âzalık ve başkanlıklarından da istifa etti. Bu arada Kızılay Başkanlığından da ikbal mevkiinden ayrılan hemen her siyaset adamı gibi ayrılmak zorunda kaldı. Manisa milletvekili Şem'i Erginin bugün uhdesinde sadece 1950'den beri başında bulunduğu Anadolu Kulübü İdare Heyeti Başkanlığı vardır.

'- Hususi hayatında son derece mazbut bir insan olan. beş çocuk babası -çocuklarının beşi de kızdır- Şem'i Ergin çocuklarının arasında vakit geçirmeği çok sever. Kızlarına tavsiyesi, her münevver insan gibi siyasete alâka göstermelidir.

Herkes taraftar ama

İri gövdesi. ile tipik ve sempatik bir însan olan Ergin, halk arasında dolaşmaktan haz duyar. Seçim. bölgesi olan Manisaya gittiğinde. Hükümet binasının karşısındaki ila cı Ahmetin kahvesinde nargile in-, meden geçmez. Tek iptilâsı sigaraya karşıdır. Bunca zamandır siyasi hayâtta olduğu halde, siyasete bile sigara kadar düşkün değildir. "Politikaya atılan" der, "seçilmek kadar seçilmemeyi de *göze* almalı, • neticeyi soğukkanlılıkla karşılamalıdır". Hemen daima koyu renk elbiseleri tercih eden Ergin sağlığına ve yiyeceğine de itina eder. Bilhassa tatlılara karşı zaafı vardır. Yemekleri tam manasıyla alaturkadır. Tahin helvasından kuru fasulyeye kadar her türlü yemeğe düşkündür.

Şem'i Ergin D. P. saflarında olduğu halde muhalifleri ile dostluk kararı ve devam ettiren nadir insan-, lardan biridir. Hasımlarına hiç bir zaman kızmaz. İşte bu hasletidir ki, D. P. saflarında Şem'i Ergini bu güne kadar daima bir fren gibi tutmuş arkadaşlarının itimadını kazanmasına sebep olmuştur. Yaylacılar diye isimlendirilen grubun tabii lideri sayılan Erginin son günlerde sık sık bahis konusu edilen "Şiddet Tedbirleri" karşısında susması, müfrit olmayan D. P. liler kadar muhalifleri de şaşırtan bir husustur. Mamafih, pek muhtemeldir ki Şiddet Tedbirleri gruba geldiğinde Şemi Ergin üstüne düşen vazifeyi yerine getirecek müfrit D. P. lilerin yola girmesini sağlayacaktır.

Basın mensupları ile umumiyetle iyi geçinen ve sempatik olmasını bilen "Erginin, basın sucundan mahkum olanlara af tanınmam için getirilecek tasarı lehinde konuşacağını talhrmti etmek için ise, kâhin olmağa lüzum yoktur.

Esasen D. P. Grubunun içinde af lehine, mutedillerin sayısını aşan kuvvetli bir cereyan vardır. D. P. Genel Başkanı bile "ben affın aleyhirdeyim" demektedir. O da affa, taraftardır! Yalnız, ah su Kemal Özçoban olmasaydı! Affi şahsi bir propaganda meselesi yapmasaydı, gazeteler haber uçurmasaydı, Ankara Hilton şimdi çoktan boşalmış olacaktı! Mutedillerden birçoğu bu kanaati paylaşmakta, af meselesinin uzayıp gitmesi mesuliyetini Kemal Özçobanın reklâm hevesine yüklemektedirler. Bu çok çabuk hak verme huyları, Mutedillerin pasifliğinin tipik bir tezahürüdür.

Atıf Benderlioğlu
Dağın ardında

Bekleme havası, önümüzdeki Bütçe müzakerelerine kadar devam edeceğe benzemektedir. Büyük kararlar Bütçe müzakereleri sırasında verilecektir.

Şem'i Ergin ordu mensupları arasında
Kendi gitti, adı kaldı...

B. M. M.

Dostumuz Amerika!

Bu haftanın başında Pazartesi günü, Meclis son derece sakin ve gürültüsüz geçen, **fakat** milletçe de o nisbette büyük bir alâka ile takip edilen bir toplantı yaptı. Kürsüye Hükümet adına Dr. Namık Gedik çıktığı anda tarihî salona hakim olan sessizlik, muhalif - muvafık bütün milletvekillerinin mevzua verdikleri büyük ehemmiyeti gösteriyordu. O gün kürsüde adeta bir başka Dr. Gedikle karşılaşmak unutulmıyacak bir sürpriz teşkil **etti.** O pek sert, hırçın ve itihamkâr İçişleri Bakanı akıl almıyacak bir şekilde ortadan kaybolmuş, yerine sesine tatlı ton vermek, mükni eda ile konuşmak ve en munis tâbirleri bulmak için husussî bir **itina** gösteren bir baş ka Dr. Namık Gedik kürsüye çıkmıştı. Bu değişiklik. Dr. Gedikin kürsüye İçişleri Bakanı değil de Dışişleri Bakan- vekili olarak çıkmasından çok, sırtına bilhassa D. P. milletvekillerini ikna etme **vazifesinin** yüklenmesinden ileri geliyordu. Zira siyasî hâdiselerdeki son gelişmeler**,** D. P. iktidarını muhalefete karşı

Petrol Kokusu

Diplomasi stajını Güney Amerikada yapan Büyükelçi Fletcher Warren'in ve Melih Esenbelin imzalarını taşıyan bir anlaşma, geçen hafta B. M. M. nin tasdikine sunuldu. Anlaşma, Turkiyede yatırım yapan bir Amerikalıyı, istimlak ve müsadere halinde -eğer yatırım projesi Türk Hükümeti tarafından tasvip edilmişse- Türk Mahkemelerine başvurmak veya - onun kararlarına boyun eğmek külfetinden kurtarmaktadır. Malı müsadere veya istimlâk edilen Amerikalı, kendi hükümetine başvurmakta ve onun biçtiği istimlak bedelini peşinen almaktadır. Sonra Amerikan Hükümeti, Türk Hükümetinden bizzat kendi biçtiği tazminat bedelini istemeye hak kazanmaktadır. Eğer iki hükümet tazminat miktarı üzerinde anlaşamazlarsa, tarafların seçeceği bir hakem tazminat miktarında son sözü söyleyecektir.

Derek ki malı istimlâk edilirse, Mr. Jones'in Ahmet Efendi veya Herr Hans gibi hakkını Türk mahkemelerinde aramasına lüzum kalmamıştır. Türk mahkemeleri Mr. Jones'in malına faraza elli bin lira kıymet biçse bile, Amerika Hükümeti canı isterse müşarinüleyhe yüzbin lira ödeyecek, ondan sonra da Türk Hükümetine dönüp, ver bakalım benim yüzbin liramı,diyebilecektir! Yarın elbette Herr Hans da böyle tatlı bir imtiyazdan mahrum kalmak istemiyecektir. Nereye gidiyoruz? Amerikalı dostlar neden Türk hâkiminin kararından kaçmak istiyorlar? Bu sualleri sorarken izzeti nefsi kırılmış bir inşanın öfkesini duymamağa imkân yoktur. Üstelik Amerikalı dostlar, fiiliyatta birşey ifade etmese bile, anlaşmanın karşılıklı olmasını, yani Amerikada yatırım yapan Türklere ayni hakların tanınmasını akıllarına bile getirmemektedirler. Amerikalı sermayedar Türk hâkiminin önüne gitmeyecek, ama Amerikada yatırım yapan bir Türk -eğer mevcutsa- ihtilâfını Amerikan hakiminin karşısında halledecektir.

Meselenin bir de komik tarafı vardır: Anlaşma müsadere için de garanti tanıdığına göre, meselâ dinamit kaçakçılığı yapan Mr. Jones yakayı ele verse, müsadere edilen dinamitler için müşarinüleyhe Amerikan Hükümeti vasıtasıyla tazminat ödemek gerekecektir!

Bütün bunlar, B. M. M. de Trabzon milletvekili Sabri Dilek tarafından anlatıldı. Ama bu delilleri kimse ciddi olarak sürütmeye teşebbüs etmedi. Sadece "Bu işlerde biz de çok hassasız, bunlar hissi ve demode görüşlerdir" gibi sudan izahlarla mesele geçiştirildi.

Peki, hissi ve demode olmayan görüşler nelerdir?

Ecnebi sermayeyi çekmek ve bunun için de haspanın her türlü kaprisine katlanmak... Eh, haydi realist olalım. Ama biz, ecnebi hususi sermayeyi celp için dünyanın en cömert kanununu çıkarttık. Ne elde ettik? Hemen hemen hiç birşey. Mamafih pek uzaklara gitmeyelim. Bahis konusu anlaşma, Anayasaya aykırı olmasına rağmen iki yıldan beri -yani daha B. M. M. tasdik etmeden de- yürürlükteydi. Türk hâkiminin başı üstünden verilen bu garanti bize ne getirdi ? Hemen hemen hiç birşey. Ya hemen hemen hiç birşey için bu memleketin, Lozan esprisini kolayca unutmasına imkân olmayan bu memleketin ödediği fiyat? Ya bir mânâsız imtiyaz için. Amerikanın dost ruhlarda uyandırdığı kırgınlık ve isyan?

Gelin de işin içinden çıkın, ihtimal bu bilmeceyi çözmeye sadece büyük petrol şirketleri muktedirdir. Zira petrol kokusu gelen bir memlekette, muhtemel bir millileştirme hareketini her ne pahasına olursa olsan önlemek için hissi ve demode görüşlere sadece onlar metelik vermezler de...

mümkün olduğu kadar çatık kaşlı davranmaya sürüklerken, kendi grubuna da o derecede şirin görünmeye mecbur ediyordu. Üstelik c gün Mecliste Amerika ile Türkiye arasında 15 Ocak 1957 de imzalanan "İstimlâk ve müsadere garantisi anlaşması"nın tasdiki gibi bir nâzik mesele münakaşa ediliyordu. Hükümet, iki senelik bir maziye sebep olan anlaşmanın tasdikinin gürültüsüz, sızıltısız olup bitmesini arzu ediyordu. İş, Meclisin geçen haftanın sonunda Cuma günkü toplantısında Hükümetin arzusuna uygun bir şekilde halIoluverecekti ama, kürsüye Sabri dilek (Trabzon . D. P.) çıkmamış olsaydı...

Meclisin Cuma günkü toplantısında sıralar her zamankinden de tenha idi. Bilhassa C. H. P. milletvekillerine ayrılan sıralar -her halde Parti Meclisi seçimlerine gösterilen büyük alâka vüztinden- âdeta boştu. Sözlü sorular görüşülmüş, kanun tekliflerine geçilmişti ve bu arada sıra "garanti' anlaşmasına gelmişti. Sabrı Dilek kürsüye doğru yürürken müzakereleri takip eden gazeteciler de birer sigara içmek için dışarı çıkıyorlardı. Ama koridorlardaki hoparlörlerden Sabri Dilekin daha ilk cümleleri işitilince sigarasını atan içeri koştu. Trabzon milletvekili anlaşmayı ve teklifi iyice tetkik etmiş-ti. Kapitülasyonların ıstırabım yıllarca çekmiş bir milletin evlâdı olarak işi hassasiyetle ele almakta fayda görmüştü. Kürsüde duyduğu endişeleri serbestçe ve vuzuhla anlatıyordu. Anlaşmanın karşılıklı değil de tek taraflı olmasını ve Türkiyede yatırım yapacak Amerikan vatandaşlarının mameleklerini tek taraflı olarak himaye etmesini Dilek, hakli olarak, yakın tarihinde bir kurtuluş harbi yapan milletimizin hislerini zedeleyici buluyordu. Bundan başka Türkiyedeki Amerikalıların kendilerine tanıdığımız bazı imtiyazları iyi, kullanmadıklarım müşahede etmenin yem imtiyazlar verilirken daha da ihtiyatlı davranmayı gerektirdiği noktasına dikkati çekiyordu. Trabzon milletvekili esbabı mucibeyi de kifayetli bulmuyordu. Anlaşmanın tasdikinin yabancı sermayenin memleketimize teveccühünü arttıracağı-, na nereden hükmolunuyordu ? 6224 sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu Amerikan sermayesinin Türkiyeye gelmesine kâfi gelmiyor muydu? "Türkiyeye yapacakları yatırımları böyle bir anlaşmanın akdine talik eyleyen Amerikalı müteşebbisler var ise, bu durum karşısında onların Türkiyeden bir şeyler koparmağa gayret eden gayri ciddi bir bezirgan düşünceli ticaret erbabı olduklarım ifade ile pek ileri gitmiş" sayılmamalıydık.

Anlaşmanın en fazla hassasiyet uyandıran tarafı, bir Amerikalının malının istimlâk veya müsaderesi karşısında Türk kaza mercilerinin kararının hiç bir hüküm ifade etmemeğiydi. Zira, anlaşma hükümlerine göre, mülkü istimlâk edilen Ameri-

Fethi Çelikbaş

Bir hayran!..

Namık Gedik
Ha şöyle

kalıya istimlâk bedeli, Amerikan Hükümeti tarafından takdir edilerek dolar olarak ödenecek ve ihtilaf vukuunda Türk Hükümeti karsısında Amerikan Hükümetini bulacaktır. Bu ihtilâf Türk mahkemeleri tarafından değil, iki hükümet arasında diplomatik müzakerelerle hallolunacaktır. Bu şekilde anlaşmaya vârılmazsa iki taraf bir hakem seçecek, hakem de şeçilmezse La Haye Adalet Divanı Başkanı bir hakem tâyin edecektir. Bu hakemin kararı da kati olacaktır.

Sabri Dilekin bu samimi his ve endişeleri, D. P. sıralarında oturan milletvekilleri tarafından sükûnetle dinlendi. C. H. P. sıralarında ise alkışlarla karşılandı. Sabri Dileke cevap vermek için kürsüye gelen Abdullah Aker ise pek talihli olmadı. Aker, Sabri Dilekin bu tip anlaşmaya imza koydukları söylenen 30 memleketin hangileri olduğu sualine de cevap veremeyince teklifin müzakeresi Pazartesiye bırakıldı.

Sabri Dilek, Meclisten çıkmak üzereyken, meşhur merdiven altında Dr. Namık Gedik tarafından yakalandı. Dr. Gedik, genç Trabzon milletvekilini ikna etmek için çok uğraştı. İkisi arasındaki konuşma uzadıkçe uzadı. Fakat Dr. Namık Gedikin bu teşebbüsten eli boş çıktığı Meclisin bu haftanın başında Pazartesi günü yaptığı toplantıda anlaşıldı.

Kapitülasyon **kokusu**

Pazartesi günü tatlı dilli Dr. Gedik, bir imtiyazın asla mevzuubahis olmadığını, anlaşmanın tasdikinin Amerikan sermayesinin Türkiyeye gelmesini arttıracağını söyledi. -Anlaşma iki senedir tatbik ediliyordu ama bu müddet zarfında sadece iki firma Türkiyeye sermaye getirmişti-.

Dr. Gedikin ne merdiven altı sohbetti ne de kürsüde söyledikleri Sabri Dileki tatmine kâfi gelmemişti. Trabzon milletvekili yeniden söz alarak endişelerini tekrarladı ve reyini aleyhte kullanacağını söyledi. Teklifin lehinde olanlar da vardı. Meselâ İlhan Sipahioğlu, anlaşmada bir kapitülasyon kokusu duymadığını söyledi. Fethi Çelikbaş, Yabancı Ser-, mayeyi Teşvik kanununun müzakeresinde yaptığı konuşmaların ilhamı içinde, reyini teklifin lehinde kullanacağım kürsüde açıkladı. Anlaşmada bu hava içinde tasdik edildi.

Amerikan sermayesinin memleketimizde bilhassa rağbet ettiği' sahanın petrol araştırmaları olması ve anlaşmanın müddetsiz bulunması ve altından kalkılması imkânsız bir tazminat miktarının hakem tarafından kabul edilmesi korkusu ilerdeki bir "millileştirme" hareketini son derece güçleştirecek ve milli bir iktisadi politika takip etmek istiyecek hükümetleri epeyce uğraştıracaktır.

C. H. P.

İslahatçıların zaferi

Son haftalar içinde hayli enteresan hâdiselere şahid olan, Bayındır Sokağındaki C. H. P. Genel Merkezinin yeşil çuhalı masası, geçen haftanın sonunda Cuma günü, bir kere daha İsmet İnönünün dirsekleriyle temas haline geldi. İnönü, iki saat Önce teşekkül eden yeni Parti Meclisine riyaset ediyordu. Kurt Politikacının son zamanlardaki en neşeli gününü yaşadığı her halinden belli idi. Kurultaydan beklediği neticeler gerçekleşmiş güçbirliği projesi yedi Hürriyet Partili, bir müstakilin Parti Meclisinde yer almasıyla dörtbaşı mamur bir şekilde filiyata intikal etmiş, Genel Sekreter seçimine dair tüzük maddesi istediği gibi değiştirilmiş ve riyaset ettiği Meclis yüksek seviyede bir heyet halinde kurulmuştu. Sağında eski Hürriyet Partisi Başkanı Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu vardı. Onun yanında Cahit Zamangil, İbrahim Öktem. Turhan Feyzioğlu yer almışlardı. İsmail Rüştü Aksal, Ferit Melen, Turgut Göle, Kemal Satır, Feridun Ergin, gençlerden Bülent Ecevit, Suphi Baykam hep oradaydılar. Hepsi neş'e'li, hepsi iş görmeğe asimliydiler.

Neş'esiz ve hattâ hiddetli gibi duran, Kasım Gülek ve -Kâmil Kırıkoğlu, Mehmet Hazer gibi- birkaç Gülekçi idi. Seçimleri muarızları karşısında kaybetmenin, Parti Meclisini "dikensiz bir gül bahçesi" ha-. üne getirememenin teessürü içindeydiler.. Fakat umumi havada, bu birkaç kişinin surat asışı bir mâna ifâde etmedi; Parti Meclisi, çalışmalarına güleryüzlü bir ekseriyetle başladı.

Gündemde Merkez İdare Kurulunun seçimi vardı. İnönü, üyelerden aday göstermelerini istedi. Turgut Göle, Turhan Feyzioğlu ile Sırrı Atalayı; Turhan Feyzioğlu, Turgut Göle ile Kemali Bayezıtı; Kemali Bayezıt, Ferit Melen ile Osman Alişiroğlunu; Ferit Melen, Kemal Satır ile Turan Güneşi, Kemal Satır,

Sabri Dilek
Kırk yılda bir

İftihar Belgesi!

Sıkıştığı zaman muarızlarını "iktidar organı" olmakla itham eden Kasım Güleke, D. P. Ankara Gençlik Teşkilâtının çektiği telgrafta şöyle denilmektedir:

"On dördüncü Kurultayınızda tekrar seçilişiniz biz D. P. Gençlik Teşkilâtı mensuplarını partimiz avantajları bakımından memnuniyete, fakat memlekete hizmeti ve milletimizin yükselmesini şiar edinmiş D. P. müntesipieri olarak da, bilhassa Kıbrıs ve dış yardımlar mevzuundaki meşhur beyanatlarınızı hatırlıyarak büyük bir üzüntüye şevketmiştir".

Emin Paksüt İle Orhan Öztrakı aday gösterdi. Adaylar -Orhan Öztrak hariç- hep ıslahatçılardandı. -Eski Parti Meclisinin "onbirler"i evvelden anlaşmış gibi - anlaşmamış da değillerdi ya- ortaya on kişilik bir liste çıkardılar.

Gülek şaşırdı. Bu on kişiden sadece Orhan Öztrak işine gelirdi. Gözleriyle yeşil çuhalı masanın gende kalan köşelerini araştırdı. Heyhat! Aradıkları eski Parti Meclisindeki gibi bol değildi. İlk ikisini çabuk çabuk, gerisini dura dura adaylık için birkaç isim söyledi:

"Kâmil Kırıkoğlu, Mehmet Hazer, Şevket Raşit Hatiboğlu, Halil Sezai Erkut, Muammer Aksoy, Feridun Ergin..."

Kırıkoğlu ile Hazer malûmdu. Ama gerisinin Güleke "sadık" zevattan olduğu pek şüpheliydi. Zaruret m^giup Genel Sekreteri -belki kendisine ötekilerden derece itibariyle daha az muhaliftirler, -yani ehveni serdirler- mülahazasıyla hiç geçinemediği bîr Hatiboğlunu, bir Halil Sezai Erkutu dahi aday göstermeğe zorlamıştı. Adaylığı sadece gülekofiler, Kırıkoğlu ile Hazer kabul etti.

Gizli oyla seçim yapıldı ve göründü ki Gülekin adayları. Parti Meclisindeki Gülekofil sayısı, kadar bile taraftar toplıyamamışlardı, karşı tarafın 27 reyine mukabil, ancak 6 rey alabilmişlerdi. Merkez İdare Kutulu böylece -9 u Gülek'e sempatik gelmiyen zevattan- kuruldu ve o andan itibaren Güleki, ertesi gün saat 16.30 a kadar süren bir düşündedir aldı. Genel Sekreter Yardımcısı olarak kimi seçecekti? Haydi biri, -Gülekofil olmakla beraber iki. tarafın da sempatisini toplayan Orhan Öztürk -muhaliflerinin insafiyla elinde kalmıştı. Ya öteki? Hepsi birbirinden beterdi. Sırrı Atalay, Turgut Güle, Ferit Melen., öf, öf!

Temaslarına, bu durumda başlıyan Gülek, önce tanımladıklarını, Hürriyetçilerden Emin Paksütü denedi. O hayır deyince -hiç olmazsa Adanalıları memnun etmek gibi, başka bir netice sağlamak için- Kemal Satıra teklif yaptı. Adanalılar, çok sevdikleri Satırın karşısına. Rıza Tekeli, Kemal Sarıibrahimoğiu gibi hiç tutmadıkları diğer Adana milletvekillerini Aday çıkardı diye, Güleke bayağı gücenmişlerdi. Satırı tutmak, hiç olmazsa bu kırgınlığı giderecekti': Kemal Satır ise ezelî muarızının hesabını pek iyi anlamıştı. Teklifi fince kabul etmek istemedi. Fakat kader birliği yaptığı arkadaşlarının ısrarı üzerine evet demek zorunda kaldı.

İşte böylece, geçen haftanın sonundaki Cumartesi günü saat 16.30 da, C. H. P. nin yeni Genel Sekreter, Yardımcıları tesbit edildi. Gülek, o saatte toplanan Merkez İdare Kurutana kararını bildirdi. Fakat bu defa ortaya yeni bîr mesele çıkıyordu..- Genel Sekreter Yardımcılarından biri İdarî işleri, öteki propaganda işlerini yürütecekti. İdarî işler, partinin topyekûn idaresi demekti. Merkez İdare Kurulundaki dokuzlar, bu mevkii Orhan Öztraka, yani Güleke bırakmak istemiyorlardı. Partinin idaresinde yeni bir sistemin, daha doğrusu bir sistemin, -eskiden sistemi diye bir şey yoktu ki- hâkim olması, Gülekin Kurultayda alay mevzuu yaptığı kafa mesaisinin ayak mesaisiyle aynı hizaya getirilmesi lâzımdı. Başlı başına ayak mesaisinin bir işe yaramadığı, parti merkezinin perişan halinden belli idi. Bir kere Merkezde yazıya cevap vermek gibi bir âdet teessüs etmemişti. Gelen yazıya bir tek şartla -Gülekin şahsına

Kasım Gülek
Adanalı centilmen!

hitabetmesi şartıyla- cevap veriliyordu. Bunu, İstanbul teşkilatındaki açıkgöz gençler denemişlerdi de. Genel Merkeze aynı tarihte iki yazı yazmışlardı. Biri Kasım Gülekin şahsına bayram tebriki, öteki teşkilât işleri ile ilgili bir malûmat talebi. Tebrike beş günde cevap gelmişti. Teşkilâtla ilgili olan ise bir senedir hâlâ cevap bekliyordu: E, tabii Genel Merkez memurlârı, tebrik yazmaktan öteki işlere vakit bulamıyorlardı ki. Genel Merkezden teşkilâta dair -nasılsa- çıkan birkaç yazı ise ayrı bir âlemdi. Bunun bir misalini Kurultayda, bir delege vermişti. Söylediğine göre, geçim gecesi Merkeze "Seçimleri kazandık diye bir telgraf çeken Hatay teşkilâtı-

Okuyucu mektupları

Aksoyun tavzihi

Son sayınızda İlhami Soysal imzasile yayınlanan yazıyı, hayret ve teessüfle Okudum. Gereken mukabelede bulunarak, halk efkârını tamamen tatmin edecek cevabı vermem, hakikate dayanan ve haklı cilan her dâvanın müdafaası gibi çok kolaydır. Ancak tespit etmekteyim ki, derginiz tarafından açılıp onun tarafından devam ettirilen bu yakışıksız polemik sadece demokrasi düşmanlarının işine yaramaya başlamaktadır. Bunun içindir ki, hele bir kaç gün önce teveccüh eden pek mesuliyetli bir vazifeden sonra, münakaşaları sürüklemek istediğiniz vadiye -hiç değilse gönül rızası iler- gitme-. mek niyetindeyim. Lâkin son yazıdaki, falan sözü ispat etmezseniz yalancısınız yolundaki ithama dahi niçin cevap vermiyeceğimi belirtmem zarurîdir:

Gerek şahsımı hedef tutan hücum, gerek ona verdiğim cevap, bahis konusu olan şahıs hakkında mahkûmiyet kararı verilmeden önce vuku bulmuştur. Malûm şahsın hapse girmesinden sonra ise, ithamlara devam eden bizzat derginizdir; ben sadece haksız hücumlarınıza cevap vermekle yetindim. Verdiğim cevâplarda, gerçeğe- aykırı olan tek iddia yoktur. Esasen "hakikatten hiç bir zaman ayrılmamak" daima sadık kaldığım hayat düsturumdur.

îlk cevabımdaki -muayyen şahsı ilgilendiren- iddialarımın ispatını benden ancak o şahıs istiyebilir. Cevabımın üstünden iki aya yakın bir zaman geçtikten sonra hapishaneye girdiğine göre, isteseydi, ilk çıkacak nüshada yayınlanmak üzere size bıraktığı "bir tekzibin hikâyesi" adlı yazısında bu talepte dahi bulunurdu. O halde, İlhami Söysal'ın, hiçbir yetkisi olmaksızın, kıraldan ziyade kıral taraftarlığı yaparak başkasını ilgilendiren bir hususu alenen ispat etmemi benden talep etmesi, ne akılla ve ne de hukuk kaldelerile. asla bağdaşamıyan pek garip bir hareket tarzı teşkil etmektedir, Ve "başkası hesabına meydan okumalar" şüphesiz ki kale alınamaz!

İlgili şahıs son cevabımdaki herhangi bir iddiayı dahi ispat etmemi isteseydi, -pek eğlenceli idi, pek keyifle okudum demek için gereken fırsat ve zamanı bulduğuna göre-, bu yoldaki taleplerini de İlhami Soysal'a bildirebilirdi.

Derginizin başladığı ve devam ettirdiği bu polemikte sonradan ortaya çıkan bir unsuru (yani ilgili bir şahsın hapse girmesini) istismar etmenize de meydan vermemek için, o şahsın fikirlerini rahatça yayınlayabildiğinin herkesçe kabul edildiği günü teşkil edecek olan "kendisinin tahliyesi anını beklemek" zarureti de mevcuttur.

Muammer Aksoy

nın aldığı cevap su idi: "Hiç beklemeden hemen itiraz edin"!

Kurultayda AKİS'in "ayakla çalışma" tâbirine, "Ben kafamla da çalışırım" diye cevap veren Genel Sekreterin "Kafa ile çalışmâ"sı işte böyle idi. Ayakla çalışması da, öyle zannedildiği gibi, pek müthiş bir şey değildi ya..

Dokuzlar, bütün bunları düşünerek, Genel Sekreterin İdari İşler Yardımcılığını Kemal Satırın üzerine almasını istediler. Toplantıda meseleyi Ferit Melen ortaya attı ve muhasip üye seçiminin bu işin hallinden sonra yapılmasını istedi. Gülek ise, bu sırada saatine bakıyordu. "Affedersiniz, ben biraz sonra Strazburga hareket edeceğim. Geldikten sonra devam, ederiz" dedi ve kalktı, herkesin elini sıktı , gitti.

Böylece yardımcılar arasında vazife taksimi ve muhasip üye seçimi gelecek toplantıya kaldı. Bu meselenin ve daha sonra çıkacak bütün meselelerin, İslahatçıların görüşüne göre halledileceğini kestirmek için kâhin olmağa lüzum yoktur. Gülek de neticede, ya kalkıp gitmeği göze alacak, -böyle bir ihtimal elbette çok zayıftır- ya da kendini umumi gidişe, hem kafalarıyla, hem ayaklarıyla çalışmağa kararlı olanlara uyduracaktır. Bunun üçüncü bir şıkkı • yoktur. Çünkü geçen haftaki Kurultay maceraları, kader birliği yapanların zaferi ile, tereddüde meydan bırakmıyacak "kadar kesin zaferi ile neticelenmiştir:

Kıymetli zevat

«Ben bunların hiçbirini tanımıyorum ki beyefendi. Tanımadığım adama nasıl rey vereyim ?"

Bu itirazı, haftanın ortasında perşembe günü, Yeni Mahalledeki Alemdar Sinemasının üst kat salonunda yaşlıca bir adam yapıyordu. İtiraza muhatap olan, son günler içinde kulisçiliğin şahikasına erişmiş azılı gülekofil Kâmil Kırıkoğlu idi. O gün. C. H. P. li delegeler, Kurultayın son gününü, seçim gününü yaşıyorlardı. Sinema salonundaki müzakereler ikinci plana düşmüştü. Asıl faaliyet, sinemanın kulislerinde, sigara salonlarında, karidorlarında cereyan ediyordu. Delegeler beşerpnar köşelere çekilmişler, ellerindeki oy pusulalarını fısıl fısıl dolduruyorlar, iki ayrı cenahın keskin bakışlı militanları bu gruplar arasında kol geziyorlardı. Militanların en keskinide, galiba Kâmil Kırıkoğlu idi, Hiçbir fısıltıyı kulağından, hiçbir kalem hareketini gözünden kararım yordu. Cenahı aleyhinde ufacık bir faaliyet sezdi mi. hemen süratli adımlarla o tarafa seyirtiyor, faaliyetin yürütüldüğü gruptan gözüne kestirdiği birinin koluna girip onu köşeye sürüklüyor ve ezberlediği propaganda formülünü bir çırpıda tekrarlıyordu:

"— Kardeşim bak, bu Parti Meclisinden iş çıkmasını istiyorsak, Kasım Beyin anlaşacağı arkadaşları seçmeliyiz. Ötekiler gelirse, her işi

Kemal Satır

Hemşehrilik gayreti

sabote edecekler; iş çıkarmayacaklar. Parti zaafa düşecek. Bu da iktidarın işine gelecek." ilh...

Delegelerden bir kısmı vardı Ki, "Doğru be Kâmil Ağabey, haklısın." diyordu ve elindeki oy pusulasına "Kâmil Ağabey" in listesini olduğu gibi geçiriyordu. Ama bunların sayısı o kadar azdı ki! Delegelerin büyük kısmı, oynanan oyunun, "Dikensiz gül bahçesi" yaratma oyununun farkına varmışlardı. Kırıkoğlunun, yahut aynı ekipten diğerlerinin -Mehmet Hazer, Hasan Reşit Tankut, Necati İlter gibi- bu "dostça ikaz"larım ifadesiz nazarlarla dinliyorlardı. İçlerinden, düşündüğünü açıkça söylemenin nezakete halel getirmiyeeğiini idrak edenler de, "Olmaz böyle şey" deyip, işin içinden s:yrılıveriyorlardı. İşte Kırıkoğlunu hayal sukutuna uğratan bu itiraz-

Orhan Öztrak

İki cami arasında

lardan bilini, Alemdar Sinemasının üst kat salonundaki temiz yüzlü, yaşlıca adam -Doğu vilâyetlerinden birinin delegesiydi- yapıvermişti:

"İyi ama ben bunlardan hiçbirini tanımıyorum ki!..." ,

Adam haklıydı da. Kırıkoğlu ve arkadaşlarının cepler dolusu dağıttığı gülekofii listedeki isimlerin çoğu yeni işitiimişti. Bunların asıl mesleğinin ne olduğu dahi bilinmiyor, herhangi bir kürsüye çıktıklarını hatırlıyan kimseye rastlanmıyordu.. Haklarında sadece Kırıkoğlunun "Gülekin kıymetini çok iyi takdir eden kıymetli bir zattır." şeklindeki referansı vardı. Listede olup, isimleri şöyle böyle işitilenlerin meşhur tarafları da, umumiyetle hataları,, potları idi: Meselâ bir İhsan Ada, "Allahlık Ulus"u "Allahlık" haline sokan adam diye tanınıyordu.

Gentlemen's agreement...

Gülekofil listedeki isimlerin zayıflığı bir yana, Gülekofillerin mağlûbiyetini ağırlaştıran asıl sebep, seçimlerden biraz evvel tüzük tadili meselesi görüşülürken cereyan eden bir hadise oldu.

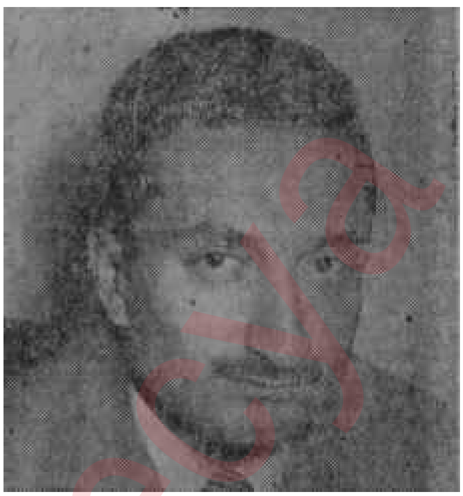
Sıra 25 nci maddenin, yani Genel Sekreterin Iskatı meselesinin müzakeresine gelmişti. Salon gürültülüydü. Madde okunur okunmaz. Gülekofillerden takrirler yağmaya haşladı önce, konunun, diğer tüzük maddeleri gibi bir lehte, bir aleyhte konuşularak değil, geniş müzakere açılarak ele alınması istendi. Kurultay, bu teklifi reddetti. Bu defa hemen arkasından, Parti Meclisinin de ıskatını isteyen acaip bir teklif geldi. Bunda deniliyordu ki, Parti Meclisi Genel Sekreteri ıskat ettiği takdirde, Kurultay aynı Genel Sekreteri seçerse, Parti Meclisi otomatik olarak ıskat edilmiş olsun. Bununla murakabenin büsbütün hiçe indirilmek istendiği açıktı. Kendisinin de ıskatı bahis konusu olan bir heyetin ıskat mekanizmasını hiçbir zaman işletemiyeceği hesaplanıyor ve ayrıca kırk kişilik heyetin, terazide bir fertle müsavi duruma getirilerek itibarına darbe vurulmak isteniyordu. Gülek, Gülekofiller tarafından verilen bu takrirlerin yarattığı gergin hava. içinde söze başladı, önce, C.H.P. nin kuvvetinden, C.H.P. içinde "çalışanlar"ın -bu kelimeden kasıt elbette kendisi idi- daima itibar göreceğinden bahsetti. Sonra gayet hesaplı cümlelerle bu cümleleri daha evvel küçük kâğıtlarına yazmıştı- murakabe projesini kademe kademe küçümsedi.' C, H.P. içinde murakabe zaten vardır; her zaman olmuştur; her zaman olacaktır" gibi yuvarlak lâflar söylüyor mutavassıt formül için "Şimdi murakabeyi vazıh hale getirmek isteniyormuş" şeklinde istihfaf edici cümleler kullanıyordu. Düşündüğünü açık açık söylemiyordu ama, cümle lerindeki kaypaklıkla, jestleriyle, mi mikleriyle anlatıyordu ki, kendisi bu murakabe projesine tamamen aleyh tardır.

Gülek konuşmasını, böyle devam ettirdi ve gene' kaypak cümlelerle, "Parti Meclisinin de ıskatı" için taraftarları tarafından verilen taktirin kabulü lüzumuna bağladı. "Genel Sekreterin ıskatı teklifi kabul edilirse, tabii Genel Sekreteri düşüren Parti Meclisinin durumu da sual mevzuudur. Onun durumunu da düşünmek lâzımdır." dedi.

Salonda buz gibi bir hava esmeye başladı. İşten haberdar Gülekofiller avuçlarını patlatırcasnına alkış tutuyorlardı ama, diğerleri hayretten dudaklarını ısırıyorlardı. Bunlardan biri de herhalde Paşa idi. Daha beş gün evvel aynı şahsın, teklifi aynen kabulü için çalışacağına söz verdiğini hatırlıyor olmalıydı.

Suphi Baykam

Bülent Ecevit

Gençlere itibar çok

Hakikaten, ilk Tüzük Komisyonu raporunu inceliyen Parti Meclisi toplantısında taraflar, İnönünün huzurunda bir "Gentleman's agreement"e varmışlardı. Hiç biri tüzük tâdili aleyhinde konuşmayacaktı. Gerçi hafızası nisyan ile malûl olmıyan bazı delegeler, Gülekin 1954 te de böyle bir centilmen sözü verdiğini, fakat hiç te centilmence hareket etmediğini hatırlıyorlardı. O zaman da bahis konusu tüzük tâdili idi. Eski Genel İdare Kurulu, Genel Sekreterin murakabesini sağlamak için Kurultaya Genel Sekreterin Parti Meclisinden seçilmesini istiyen bir teklif getirmişti. Mesele Komisyona gelmiş, taraflar tıpkı bugünkü gibi İnönünün huzurunda ortalama bir hâl çaresi üzerinde anlaşmaya varmışlardı. Gülek bulunan formülü desteklemeyi kabul etmişti. Fakat teklif umumi heyete gelince üstadın kendini verdiği sözle bağlı saymâdığı görülmüştü. Bu tecrübeye rağmen, Üstadın bu sefer verdiği sözü kolayca unutamıyacağı sanılıyordu. İyimserler "Canım, aynî şey iki defa üstüste olmaz ya. Artık bu sefer sözünü tutar. Üstelik İnönünün de müdahale edeceğine dair vadi var. Hiç Olmazsa ondan korkar" diyorlar ve onun gentleman's agreement'i bozacağına ihtimal vermiyorlardı. Ama Gülek, Kurultaydaki kuvvetine güvenerek, 1954 te olduğu gibi Genel Başkanı yeneceğini -iktidarın İnönü mütehassısları da böyle yanlış bir hesap yapmışlardır- sandı ve sırtını yerde buldu. Hakikaten Güiek dişlerini gösteren o meşhur tebessüntüyle yerine otururken, Paşa, kulaklıklarını çıkardı, elini kaldırdı; Başkandan söz istedi. Genel Sekretere alkış tutan Gülekofiller nefeslerini kestiler; ötekiler arasında bir kaynaşma oldu ve Genel Başkan, Alemdar Sinemasının tavanını çınlatan, Kurultayı açış konuşmasından dahi şiddetli bir alkış tufanı içinde kürsüye çıktı. Delegeleri büyük kısmı ayakta idi. Yılan hikâyesine dair .Paşanın söyliyeceği sözü bekliyorlardı ve inanıyorlardı ki, bu söz son söz olacaktır.

Paşa, açık açık, . Tüzük Komisyonunda söylediklerini tekrar etti. Daha sonra sözü, Parti Meclisinin ıskatı teklifine getirerek dedi ki:

"Bu teklif, bütün ihtimalleri' bir yana bırakıp, sadece bir kişinin masum, 40 kişilik Parti Meclisinin garaz sahibi olduğu faraziyesine dayanmaktadır. Böyle zayıf bir ihtimali bayrak yaparak, tesis etmek üzere olduğumuz murakabeyi daha başlangıçta ifşad etmek yanlıştır. Böyle düşünenlerin samimiyetlerinden şüphe ederim."

Bu cümle, Kurultaya ışık tutan cümle oldu. Genel Başkan şiddetli tezahürat arasında yerine otururken, mutavassıt formül reye konuldu Ve ittifakla kabul olundu. En aşırı Gülekofiller bile bu "son söz" ün mânası karşısında, teklifi reddedecek kuvveti kendilerinde bulamamışlardı.

1954 ile 1958 arasındaki farkı göremiyen Gülek ve karargâhı ağır bir mağlûbiyete uğramıştı." Gülek, Genel Başkanın yanında yüzü kıpkırmızı, hareket etmeden oturuyor, ötekiler ne yapacaklarını şaşırmış, biribirlerinin yüzüne bakıyorlardı; Genel Sekreter, tek oyun bilen pehlivanlar gibi kendi oyunuyla tuşa gelmişti. Halbuki İnönünün müdafaa ettiği teklifi o da benimseseydi, onun lehinde olduğunu açıklasaydı, kendisi kazanacaktı. Bir kere murakabeye gönülden bağlı bir icracı gibi görünecekti.Üstelik mutavassıt teklifi lehinde kullanma irnkânını kazanacak, faaliyetini tenkid edenlere karşı "İsterseniz beni ıskat edin." blöfü ile -hiçbir Parti Meclisi bu hakkı kullanmaya kolayca cesaret edemiyecektir- durumunu bir kat daha kuvvetlendirebileoekti. Ama bunu görebilmek için, herşeyden önce Gülek olmamak lazımdı.

Gülekin tüzük meselesindeki mağlûbiyeti, Parti Meclisi seçimlerinin neticesine tesir eden âmillerden biri oldu. Bilhassa bu müdahelesiyle Gülek, kendisinin ve arkadaşlarının inandırma kaabiliyetini sıfıra doğru indirmıtşti. Gerçi Genel Sekreter seçiminde âlteyhte oyların sayısı 200 ü geçmedi ama, bu seçimde karşısında ne aday vardı, ne de onu düşürmek için en ufak bîr propaganda yapılmıştı. Asıl mücadele Parti Meclisi seçimlerinde yapılıyordu.

Seçim gecesi

Perşembe gecesi, reyler sandıklara atıldıktan ve sandıklar emin ellerde Bayındır Sokağındaki Parti Merkezine götürüldükten' sonra, hâdiseler oldukça enteresan safhalar arzetti. Genel Merkeze gelindiğinde saat 24 tü. Parti Meclisi seçimine ait sandık, toplantı salonundaki yeşil çuhalı masanın en başına konulmuştu.. Etrafı, adaylardan ve delegelerden, kalın bir insan duvarıyla çevrilmişti. Duvarı teşkil edenler arasında bilhassa Kâmil Kırıkoğlu ve arkadaşları -Orhan Öztrak, *Hiza.* Tekeli, Kemal Sanibirahimoğlu, Esat Mahmut Karakurt- göze çarpıyordu. Bunların yüzünde bariz bir heyecanın alâmetleri okunuyor; bu arada Kırıkoğlu dudaklarını, Öztrak parmağını ısırıyordu.

Tabii bunların karşısında ıslahatçılar da tertibat almağı ihmal etmemişlerdi. Islahatçıların tecrübeli 'sefçim organizatörü Turgut Göle, mücadeleci Ferit Melen, Gülekle ihtilâfı Adanadan başlıyan Kemal Satır. Kemali Bayazıt, Vedat Dicleli, Osman Alişiroğlu ve aday olmadıkları halde müşterek dâvaları İçin pîr aşkına çalışan Mehmet Kartallar, Ahmet Üstünler, hep, orada idiler. Bunların yanında bir de İstanbullu gençler ekibi vardı; tasnif komisyonunun başına cin gibi dikilmişler, not etmek için kâğıtlarını - kalemlerini hazırlamışlardı.

Saat 24.30 da ilk on rey pusulası açıldı ve Gülekofillerin yüzleri buruşur gibi oldu. Pusulalarda ıslahatçıların ve Hürriyet Partisinden gelenlerin isimleri vardı. Kırıkoğlu ve arkadaşlarına ise -Orhan Öztrak hariç- hiç rey çıkmamıştı.

Tasnif böyle başladı ve devam etti. Saatler ilerledikçe, . Gülekofillerin aldıkları reylerin ötekileri çok geriden takibettiği görülüyordu. Saat 1 de Kâmil Kırıkoğlu, yanındakilere itiraf etti: "Biz kaybettik." Saat **1,30** da bu ifade daha da katileşti: "Mahvolduk". Saat 2 de telefon çaldı. Bir ses Kâmil Kırıkoğlunu istiyordu. Verdiler. Kırıkoğlu telâşlı telâşlı konuştu:

"— Yok yok, daha belli değil efendim... Efendim... Şimdi geliyorum, o zaman anlatırım efendim."

Kırıkoğlu acele giyindi; , gitti. Telefona ilk çıkan, sesin sahibini tanımıştı. Etrafındakilere söyledi. Onlar "Canım, sesi duymağa ne lü- . zum var. Kırıkoğlunun konuşmasından biz de anladık", dediler.

Anlaşılan, "Yeni Politika" sının esâsını "erken yatıp erken kalkma" ya bağlıyan Genel Sekreter, o müstesna gece için uykusunu bile feda ederek seçimlerin neticesini sabırsızlıkla bekliyordu.

Kırıkoğlu bir saat sonra döndü. Daha ümitsiz, daha sinirli görünüyordu, ötekiler ise hallerinden memnundular. Gülüyorlar, aralarında şakalaşıyorlar di. Doktor Faruk Azanoğlu yanına tüp tüp aktedron almıştı. İsteyene veriyor, uykusu gelenler haptan kuvvet alıyorlardı. Bir yandan da çaylar gidip geliyordu. Bu arada Gülekofil müşahitlerden birkaçının uykusu geldi. Masanın üstünde kestirmeğe başladılar. Rakiplerinden aktedron istemeği kendilerine yediremenişlerdi.

Sabah saat 7 de Islahatçıların ilk işi gazete almak oldu. önce Ulusa baktılar ve hayretten âdeta dona kaldılar: Allahlık Ulus, o günkü manşetinde gene Gülekofillere mahsus bir devekuşu oyunu oynamış ve şöyle bir ibare kullanmıştı:

"Genel Sekreterlik seçiminde Gülek 1038, Bekata 36. Feyzioğlu 16, Melen 4, Yetkin 3 oy aldılar."

Sanki Genel Sekreterlik seçiminde Bekata, Peyzioğîu, Melen, Yetkin adaylıklarım koymuşlardı da, Gülek onları bin küsur **rey** farkıyla mağlûbetmişti. Allahlık Ulus Güleke muhalif delegelerin rastgele kullandıkları reylerden, işte böyle istifade etmek istiyordu. Oyun son derece çirkin bulundu. Kasıt o kadar acıktı ki, aynı seçimlerde **Turgut Ö**zer adındaki bir gence. Ulusun delege olmayan foto muhabirine de reyler çıktığı ve 109 boş rey veriir diği halde, gazete bunları kaydetmemiş, neticelerden sadece işine gelenlerini kullanmıştı. Allahlık Ulusun kasdı, iki gün sonra, bu başlığın tavzihi resmen istenildiği zaman büsbütün anlaşılacak, Merkez İdare Kurulunca gönderilen tavzın, gazetenin ikinci sayfasının en görünmiyen köşesine mikroskobik' puntolarla sıkıştırılacaktı. Bu devekuşu kurnazlığının tek neticesi, Ulus meselesinin acilen halli hususunda, Islahatçıların kanaatini , kuvvetlendirmek oldu.

Neticeler

Vakit öğleye yaklaşıyordu. Saat 10 da Kasım Gülek geldi. Ferit Melenin elini mecburen ve gayet soğuk bir şekilde sıktı. Odasına girdi. Biraz sonra İnönü geldi. Neticeleri sordu. Sonra bahçeyi dolduran partililerin arasına gidip onlarla resim çektirdi. Resim faslında Gülekin geri kalmasına elbette imkân yoktu. O da hemen arkadan fırladı. Paşanın yanında poz verdi.

Saat 12 de İnönü, tasnif heyetinin başına geldi. Halinden neşeli olduğu anlaşılıyordu. "Yahu ne oluyor? Ne zaman bitecek- bu tasnif?'' dedi. Tasnif çiler, neticenin-' öğleden sonra saat 3 e doğru - alınacağını

C H. P. MECLİSİNDE GRUPLAR

Islahatçılar	Yeniler	Müteredditler	Merbutlar
İ R. **Aksal** (1104)	Karaosmanoğlu (1108)	A. Doğan (842;	O. Öztrak (837)
F. **A.** Barutçu (1047)	T. Güneş (1086)	C. S. Barlas (775)	İ. Sancar (680)
T. Feyzioğlu (1014)	E. Güreli (1075)	M. Aksoley (711)	M. Hazer (564)
C. Zamanell (986)	C. Baban (1078)	F. Sirmen (697)	F. S. Bürge (520)
F. Melen (850)	İ. Öktem (973) .	T. B. Balta **(666)**	K. Kırıkoğlu (524)
R. T. Burak (822)	E. Paksüt (887)		A. Ödül (514)
N. Yetkin (816)	F. Ergin (664)		Ş. Gürler (485)
8. Kurutluoglu (807)	M. Aksoy (608)		C. Dora **(478)**
8. Atalay (778)			
B. Ecevit (767)			
T. Göle (764)			
K. Satır (782)			
V. Dicleli (705)			
K. Bayezıt (684)			
S. R. Hatiboglu (661)			
S. Baykam (640)			
H. O. Bekata **(624)**			
H. S. **Erkat** (503)			
O. **Alişiroğlu** (589)			

Tablonun Gösterdikleri

1. En fazla rey alanlar, güçbirliğiyle gelenler arasındadır. Bu netice, Kurultayın güçbirliğini herşeyin üstünde tuttuğunu gösteriyor.
2. "Islahatçılar" la "Yeniler" in sayısı beraberce 27 ediyor. Bu sayı, Tüzüğün yeni maddesine göre, Genel Sekreteri düşürmek için lüzumlu sayıdır. "Yeniler" in Amerikanvari Genel Sekreteri tasvip etme imkânını bulacakları pek şüphelidir,
3. İsimleri "Müteredditler" grubunda gecen Avni Doğan ile Fuat Sirmen, "Islahatçılar" ın listesinde de yer almışlardı. Bu itibarla onlara pek uzak sayılmazlar. Cemil Sait Barlas da, geçen **Parti** Meclisinde Genel Sekreterin Parti Meclisinden seçilmesi teklifi lehinde rey kullanmıştı.
4. "Merbutlar", yani Gülekofiller, **Parti** Meclisine, 8 kişi sokabilmişlerdir. Bunlar da -Orhan Öztrak hariç- liste sonunda gelmektedirler. H. R. Tonkut, N. İlter gibi geçen Mecliste olanlar, R. Tekeli, K. Sarıibrahimoğlu, İhsan Ada gibi kendilerine ümit bağlananlar, çok düşük reyler almışlar, seçimi büyük farklarla kaybetmişlerdlr. Kazanan kadro bir şey yapabilecek durumda değildir ve üstelik aralarında Gülekofil sınıftan ayrılmağa namzet olanlar da -F. S. Burge, S. Gürler gibi. **vardır.**

bildirdiler. İnönü, "Öyleyse 5 te toplanalım. Arkadaşlara haber verirsiniz." dedi; paltosunu giyip yemeğe gitti.

O sırada listenin ilk kısmı ve ortaları belli olmuştu. Sonlarda Kamil Kırıkoğlu, Celâl Dora, Şahap Gürler" gibi Gülekofiller, Emin Soysal ve Ferda Güleyle çarpışıyorlardı. Nihayet saat 14.30 da katî olarak anlaşıldı ki, Gülekçiler, 40 kişilik Parti Meclisine ancak 8 kişi sokabilmişlerdir.

En fazla reyi, iki tarafın listesinde de bulunan, fakat Gülek'e bağdaşmakta güçlük çekecekleri bilinen Hürriyet Partili adaylarla, İsmail Rüştü Aksal, Faik Ahmet Barutçu, Turhan Feyzioğlu, Ferit Melen, Turgut Göle, Nüvit Yetkin gibi Islahatçıların asları almışlardı. Orhan Öztrak ve İlhami Sancar hariç -onlar oy sırası itibariyle ortalarda geliyorlardı. Gülekçiler listenin en sonunda idiler. Hele bazıları, durumlarını, 13 - 14 reyle, kıl payıyla kurtarabilmişlerdi. Kazanamıyan Gülekofiller ise o kadar gerilerde idi ki, oy sıralarını tespit için 96 adayın ilkinden değil sonuncusundan saymağa başlamak lâzım geliyordu. Fuat Sirmen, Avni Doğan, Cemil Sait Barlas gibi kanaatları tam tespit edilemiyen üç - dört aday da secimi kazanmıştı. Böylece Parti Meclisi. Islahatçıların, Güçbirlikçileriyle beraber, ıskat için lüzumlu üçte iki ekseriyeti dahi sağlıyabileceği şekilde, onların mutlak hâkimiyeti altında teşekkül ediyordu.

Yeni seçilen **C. H. P.** Meclisi **toplantı halinde**

Kırklar, yediler, onbirler!

İnkılâp sokaktaki toplantı

Neticeler belli olunca, galipler hemen aralarında konuştular; telefonlaştılar ve saat 15,30 da Turgut Gölenın inkılâp Sokağındaki evinde bir grup toplantısı yapmağı kararlaştırdılar.

Turgut Göle, gece hiç uyumamıştı. 13 e doğru evine gidip, yattı. Saati 15 e kurdu. Fakat saat bozuk olduğu için çalmadı. Bu yüzden ancak 15,25 te, ilk ıslahatçı -Ratip Tabir Burak, geldikten sonra uyanabildi. Burak, "Aman ötekiler bastırmadan bana bir kahve" dedi. Fakat ötekiler hemen bastırdığı için kahve hep beraber içildi. Burakı takiben, Vedat Dicleli, daha donra Nüvit Yetkin, Sırrı Atalay, Kemali Bayızıt, Sunhi Bay kam. Osman Alişiroğlu gelmişlerdi. Ferit Melen. İsmail Rüştü Aksal ve diğerleri onları takibetti.

Göle L biçimi salonundaki yemek masasını bir toplantı masası haline getirmiş, herkesin önüne kâğıtlar koymuştu. Islahatçıların Grup toplantısı bu masada başladı, tik mesele, Merkez İdare Kurulunun seçimi İdi. Tüzüğe göre 10 kişiden teşekkül edecek olan kurula Islahatçılar, tamamen hâkim olmak, partinin idaresini, geçen devredeki, gibi "Her şey Kasım Bey için" parolasına sadık zevata, bırakmamak istiyorlardı. Bunun için müşterek bir liste tertibine karar verdiler. Hepsi bu listeye muntazam rey vererek, Gülekofillerin kazanma şansım sıfıra indireceklerdi, önce listeye Gülekçilerden hiçbirinin alınmaması düşünüldü. Fakat ortada bir Orhan Öatrak vardı ki, Gülekofil olmasına rağmen geçen devrede hakikaten cok çalışmış, herkesin sempatisini toplamıştı. Parti Meclisi seçimlerinde aldığı reyler de bunu gösteriyordu. Bu hususlar dikkate alındı ve Orhan Öztraka da listede rey verilmesi uygun görüldü. O dakikada fiilen teşekkül eden Merkez İdare Kurulunun diğer üyeleri ise şunlar oluyordu:

Kemal Satır, Turhan Feyzioğlu, Kemali Bayızıt, Turgut Göle, Ferit Melen, Osman Alişiroğlu, Sırrı Atalay, Turan Güneş, Emin Paksüt.

Islahatçılar, bu isimleri ayrı ayrı aday göstermek üzere aralarında paylaştılar ve saat 17 ye doğru, 100 metre Ötedeki Genel Merkeze gitmek için, İnkılâp Sokağındaki evden birer - ikişer çıktılar. Islahatçılar arasında başlıyan bu tesanüt uzun ömürlü olacağa benzemektedir. Tesanüt devam ettikçe, murakabeden hoşlanmıyan serâzâd Genel Sekreter kendini bir numara ufak ayakkabı giyen kimseler gibi hissedecektir. "Beni Kurultay seçti, istediğimi yaparım" iddialarından tamamiyle kurtulamazsa, yeni pabucun ayağım daha fazla sıktığını görecektir.

Evin içini tanzim yolunda ilk adım atılmıştır. Gerisi kendiliğinden gelecektir.

Dış Politika

Nalıncı keseri

İstimlâk mevzuunda Amerikalılarla imzalanmış olan andlaşmanın Mecliste geçirdiği tehlikeli günlerden sonra, hükümet Türk - Amerikan münasebetleri bakımından ortalıkta menfi bir havanın esmemesi için çok daha dikkatli davranmağa başladı. Aynı dikkat. Dışişleri Bakanlığının faaliyetlerine de sirayet etti. Amerika Birleşik Devletleriyle imzalanacak olan askeri andlaşma üzerinde çalışan dairelerdeki memurlara bu mevzuda çok daha ketum davranmaları için geçen hafta talimat verildi.

Andlaşmanın 26 Ocaktan önce hazırlanmasına gayret edilmektedir. O tarihte çok muhtemelen Karaşideki Bağdat Paktı toplantısına gidecek olan Başbakan, andlaşma metnini de beraberinde götürmek istemektedir.

Yeni andlaşma hakkında pek fazla şey bilinmemekle beraber, Sovyetler Birliğinin bu mevzuda pek hassas davrandığı ve geçen Aralıkta Moskovadaki Büyükelçi Kemal Kavura hayli sert bir protesto notası verdiği kimsenin meçhulü değildir. Dışişleri Bakanlığı, bu notaya icabeden cevabı vermekle güç-

Zorlu **Averof**

Bir ipte iki cambaz

lük çekmemiştir ama, aynı mevzu ile ilgili olarak Büyük Millet Meclisinde sorulacak olan soruları cevaplandırmak pek kolay olmayacaktır. Bilhassa kapitülâsyonlu istimlâk andlaşmasından sonra bu gibi mevzularda hayli hassas olmağa başlayan milletvekilleri, güdümlü mermiler ve uzun menzilli tahrip silâhları bakımından nihaî karar yetkisinin hangi devlete ait olduğunu bilmek isteyeceklerdir.

Sovyet Rusya tarafından yollanan ayni mealdeki protesto notalarına İran ve Pakistanın verdikleri cevaplardan anlaşıldığına göre, yeni askerî andlaşmalar, 28 Temmuz 1958 tarihinde, yani Irak ihtilâlinden sonra yapılan Londra toplantısı kararlarına uygun olarak hazırlanmaktadır.

Bağdat Paktına katılmayı reddeden Amerika, İran, Pakistan ve Türkiye ile teker teker imzalıyacağı iki taraflı anlaşmalar sayesinde, Bağdat Paktının birara maneviyatı. kırıtan üyelerine gerekli kuvvet şurubunu getirmiş olacaktır. Ancak anlaşmaların hakikî gayesinin sadece Bağdat Paktının takviyesinden ibaret bulunduğum pek az kimse inanmaktadır. Amerikanın gayesinin, bu memleketlerde asıl füze üslerinin tesisi olduğu -Türkiye üslerin tesisini evvelce kabul etmiştir- söylenmektedir. İç güçlüklerle uğraşan ve üs meselesini halk efkârına kabul ettirmesi güç olan Pakistan ve İran, Amerikanın talebini, mukabilinde büyük bir dış yardım Vaadi almadan herhalde yerine getirmeyeceklerdir. Müzakerelerin hayli uzaması muhtemelen bu yüzdendir. Anlaşmaların Karaside imzalanması beklenmektedir.

Kıbrıs

Paris randevusu

Geçen haftanın son günü Pariste buluşan Türk ve Yunan Dışişleri Bakanları, derhal meslektaşlarından ayrıldılar ve- iki sevdalı gibi meçhul bir mahalde başbaşa kaldılar- İki Dışişleri Bakanı öğle yemeğinde de beraberdiler. Buluşmalara bu haftanın başında da devam edildi. Son iki ay içinde altıncı defa karşı karşıya gelen iki diplomat Parise, resmen Avrupa iktisadi İşbirliği Teşkilâtının bakanlar toplantısında hazır bulunmak üzere gelmişlerdi. Ama asıl maksatları Kıbrıs meselesinde iki memleket arasında mevcut son ihtilaflı noktaların müzakesiydi.

Zorlu, Dışişleri Bakanlığının en gözde elemanlarından Zeki Kuneralpi de beraberinde getirmişti. Kuneralp, Kıbrıs meselesinde Zorlunun bir numaralı müşaviri haline gelmişti. Son aylarda gerek Averofla, gerekse Pesmezoğlu ile yapılan görüşmelerde genç hariciyeci daima hazır bulunmuştu. Pariste Zorlunun savunacağı tezi de, bizzat Kuneralp hazırlamıştı. Son Yunan tekliflerinin mahzurlu taraflarını hiç bir ihtimali unutmadan İncelemiş. Bakanlığın hukuk müşavirlerinden Suat Bilge -ayni zamanda Siyasal Bilgiler Fakültesinde doçenttir- ile birlikte meselenin hukukî taraflarını gözden geçirmişti.

Paris müzakereleri iyimser bir hava içinde cereyan etti. Gerek Averof, gerek Zorlu birbirlerinden tebessümlerini esirgemediler. Bilhassa Yunan çevrileri müzakerelerin akıbeti hakkında son derece, iyimser davranmaktadırlar. Türkiye "mutedil derecede iyimser"dir. Enosis, ve taksim kelimeleri unutulmuştur. Başlıca ihtilaf mevzuunu Kıbrısta bir Türk üssünün tesisi teşkil etmektedir. Yunanlılar Türk askerinin Adaya' ayak basmasına yanaşmamaktadırlar. Maamafih NATO çevresinde bir üs fikri kuvvet kazanmaktadır.

İdare

Demokrasi dediğin...

Geçen haftanın sonunda muhitinde ye arkadaşları arasında çok sevilen ve takdir edilen bir idare adamı daha vazifesinden istifa etti, Daha geçenlerde B. M, M. Bütçe Komisyonunda İçişleri Bütçesi müzakere edilirken bizzat İçişleri Bakam Namık Gedik tarafından örnek diye gösterilen Eskişehir Emniyet Müdürü Şevket Asbuzoğlunun hikâyesini bilmeyen kalmadı. İçişleri Komisyonunda Muhalefet milletvekillerinin suallerini cevaplandırırken asayişi örnek şehir diye gösterilen Eskişehir Emniyet Müdürü, Bakan Komisyondan çıktıktan biraz sonra makama davet edildi ve bir başka yere nakledildiği bildirildi.

Şayet bu nakil keyfiyetinin tebliğinden önce, Eskişehirli D. P; İllerden ibaret bir heyet Bekam ziyaret edip Asbuzoğlunu şikâyet etmemiş olsa nakil keyfiyeti nihayet idarî bir tasarruftur, belki daha önceden kararlaştırılmıştır denebilirdi. Ama hâdise tam tersine bir şekildi cereyan etti. Şayet Eskişehirli Der mokratların niçin şikâyetçi oldukları bilinmese gene mesele yoktu. Ama Eskişehirli idare adamının suçu son derece büyüktü: Asbuzoğlu İnönünün Eskişehire gelişi sırasında en ufak bir asayişsizliğin yaratılmasına meydan vermemle, bütün işleri son derece medenî ölçüler içinde görmüştü! Eh, D. P. lilere göre bundan büyük de suç olmazdı! İşte gecen haftanın sonunda nakil emri karşısında, bu naklin partizanca bir zihniyetle yapıldığına kanaat getirdiğini söyleyen Şevket Asbuzoğlu, 21 yıllık mesleğinden istifa ediyor ve memlekette partizan usuller kalkınca tekrar vazifesine dönmek arzusunda olduğunu açıklıyordu. Bilfiil particilik yaptığı vesikalarla sabit İzmit Valisi Ekmel Çetinelin vazifesi başında durduğu halde, bütün suçu tarafsız olmak olan Asbuzoğlunun istifa zorunda bırakılması gerçekten ibretle seyredilecek bir zihniyetin işaretidir.

İSTİBDATTAN DEMOKRASİYE

ÇOCUKLUK YILLARIM

*Babamla Metin bir hususta birbirlerine çok benzerler. Yazı yazma kabiliyetleri üzerinde karşılıklı şakalaşmaktan pek hoşlanırlar. Babam her zaman Metine "en zor meslek seninki, her hafta yazacak yeni bir şey nasıl buluyorsun, muayyen bir günde nasıl yetiştiriyorsun.. Ben senin kadar çabuk yazamam" diye **takılır.** Metin ise tam aksi fikirdedir. "Ben 16 senedir yazı hayatındayım, sizin kadar kolay yazan muharrire hiç rastlamadnn" **der.** Babam çok zaman gözünde büyüttüğü meseleleri, işe koyuldu mu, hazırlıksız dahi olsa, çabucak derleyip **toplar,** en mükemmel tekliyle ortaya koyar. Bu hatırat işi de öyle oldu. Babam, Metin hapise girdiğinden beri bizim evde kalıyor. "Nasıl yapacağım" diye, birkaç gün kendisini üzdükten sonra, nihayet "ben kendim yazayım" diyerek masanın, -Metinin masası-, başına geçti. Çalışma tarzına en çok şaşan bizim **küçük** Gülsün oldu. O babasından, "taktak" dediği yazı makinesine alışıktır. "Dedepaşa"sının -tabir Gülsünündür- sessiz, kalemle yazması pek garibine gitti.*

Babam başlamadan evvel, hatıralarının hususiyetini belirtmek için, bir kerre daha şu noktanın üzerinde durdu;

*"İlk önce şu düşünceleri saygıyla bildirmek isterim. Bu yazılarım klâsik mânada hatırat değildir. Yaşadığım hâdiseleri vesikalarıyla tespit etmek **için** Hazırlanmış değilim. Vasıtam, vaktim, yoktur. Esef ederim ki, serbest bir hale **henüz** gelmemişimdir'. Anlatacaktarımın hatırladığım hikâyeler olarak kabul edilmesini dilerim. Geçmiş günleri, bugün üzerimdeki tesirlerini nasıl hissediyorsam öyle söyliyeceğim. Bu yazı teşebbüsüm şimdilik bir denemedir."*

Özden TOKER

«1884 de İzmirde doğmuşum. Bir Adliye memuru olan babam Sivasa Sorgu hâkimi olarak tâyin olunmuş. Ben, hesapça Sivasa gittiğim zaman 7 yaşında olacağım. Çocukluk devri olarak Sıvası hatırlarım. Oturduğumuz ev geniş sofaları ve alaturka sedirleriyle bir meydanı andırırdı. Yakında evimizi Sıvasta gördüğüm zaman, yeni usulde tertiplerle, alışmadığım bir lüks kıyafette gözüme çarptı.

"Babam Hacı Reşit bey ahlâk telâkkilerinde her mânası ile titiz, samimî bir müslümandı. Terbiyesi sertti. Ben Kolordu Kumandanı iken bile babamla azçok resmî idim. Kendi çocuklarımı arkadaş gibi muamele ederek yetiştirmeğe çalıştım. Her iki terbiye usulü de ailemizde müspet netice vermiştir. Babam iyi satranç oynardı. Ben belki 10 yaşından beri satranç taşlarını tanırım. Babam sorgu hâkimi olarak vakitli vakitsiz tahkikata gittiği için evde at beslerdi. Pek küçük yaştan beri atla tanışıklığım ve alışkanlığım vardır. Spor olarak attan başka, genç tahsil zamanımızda bugünkü oyunları bilmiyoruz. Ben futbolu binbaşı olarak oynadım..

"Sivasta 6 ay kadar mahkeme çarşısında bir ilkokula gittim, sonra Askerî Rüştiyeye girdim. Bu Rüştiye 4 seneydi Ben bir sene sınıfta kalarak 5 sene okudum. Bu tahsil zamanım parlak değildir. Sınıfta kalmak gibi bir halden pek müteessir olmuştum. Bu hayatımın ilk muvaffakiyetsizliğidir. Beşinci sene oldukça göze çarpar bir öğrenci haline geldim. Beni bir sene sınıfta bırakan hesap öğretmeni yüzbaşı Ömer efendiyi rahmet ve minnetle anarım. Bundan sonra Sivas İdadisine devam ettim. Beni beşinci sınıfına aldılar. Bir sene kadar okudum, oldukça iyi bir talebe olarak tanındım. Bu sınıflar benim yaşımın üstündeydi. Yaşla mütenasip olmayan sınıfta bulunmanın yorgunluğundan "çocuklarımı korumağa çalıştım. Rüştüye ve İdadiye hayatından iyi hocalar hatırlarım. Askerî Rüştiyede hesap hocamıza, Mülkiye İdadisinde riyaziye ve edebiyat hocalarına ilk gelişmelerimi borçluyum. Mülkiye İdadileri, için bir iki şey söyliyeceğim. Bunlar 7 senelik olarak açılmışlardı. Hesapça 1897 seneleri, sınıflar 10-ilâ 15 kişi. Hocaların çoğu devlet memurlarmdan devşirme. Talebe çokluk itibariyle yaşlıca Hocalarla talebe arasında adeta karşılıklı saygı hissederdim. Bu talebeden devlet hizmetinde devam edenler büyük mevkilere ehliyetle çıkmışlardır. Programca bu günkü liseler tabu dada ileridirler.

"Sivasta bulunduğumuz zamanın kıymetli bir hatırası dedemle tanışmamdır. Uzun boylu, zayıf bünyeli, abanı sarıklı dedem Abdül Flettah efendi insan güzeliydi. Malatyadan Sivasa geldi, görüştük. Sonra, biz Malatyaya gittik, sünnet düğünümüzü yaptılar. Malatyayı bu ilk görüşümde günlerce geniş kayısı bahçelerinde koşup eğlendik. Dedem 1854 Rus harbinde bulunmuş, bize muharebe hikâyeleri söylerdi, Ailemiz içinde, doktorluk hariç, askeri mesleğe giren ben varım. Bedeni 1854, babam 1877 harp»

lerinde bulunmuşlar, ben onları takip etmiş oluyorum.

"1897 Yunan harbini Sivasta takip ettik. Abdülezel Paşa, Termopil geçidi, Domeka savaşı, rüyalarımıza girer, merak ve heyecanımız yüreklerimizden taşardı.

"Mülkiye İdadisinin beşinci sınıfını bitirdikten sonra İstanbula geldim, yani babam getirdi. Mühendishane İdadisine -topçu mektebi lisesi- kabulüm için müsabaka imtihanına girdim. Mektebe alınan 12 kişinin arasındaydm. Sonra sınıfımız İradei Seniyeyle kabul edilenlerle beraber 20 kişi kadar oldu. İdadi senelerim iyi geçmiştir. Askerî Rüştiye üzerine bir sene mülkiye İdadisinde bulunmak, sonraki tahsilime 'beni hazırlamıştı. İdadiyi en başta değil fakat iyi dereceyle bitirdim. Topçu harbiyesi sınıflarım daha iyi geçmiştir. Artık hep sınıf başındaydını. 1903 de teğmen olduk. Rumelide ayaklanmalar olmuştu. Geniş hareketler olacak, belki harp çıkacaktı. Piyade, süvari ve topçu, Harbiye son sınıflarını, acele çıkarmışlardı. O zamana kadar hususî ve umumî İmtihanlarda kazanılan notlara göre şahadetname vermişlerdi. İyi bir dereceyle teğmen oldum. Yaşım 19 Askerî mesleğim Sahra Topçusu. O zamanki usule göre Harbiyeden çıkanların baş taraftakileri Erkânıharbiye namzetliğine ayırırlardı. Bizi de ayırdılar. Pangaltıda Erkânıharbiye sınıflarına gittik. Topçu harbiyesindeki hocalarımı umumî olarak hörmetle yadederim. Bizim o zamanki harbiyelerimiz lise ile meslek öğretimini beraber yapan müesseselerdi. Meselâ harbiyede gördüğümüz Fizik ve Kimya, hergün tecrübe malzemesi tamam olan bir liseden daha zayıftı. İyi öğretmen ve kâfi tecrübe malzemesi ve hocanın meşgul olabileceği mahdut sayı olursa, bugünkü liselerimiz çok verimlidir. İyi lise tahsili görmek insanların meslek ve kültür hayatında daima tesirini hissettiren bir unsurdur. Harbiye birinci sınıfa memleketin muhtelif köşelerindeki Askerî İdadilerden talebe gelirdi. Her idadinin talebesi İmparatorluğun bir hususiyetini gösterirdi. İlk seneler talebenin birbiriyle geçinmesi büyük meseleydi. Teneffüshanede her idadinin ayrı oturma yeri vardı. Hiç yoktan alınganlık olur ve topluca kavgalar çıkardı. İstanbullular hem aracılık ederler hem hepimizle eğlenirlerdi. Son seneye doğru geçimsizliklerden hiç eser kalmazdı. Harbiyedeki talebe hayatı ilk günlerin yadırgamalarından sonra bütün ömür devam eden sıcak sınıf arkadaşlığı ruhu ile hitam bulurdu. Sonraları muhtelif Harbiyeler de açıldı. Büyük bir kaynaştırma hayatı eksik kalmış idi. Buna Sarayın İstanbulda çok taşra talebesi kalabalığı istememesinin sebep olduğu söylenmiştir. Herhalde eski hal İmparatorluk için çok faydalıydı.

İSMET İNÖNÜ

İsmet Bey Halıcoğlu Topçu Okulunda **top** başında (Okla işaretli olan)

Fransa

Ezeli çile

Prens Louis - Napoleon 10 Aralık 1848'DE Fransa Cumhurbaşkanlığına seçildiği zaman, ihtirasının ancak ilk merhalesini aşmış oluyordu. Gözü çok daha yukarlardaydı: Cumhuriyeti yıkıp imparatorluk kurmak, tıpkı amcası gibi Napoleon unvanıyla imparatorluk sürmek istiyordu. Başında bulunduğu İkinci Cumhuriyetin anayasasına göre, cumhurbaşkanlığını uzatmak da mümkün değildi; bir kere cumhurbaşkanlığı eden kimse, ikinci defa aynı mevkie seçilemiyordu. Louis-. Napoleon, işi hükümet darbesine vardırmadan önce, anayasayı değiştirmek istedi ama, hazırladığı tâdil tasarıları parlâmento tarafından hep reddedildi. İmparator, olmak arzusuyla yanan prens, yavaş yavaş bir hükümet darbesi hazırlamaktan başka çare kalmadığını gördü. Fransanın bütün idare mevkilerine kendi taraftarlarını getirmeğe, emirlerine karşı en küçük bir itirazda bulunan valileri, belediye reislerim değiştirmek için türlü tedbirler almağa başladı.

Tabu, cumhuriyetçi fikirleri müdafaa eden ve cumhuriyetin devamı hususunda pek kıskanç davranan basın da, bu disiplinli hazırlık gayretlerinin sahası dışında kalmadı. Prens Louis- Napoleon, bilhassa "L'Evenement-Hâdise" adlı gazeteyle yakından meşgul olmaya başladı. Meşhur şair ve romancı Victor Hugo'nun oğlu François Victor - Hugo tarafından çıkarılan bu gazete, yaklaşan tehlike hakkında mütemadiyen halkı ikaz etmekte, Louis - Napoleon'un

Üçüncü Napoleon

Keskin sirke küpüne zarardır

sözde cumhuriyetçi İdaresini yarin dibine geçirmekteydi. Eskiden beri liberal fikirleri müdafaa eden büyük Victor Hugo'nun yazıları da bu gazetede yayınlanıyordu. Prens, fikirlerinden hiç hoşlanmadığı Victor Hugo'ya karşı bir şey yapamamanın çaresizliği içindeydi, çünkü büyük edip aynı zamanda parlâmento âzasıydı ve teşriî masuniyeti vardı. Fakat onun yazılarını neşreden ve oğlu tarafından çıkarılan gazeteden intikam almak pekâlâ mümkündü. Louis - Napoleon'un adamları niyetlerini gerçekleştirmek için müsait bir fırsat beklediler ve nihayet Fransanın dış politikasını tenkid eden bir yazıdan dolayı gazeteyi toplattırdılar, sahibini de mahkemeye verdiler.

Kızdırmak korkusu

Victor Hugo, oğlu François aleyhine' tahkikat açıldığım duyduğu zaman hayli tereddüt geçirdi. Memleketteki büyük itibarını kullanarak, adliye makamları nezdinde teşebbüse geçebilir veya oğlunu korumak için geniş bir kampanya açarak bütün basım ayaklandırabilirdi. Fakat böyle yapmadı. Hareketinin sebeplerim de karısına yazdığı 13 Eylül 1851 tarihli mektupta şu satırlarla açıkladı: "Yarından sonra, L'Evenement'ın muhakemesi başlıyor. İktidar mensupları, mahkeme jürisindeki azalardan emin oldukları için işi bu safhaya kadar getirmeğe cüret ettiler. Artık kıyasıya bir mücadele başladı. Bütün korkum gazetenin kapatılması. Böyle bir karar, gazeteyi ölüme mahkûm etmekten farksız olacak. Acaba ne yapsak? önce, François'yu müdafaa etmek için ortaya çıkmak niyetindeydim; fakat, iyice düşünüp taşındıktan sonra bundan vazgeçtim. Böyle bir gayretin mahkemeyi ve jüri azalarını hiddetlendireceğini zannediyorum. Zaten beni hiç sevmezler; bir de onları gazaba getirirsem, zavallı çocuğa cezanın en yüksek haddini tatbik ederler: Dört yıl hapis ve baş bin frank para cezası. Dört yıla cesaret edemeseler bile. bu defa. da sürgün cezası verirler. Karıcığım, iktidardaki sefillerden herşey beklenebilir..."

15 Eylül 1951 günü, yazının muharriri sıfatıyla François Victor • Hugo ve mesul müdür sıfatıyla da Paul Maurice dokuzar ay hapse mahkûm oldular ve gazete de kapatıldı.

20 Eylül günü, Pariste yeni bir gazete çıkıyordu: "L'Avénement du Peuple". Adı dolayısıyla hemen "L'Evenement" l hatırlatan bu gazetenin ilk sayfasında Victor Hugo'nun bir makalesi yer alıyordu. Makale, bir açık mektup seklindeydi ve Auguste Vacquerie'ye hitaben ya« Izümıştı; Vacquerie, eski gazeteyi çıkaran dört kişiden biriydi; öbür üç arkadaşı hapse girince yalnız kal»

Henri Rochefort

Bir muhalif ki dostlar başına

mıştı. Victor Hugo makalesinde şöyle diyordu: "Gazeteyi öldürdüler, hem de para ve hapis cezalarıyla delik deşik ederek. Fakat, bayrak yere düşmedi. Siz şimdi tek başına ayaktasınız. Ben de size yardıma geliyorum; haydi ileri!".

Gazete kapatmakla insanları susturamadığını gören hükümet, bu yazı üzerine büsbütün hiddetlendi. Fakat teşriî masuniyet yüzünden Victor Hugo'ya bir şey yapmak imkânsızdı. Olanlar Auguste Vacquerie'ye oldu: Aynı makaleyi iktibas eden başka bir gazeteciyle birlikte altı ay hapis cezasına çarptırıldı.

"L'Avönement" çıkmakta devam ediyordu. Meşhur hükümet darbesinden birkaç saat önce çıkan 1 Aralık sayısı, "cumhuriyetçiler için hiç de hoş olmayan" birtakım rivayetlerin dolaşmakta olduğundan bahsediyordu. Gazetenin verdiği haber doğru çıktı: Üçüncü Napoleon'un polisi' bütün muhalefet mebuslarım tevkif etti, matbaalar işgal edildi, muhalif gazeteler kapatıldı.

Ceza koleksiyonu

İstibdat bulutunun Fransa üzerine çöküşünden sonra Fransız basını, yirmi yıl müddetle şerefli bir mücadeleye girişti. Hiç şüphesiz bu mücadelenin ön saflarında yer alanlar arasında eski gazeteciler de vardı. Fakat, gençler arasında sivrilen Henri Rochefort adlı gazetecinin şöhreti hepsini bastırdı. Rochefort, daha önce "Figaro" ve "Soleil" gazetelerinde çalışmıştı; otuz yedi yaşındaydı. Günlük gazetelerde yapılan "uslu" muhalefet onu hiç tatmin etmiyordu. Haftalık bir dergi çıkarmak ve kendi tabiriyle, "her cumartesi günü hükümetin ensesinde boza pişirmek" istiyordu!

"La Lanterne - Fener" adlı der-

ginin ilk sayısı 31 Mayıs 1868'de çıktı. Rochefort, makalelerinden birinde şöyle diyordu: "Geçen gün İçişleri Bakanlığına gittim. Çıkartmak istediğim dergiye müsaade verilip verilmediğini araştırmak istiyordum. Bakanlığın yüksek 'memurlarından biri, uslu durmam şartıyla müsaadenin verildiğini söyledi ama, bir taraftan da beni rejim düşmanlığıyla itham etmekten geri kalmadı. Aslına bakarsanız, bendeniz herkesten çok Napoleon taraftarıyım. Ama benim sevdiğim Napodeon, ne birincisi, ne de üçüncüsü. Ben İkinci Napoleon'un hayranıyım!"

Kurnaz gazeteci, iğneli üslubuyla durmadan makaleler yazıyor, Üçüncü Napoleon rejimim yerden yere vuruyordu. İnsafsız hicivleri dış politikadan, Paris caddelerinin genişletilmesine kadar bütün hükümet faaliyetlerine yetişmekte, halk arasında dolaşan dedikoduların bütün memleket sathına yayılmasını çabuklaştırmaktaydı.

Yıllardan beri süren istibdat rejimi altında bunalan halk, Rochefort'un yazılarını kapışmaktaydı, önce, haftada ancak 15.000 nüsha satılabileceği düşünülmüştü. Haftalar geçtikçe tirajı 40.000'e, 120.000'e ve hattâ 175.000'e kadar çıkarmak icabetti. Günde takriben 500 okuyucu mektubu geliyordu. Halk, dertlerinin ele alınmasına, iktidar mensuplarının kirli çamaşırlarım ortaya koyan yazıların yazılmasına son derece memnun olmuştu. Rochefort da bundan cesaret alarak, üslûbunu biraz daha sertleştirdi. Küçük fıkralarından birinde şöyle diyordu: "Üçüncü Napoleon Hazretlerinin geçen günı küçük bir fino köpeği tarafından ısırıldığını herhalde duymuşşunuzdur. Rivayet edildiğine göre, İmparator bu hadiseyi hiç de hayra alâmet saymamış. Hakikaten, zavallı köpek için pek hayırlı sayılamıyacak bir hâdise: Hayvancağız yakında kuduz olacak demektir!"

Hükümet, "La Lanterne" in ilk sayısına pek aldırış etmemişti. Fakat, ikinci sayıdan itibaren toplatma, hapis ve para cezası gibi usûller birer birer tatbik edilmeğe başlandı. Rochefort, İmparatora hakaret ve halkı hükümet aleyhine tahrik suçlarından, dolayı bir yıl hapis, bir yıl müddetle medenî ve siyasi haklardan mahrumiyet ve 10.009 frank nara cezasına çarptırıldı. Dine hakaret «ucundan açılan başka bir dâva da onüç ay hapis ve 10.000 frank para cezasıyla sona erdi.

Fakat Rochefort, başına gelecekleri çoktan kestirdiği için Brüksele kaçmıştı. Mecmuasını orada da çıkartmaya devam etti. Gümrüklerden kaçak olarak sokulan nüshalar, Fransanın bir ucundan öbür ucuna kadar dolaşmakta, halk bir nüsha ele geçirebilmek için olmayacak fedakârlıklara katlanmaktaydı. Rochefort'un cezaları da durmadan artmaktaydı. Haşarı gazeteci gıyaben yapılân bir muhakeme sonunda, üç yıllık bir hapis cezası daha yedi.

Akraba saltanatı

Henri Rochefort, Brükselde Victor Hugo ile buluştu. Birlikte bir gazete çıkarmaya karar verdiler. İşte bu güçbirliginin meyvası olan "Le Rappel" in ilk sayısı 4 Mayıs 1889'da çıktı. Kurucuları tamamen sürgünlerden ibaretti ve hepsinin gıyaben yedikleri hapis cezalarının yekûnu iki yüz elli seneyi buluyordu.

Üçüncü Napoleon idaresinin son yıllarına doğru, hükümet liberal davranmayı uygun buldu. Rochefort da, ilân edilen umumî aftan cesaret alarak Fransaya döndü. Bu defa, daha elverişli şartlar altında muhalefet yapmak için, 'La Marseillaise" adlı bir gazete çıkarmaya bağladı.

O sıralarda, yine Napoleon ailesinden Pierre adlı bir prensle bazı gazeteciler arasında bir makaleden dolayı çekişmeler oldu ve iş düelloya vardı. Düello edecek gazeteciler arasında Rochefort da vardı. Fakat, sırtını İmparatora dayayan prens pek dürüst hareket etmedi ve Paschal Grousset adındaki gazetecinin şahitlerinden birini pusuya düşürüp öldürttü, ölen Victor Noir, Fransanın en sevilen muhalif gazetecilerinden biriydi. Rochefort, gazetenin ertesi günkü nüshasına koskoca bir başlık attı: "Prens Pierre - Napoleon Bonaparte, vatandaş Victor Noir'ı öldürdü!" Ayrıca, baş sütuna yerleştirilen bir makalede de söyle' deniyordu: "Hata ettik. Ben ve arkadaşlarım böyle bir ailenin mehsuplarıyla mertçe, düello edilebileceğini sandık. Haydut Pierre - Napoleon Bonaparte'ın öldürdüğü Victor Noir, bu hatamızın kefaretini ödedi. Onsekiz yıldan beri kanlı elleriyle Fransayı idare eden bu kaatiller, cumhuriyetçileri sokaklarda kurşuna dizmekle iktifa etmemekte ve gazetecileri pusuya düşürüp kahpece öldürmeğe çalışmaktadırlar. Ey Fransız halkı, hâlâ isyan etmiyecek misin?"

Tabii, gazetenin çıktığı günün öğle vakti, bütün nüshalar polisçe müsadere edildi. Fakat müsadere kararı tatbike konulmadan önce La Mârseillaise, tam 145.000 nüsha satılmıştı. Gazeteci Victor Noir'ın cenaze merasimi dolayısıyla Paris'te muazzam karışıklıklar çıktı. Yazdıklarından dolayı mahkemeye verilen Rochefort da, altı ay hapse mahkûm oldu.

4 Eylülde İmparatorluk ve istibdat rejimi gümbür gümbür, devrilip de tekrar Cumhuriyet rejimi kurulduğu zaman hapisten çıkartılan Rochefort, Cumhuriyetçilerin kurduğu hükümette bakan olarak çalışmağa başladı.

Türkiye için ideal kabine nasıl olmalıdır?.

Geçenlerde dünyanın hemen bütün gazeteleriyle birlikte, Türk gazetelerinde de bir anketin neticeleri yayınlandı. Bir Dünya devleti kurulsa ideal kabinesi nasıl olmalıdır? AKİS de, bu sayısından itibaren dört hafta müddetle okuyucuları **için** bir anket açmaktadır. Türkiye için ideal bir kabine nasıl olmalıdır? Yani, muhalif muvafık farkı gözetilmeden bir kabine kurmak icap etse, Türk politikacıları içinden kimleri hangi bakanlıklarda görmek isterdiniz?

Bakanlıkların karşısına yazacağınız isimlerden teşekkül eden listeleri, altına sarih adresinizi ve adınızı da yasarak (AKİS Anket servisi, P. K. 582 - Ankara) adresine gönderiniz. 24 Ocaktan 17 Şubat aksamına kadar elimize gelmiş olan listeler Anket servisinde çalışan arkadaşlarımız tarafından tasnif edilecek ve neticede en çok rey toplayan isimlerden müteşekkil "Türkiye için **ideal** kabine" listesi 21 Şubatta çıkacak olan 242'nci sayımızda ilan edilecektir.

Başbakan . . . .
Başbakan **Yardımcısı** . . . . .
Devlet **Bakanı** . . . .
Devlet **Bakanı** . . . .
Adalet **Bakanı** . . . .
Çalışma Bakanı . . . .
İçişleri Bakanı . . . .
Gümrük ve Tekel Bakanı . .
Dışişleri Bakanı . . . .
Ekonomi **ve Ticaret Bakanı** . . . .
Millî Eğitim Bakanı . . . .
Maliye Bakanı . . . .
Milli Savunma Bakanı . . . .
Ulaştırma Bakanı . . . .
Bayındırlık Bakanı . . . .
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı
Tarım Bakanı . . . .
Basın Yayın ve Turizm Bakanı . .
Koordinasyon Bakanı . . . .
İmar Bakam . . . .
Sanayi Bakanı . . . . . .

B A S I N

Tekzipler

Havanda su dövmek

Gazete okumak itiyadında olan vatandaşlar, eğer sinirleri kâfi derecede sağlam değilse, adı sanı duyulmamış futbol hakemleri veya her seferinde sahneden ıslıklarla uğurlanan kabiliyetsiz aktörler tarafından kaleme alınmış bir takım yazılara tahammüle kendilerini şimdiden hazırlarlarsa pek iyi ederler. Zira meşhur cevap ve tekzip hakkı o kadar suiistimal edilmekte ve savcılar tatbikle mükellef bulundukları Basın Kanununun bu husustaki maddesini o şekilde "anlamak" tadırlar ki tatbikatta karşılaşılacak en gülünç bir vaziyet bile artık beklenmiyon birşey olamıyacaktır. Savcılar, cevap ve tekzip hakkına müteallik öyle misaller yaratmışlardır ki gazete okuyucuları sütunlarda bir futbol hakeminin spor yazarına, bir aktörün tiyatro münekkidine cevap yetiştirmesini yadırgıyamıyacaklardır. İş bununla kalsa, gene de öpüp başa koymak lâzımdır. Cevap ve tekzip hakkini' kullananlar -savcıların da himmetiyle- ele geçen "fırsat" ı "fevt" etmemekte, cevaplarına mesnet tenkil eden yazı ile alâkası ister olsun, ister olmasın içlerinde ne varsa boşaltmaktadırlar. Hadi onlar varsın boşaltsınlar; fakat bu yazıları tetkik ve hakikatlara uygunluk derecesini tespit etmekle vazifeli savcılar, bu yazıları gazetelerde kanun zoruyla, hem de virgülüne kadar neşrettirmekte hiç bir mahzur görmemektedirler.

Tatbikattaki misallere bakılırsa, kendisi hakkında "ikinci golde hatalı idi" diye yazan bir gazeteye tekzip yollamaya ve bunu savcılık marifetiyle zorla neşrettirmeğe her hangi bir kalecinin hakkı vardır. Hattâ bu kaleci gönderdiği tekzipte ne ikindi golden, ne de futbolden bahsetmese ve tutup kendisinin ne kadar iyi bir oyuncu olduğunu yazsa, karşılaştığı cazip transfer tekliflerini nakletse, o yazıyı yazan adamın futbolden anlamadığını iddia etse, gazetenin sahibi, yazı işleri müdürü veya başmuharriri hakkıma hakaretler sıralasa, gazete bu yazıyı neşre mecbur tutulmaktadır. Neşretmedi mi, hapis ve para cezaları hazırdır.

AKİS okuyucuları tekzip mekanizmasının savcılarca nasıl işletildiğim muhtelif vesilelerle -hele Muammer Aksoyun tekzipleri ile- bizzat müşahede etmiş olmalıdırlar. Savcıları ikaz mevkiinde olan ilgililerin, aynı müşahedeye henüz vasıl olmamaları ise, sadece hüzün verici bir noktadır. Savcıların tekzip mevzuundaki anlayışları, artık sadece yazı işleri müdürlerine münhasır bir ıstırap olmaktan çıkmıştır. Nitekim geçen haftanın ortasında, 14 Ocak perşembe günü, Yenisabah "Tekzip müessesesi acınacak hale geldi" diye başlık atarak feryat etmek zorunda kalmıştır. Yenisabahin tahammülünü taşıran damlalardan biri şudur:

Sirkecideki feci infilâkta yaralananlara bâzı hastahaneler kapılarını kapamışlar, bir hastahane de yaralılardan yatak parası istemiştir. Yenisabah, sırf gazetecilik vazifesini ifa için durumu aksettirmiş ve alâkalıların dikkatini çekmişti. Hem de isim zikretmemek ihtiyatkârlığını göstererek.. Ama gene de yakasını tekzip müessesesinin elinden kurtaramamış ve savcının zoruyla şu tekzibi neşre mecbur kalmaştır: "Yüz kızartacak bir hâdise. Esaslı soruşturma yapmadan yazı yazmak doğru değildir. Hususi hastahaneler itham edilmiştir. Bunlardan parasız, menfaatsız, kapılarını ve kalbini açarak yaralılara yardım edenler de vardır. Hastahanemize gelen yaralılara lüzumlu müdaheleler yapılmış, ağır olanlar yatırılmıştır. Şehir gazetesi durumu, soruşturma yaparak 9 Ocakta yazmıştır. Basın Kanununa göre neşrini rica ederiz. Sultanahmet, Sağlık Yurdu".

Yenisabah gazetesi haklı olarak "Biz savcılıktan gelen her tekzibi koymağa mecburuz ama, savcı, her gelen metni bize göndermeğe mecbur değildir. Onun vazifesi sözü geçen gazetede tekzip sahibini mutazarrır eden bir haberin çıkıp çıkmadığını araştırmaktır. Varsa, tekzibin kanunun müsaadesi hudutlarını tecavüz edip etmediğim tâyin etmektir. Vazifesi, hakkın suiistimaline, haksızlıklara, şahıs ve müesseselerin kendi kendilerim reklâm» temayüllerine ve bu fırsattan faydalâna-.rak gazeteleri tahkir etme niyetlerine mâm olmaktır" diye feryat etmektedir.

Ayni mevzuda Cumhuriyetin başına gelen hâdise, işin nerelere 'kadar vardığını, savcıların tekzip hakkım ne şekilde anladıklarını bütün açıklığı ile ortaya koymuştur. Cumhuriyet 15 Ocak tarihli nüshasında "savcılık kanalıyla alınmış" bir tekzibi neşre mecbur kalmıştır. Tekzip piyes yazarı Turgut Özakman tarafından kaleme alınmıştır ve tiyatro münekkidi Lûtfi Ayın bir yazısına cevap teşkil etmektedir. Tekzibi baştan sona. sabırla okuyanlar bir mühim noktayı -tekzip hakkının nasıl suiistimal edildiğim ve bunda savcıların rolünün ne olduğunu- en ufak şüpheye yer kalmaksızın anlıyacaklardır. Hele tekzibe uğrayan yazının masum bir sanat tenkidinden ibaret olması, cevabı zorla neşrettiren savcıya ardına sığınacağı en ufak bir müdafaa duvarı bırakmamaktadır. Turgut Özakman, sırtım savcıya dayadıktan sonra Cumhuriyette eserinin İngilizceye çevrildiğini haber vererek şahsi reklamını yapmakta, piyesinin sahneye konulmasındaki gecikmeden dolayı Lûtfi Ayı itham etmekte ve münekkide "size tavsiyem, mesleğinizi şahsi politikanıza âlet etmeyin. İlk fırsatta iyi niyetin, dikkatin, bilginin ve samimiyetin kanatları altına sığının, bir daha da başınızı oradan çıkarmayın" diye edebî nasihatlar vermektedir!

İş bununla da kalmamakta, vatandaşların neşir yoluyla' hakarete maruz kalması halinde harekete geçmekle vazifeli savcı şu ibareleri Cumhuriyet gazetesinde zorla neşrettirmekte bir mahzur görmemektedir: "Mesleğimizin kaidelerini hasıl pervasızca çiğnediğinizi siz de göreceksiniz", "Kayıtsız, , ihmalci ve baştansavmacısınız", "Edebî Heyet toplantılarında uyuduğunuzu iyi bilirim", "Pek kısa, pek sade bir Türkçe metni bile anlamakta âciz gösteriyorsunuz. Üç saatlik bir piyesi anlamamanıza şaşmamak", "Maksadınız suyu bulandırmak, sonra da bulanık suda balık aylamak. Neticede kim küçük düşüyor, farkında mısınız?". "Ah keşki, bilginizin seviyesinde kalsanız, belki 'arada kaynar gidersiniz"-ilh...

Şimdi lütfen biraz insaf edilsin. Biraz insaf edilsin ve Savcılara, Basın Kanununun kendilerine verdiği selahiyetlerin uçsuz bucaksız olmadığı, ilgililer tarafından anlatılsın. Aksi halde cevap ve tekzip hakkının istimalinin havanda su dövmek gibi beyhude ve gülünç bir hale gelmesine katlanılsın.

Hafıza-ı beşer nisyan ile malül değildir

Geçen haftanın sonunda Pazar günü, Hilton sakinlerinin merakla bekledikleri Ankara gazeteleri geldiğinde, içerdeki gazeteciler hemen bunların üzerine atıldılar. Hilton sakini gazeteciler bütün gazeteleri başlığından ilânlarına kadar satır satır okuyorlardı ama, sabahları gazete okumağa başlarken araların da kendilerine göre bir sıra tutturmuşlardı. Meselâ Ülkü ile Şinasi gelen gazete tomarı içinden hemen Ulusu, Fatin Fuat ise Zaferi çekip alıyordu. Metin ise Cumhuriyet olmadıktan sonra ne olursa olsan pek ayırt etmiyordu. Hangisi boşta kalırsa onu okumaya başlıyordu. O gün de öyle oldu. Ulusçular Ulusan, Zaferci Fatin de Zaferin başlıklarını gözden geçirmeye başladılar. Ama bu uzun sürmedi. Fatin Fuat, eline aldığı gazetenin Zafer yazan kırmızı başlığı üzerine çekilmiş sürmanşete kabayı bastılar. Fatin Fuatın kızmakta hakkı vardı. Eh, bu başlık Ulus, Yeni Gün veya bir başka muhalif gazetede olsaydı yadırganmazdı ama, Zaferde oldu mu gerçekten garip kaçıyordu. Gerçi bu satırın altında kabul edilen zam tasarısının memur maaşlarına yapılan zam olduğu izah ediliyordu ama, herkes de Fatin Fuat kadar Zafere düşkün değildi ki oturup gazeteyi baştan aşağı okusun!

Gazete okuma faslı sona erdiğinde Hilton sakinleri yeniden günlük hayatlarına, bitmez tükenmez münakaşalarına, sohbetlerine başladdar. Şinasi ile Metin bir olmuş Fatini kızdırıyorlardı. Ama Fatinin de kendine göre bir müdafaası vardı. Ulusçular ile Akisçi kendisini sıkıştırırken, o da eline Ulusu aldı ve, "alın da okuyun bakalım" dedi. Gösterdiği Ulusun ikinci sayfasında bir resimli romaren bir delegeden bahsetmemişti. İşte Fatin Fuatın gösterdiği -kayıp ilânları arasına sıkıştırılraış- tavzih bu hâdisenin tavzihi idi: Genel Sekreterlik seçimlerime Gülekin tek başına girdiği halde oyların hepsini toplayamadığını bildiren bir tavzih!

Son günlerde Ankara Merkez Cezaevinde yatan gazetecilere gönderilen kitaplar arasında müthiş bir benzerlik başladı.- Meselâ mahkûmlar arasında adı "Doktor Civanım" diye adapte edilen Pasternak'ın meşhur Doktor Jivago'su hemen her gazeteciye bir tane düşecek kadar çoğaldı. Gene geçen hafta içinde Hiltondaki gazetecileri çok eğlendiren hâdiselerden biri de Methi Tokerin özene bezene hazırladığı bir müdafaaname oldu. Metin günlerce hukuk kitapları karıştırarak, bu işten anlayan arkadaşlarının mütalâasını alarak bir müdafaaname hazırladı. Hiltoncuların söylediğine göre bu mudafaaname herhangi meşhur bir cezacı avukatın hazırlayacağı müdafaanamelere taş çıkartacak kadar esaslıymış. Metinin böyle özene bezene hazırladığı müdafaaname kimin içinmiş biliyor omsunuz? Bir zamanlar AKİS idarehanesini üst üste iki defa soyan İsmail adında bir sanık için. Kaderin garip cilvesi, suçu gazeteci olmak olan Metinle hırsızlık sanığı Ismaili ayni yere düşürmüş. Günün birinde İsmail çıkmış gelmiş, Metine baş vurmuş "aman" demiş, "ben bir cahillik ettim, sen okumuş yazmış adamsın benim şu müdafaanamemi yazıver". Metin de oturmuş, özene bezene bir müdafaaname yazmış, öbür gazeteciler Metine takılıyorlar: "Bu müdafaaname ben sadece üç kişinin kafasını kestim, masumum hâkim bey cinsinden bir müdafaanamedir" diye.

Fatin Fuatı yerinden hoplatan manşet

şöyle bir göz gezdirdikten sonra hırsla elindeki gazeteyi attı, söylenmeğe başladı. Doğrusu bu kadarı da olmazdı. Gazetenin başında bulunmayışı belli olmağa başlamıştı. Fatin Fuat, -bu, mesleğinin gerçekten ehli Yazı İşleri Müdürü- hiddetle başını iki yana salladıktan, kendi kendine "Allah Allah" diye söylendikten sonra Zaferi yeniden eline aldı. Altmış puntoyla başlığa çıkartılmış satırı bir kere daha okudu ve başını salladı. Fatinin böyle kendi kendine söylendiğini gören hapishane arkadaşları, merakla üzerine eğildikleri gazetelerinden başlarını kaldırarak sordular: "Ne o, hayrola?" Fatin Fuat elinde tuttuğu gazeteyi arkadaşlarına, uzattı. Hep birden ta tepeye çıkarılmış başlığı okudular: "Hükümet zamma dair tasarıyı kabul etti." Sonra hep birden kahnın yanıbaşında -kayıp veya satılık ilânları arasına sıkıştırılmış- ufacık bir tavzihti. Allahlık Ulusun bir iki gün önceki manşetinden doğan buruk havayı gidermeğe çalışan bir tavzih. Ulus, Allahlık Ulus, C. H. P. Kurultayının sona erdiğinin ertesi günü, manşetinde Genel Sekreterliğe bin küsur reyle Kasım Gülekin seçildiğini âlâyı vâlâ ile ilân etmiş ve bu arada adaylıklarını koymadıkları halde onbeşer yirmişer rey almış Feyzioğlu. Hıfzı Oğuz Bekata, Ferit Melen gibi birkaç Gülek aleyhtarını sanki seçimlere katılmışlar da rey alamayarak perişan olmuşlar gibi göstermişti. Ama, meselâ bu arada sırf Güleke oy vermemek için Genel Sekreterlik seçimlerinde boş kâğıt atmış yüzeiliye yakın delegeden, Gülek Genel Sekreter olmasın da kim olursa olsun diye fotoğrafçı Hüseyin Ezere rey ve-

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Kalkınma

Fazla yatırım, ama...

Rejim davalarıyla yetinmiyen ve partinin diğer temel meselelerdeki görüşünü de tesbite çalışan Ana Dâvalar Komisyonunun iktisadî sahada getirdiği fikirler, geçen haftanın ortasında Kurultay tarafından müzakeresiz kabul olundu. Söz almayı hiç kimse düşünmedi. Hattâ raporun ciddiyetle dinlendiği bile söylenemez. Zira zihinler Ana Dâvalar Komisyonu raporundan hemen sonra konuşulacak olan tüzük tadilâtı meselesiyle ve yaklaşan Parti Meclisi seçimleriyle meşguldü. Bu meşguliyet, 'son derece iyi hazırlanmış, sadece bugünün değil, yarının iktisadî meselelerini ele alan rapor için bir talihsizlik oldu. Mamafih rapor, teksir edilerek teşkilâta yollanacak, partililere rapor üzerinde düşünmek imkânı verilecektir.

Kurultayın kabul ettiği rapor, iktisadî meseleleri kısa ve uzun vadeli olmak üzere ikiye ayırmaktadır. Kısa vadeli meseleler başlığı altında D. P. İktidarının "uçurumun tâ kenarına geldikten sonra" ve "ödünç veren yabancı devletlerin ısrarı ile" almak zorunda kaldığı istikrar tedbirleri incelenmekte ve enflâsyonun şampiyonu şimdiki iktidarın sekiz yıldır takip ettiği politikaya taban tabana zıt bir politikayı samimiyetle yürütebileceği hususunda şüpheler izhar edilmektedir.

Raporda buraya kadar yeni olan bir şey yoktur. Bu fikirler, bilhassa İsmail Rüştü Aksal tarafından Meclis içinde ve dışında müteaddit defa belirtilmiştir. Raporun getirdiği yenilik, uzun vadeli meselelere bakış tarzında görülmektedir. Ana Dâvalar Komisyonu, "Görülmemiş Kalkınma" edebiyatına rağmen Türkiyenin az yatırım yaptığını, çok daha fazla yatırım yapması gerektiğini söylemektedir. Bu, iktidarın yıllardan beri sürüp giden "biz yatırımcıyız, siz kalkınmanın düşmanısınız" gibi haksız iddialara verilebilecek en iyi cevâptır. Hakikaten komşu memleketlere nazaran, Türkiyede "yatırımcı" D. P. iktidarı zamanında, pek az yatırım yapılmaktadır. Yapılan yatırımlar, her yıl çalışma çağına gelen kimselere ziraatin dışında iş teminine bile kâfi gelmemektedir. Neticede, ziraat sektöründe işte görünüp, hiçbir iş yapmıyan ve senenin 200 gününü kahvede geçiren kimselerin sayısı çoğalmaktadır. Bu gizli işsizliğin tedricen azaltılması ve artan nüfusa İş bulunması için sanayileşme ve şehirleşme hareketlerinin hazlandırılması, ziraatte verimin arttırılması lâzımdır. Kurultay, Ana Dâvalar Komisyonunun raporunu tasvip ederek, bunu, yani daha hızlı kalkınmayı istemiştir. C. H. P. nin en yüksek karar organı, bu suretle Türkiyenin yarınını ilgilendiren temel meseleye el atmıştır. Yalnız daha fazla yatırım yapmak, daha fazla fedakârlığı göze almayı, daha fazla çalışmayı ve daha fazla mahrumiyete katlanmayı gerektirmektedir. O hâlde yarın için vaatlerde bulunurken, halk efkârı buna göre hazırlanmalıdır. Eğer C. H, P. bir taraftan hemen refaha kavuşmaktan ve çok yatırım yapmaktan dem vurursa, halkı da, kendini de aldatmış olacaktır.

Ne var ki, hâlen C. H. P. etiketini taşıyan kimselerde, ekseriya "opportunisme" hâkim olmakta, hoşa giden şeylere evet, hoşa gitmiyen şeylere hayır denmektedir. Plân, program lâfı edilmekte, ama plân ve programın en büyük düşmanı olan "regionalisme" in en parlak örnekleri 'verilmektedir. İstikrar denmekte, istikrarı tehlikeye atacak masraf teklifleri fütursuzca B. M. M. ne getirilmektedir. İhtimal Kurultay kararına uyularak hem fazla yatırım yapalım, hem çok daha fazla istihlâk edelim demekten çekinilmiyecektir. Bu takdirde millet huzurunda iktisadi sahada alınan taahhüdün yerine getirilmesi mümkün olmıyacaktır. O halde C. H. P. etiketini taşıyan kimselerin, gayeler kadar gayelere götüren yollar üzerinde de 'düşünmeleri ve bunları halka anlatmaları lâzımdır. İktidara hazırlanmak, yarın karşılaşılacak meselelere halkı da hazırlamayı gerektirmektedir.

İsmail Rüştü Aksal

Derdin devasını biliyor

Hâlen yapılan yatırımlar hiç şüphe yok çok azdır. Türkiyenin artan nüfusuna iş bulması, hayat seviyesini yükseltmesi Ve ileri memleketlerle arasındaki gittikçe genişliyen mesafeyi kapatması için çok daha fazla yatırım yapması zaruridir. Ama fazla yatırım yapmak için de halka "talep etme" zihniyeti yerine, fedakârlık ruhunun aşılanması bir mecburiyettir.

İktidara namzet parti adına konuşanların, imkân nisbetinde bu mesuliyeti müdrik olarak hareket edeceklerini ümit etmek lâzımdır.

Doğu kalkınması

Geçen haftanın sonuna doğru iktidar basını ve sözcüleri, sanki en hassas yerlerine dokunulmuş gibi kıyameti kopardılar: "Vay efendim. Doğu Batı ne demekti? Türkiyenin Doğusu ve Batısı arasında bir tefrik yapılamazdı. Hele Doğu illeri ihmal edildi iddiası düpedüz bir yalandı." İktidar basını ve radyosu günlerce D. P. İktidarı zamanında Doğu illerinde yapılan eserlerin listesini verdiler. 1960 den evvel şu kadardı, 1950 den sonra şu kadar dediler.

Hâdise. C. H. P. Kurultayında Doğu illerinin acıklı hâlinin" bahis konusu edilmesi üzerine patlak verdi. Hâdise yeni değildir. 1958 bütçesi sırasında, bazı muhalif milletvekilleri Doğu illeri için bir kalkınma fonu tesisini istedikleri zaman da, iktidar sözcüleri tıpkı bu günkü reaksiyonu göstermişlerdi. İhtimal bu yılki bütçe müzakereleri sırasında yeniden aynı manzaraya şahit olunacaktır.

Ama iktidar sözcüleri ne derse desin ortada bir mesele vardır: Doğu ve Batı illeri arasındaki mesafe gittikçe açılmaktadır. İktisadî kalkınma Batı illerinde vuku bulmakta, Doğu illeri yerinde saymaktadır. Doğu Batıya nazaran asırlardan beri daha fakir olduğuna göre İktisadi bakımdan iki Türkiye teşekkül etmektedir. Bunu anlamak için İstatistik Umura Müdürlüğünün iller itibariyle hazırladığı Sanayi Anketine bir göz atmak kâfidir. Bu ankete göre meselâ Ağrıda 1950 ve 1951 yıllarında hususi sektör tarafından kurulmuş, 10 dan fazla işçi veya 10 beygir gücünden fazla enerji kullanan hiçbir, tesise rastlanmamaktadır. 1952 de bir tek tesis kurulmuş, 1956 sonunda Ağrıda hâlâ bir tek tesis mevcuttur.' Bu görülmemiş kalkınmanın neticesi Ağrı ilinde 1950 - 1966 devresinde, hususi sektörde 8 kişiye iş temin edilmiştir. 1950 de bir tek tesise sahip olan Bitlis, 1955 da da bir tek tesise gahiptir. Bu tesiste 1950 de 3 kişi ücretle çalışırken, ücretlilerin sayısı 1956 da ikiye düşmüştür! Si-

KÜÇÜK TİYATRO'da

Duvarların Ötesi

ZAF

CUMA 16 Ocak

C. H. P. Devrinde Gaddarca

Doğu İllerimiz, Şimdi H

Kalkınma İçindedir

Bunun Aksini İddiaya Kalkanlar, Kendi Devirlerinin Sayısız İhmallerini Hatırlayarak Utanmalıdırlar.

Doğa illerimiz kalkınıyormuş

Lâfla peynir gemisi yürüse...

irtte tesislerin sayısı 2 den 4 e. ücretlilerin sayısı 11 den 12 ye çıkmıştır. Halbuki aynı devre zarfında İstanbulda işyeri sayısı 464 ten 1276 ya, ücretle çalışanların sayısı 22 binden 51 bine yükselmiştir.

Bu basit mukayese bile Doğu ve Batı illeri arasındaki uçurumun ne kadar genişlediğini göstermektedir. O halde yapılacak iş demode bir milliyetçiliğe kapılarak "Efendim. Doğu Batı yoktur, Türkiye birdir, bir bütündür" diye bağrılacağı yerde, iktisadi bakımdan biribirinden ayrılan bu iki Türkiyeyi birleştirmenin, yolları aranmalıdır. Aynı hal başka memleketlerde de görülmüştür. Meselâ İtalyanın Kuzeyi ve Güneyi arasında iktisaden muazzam farklar mevcuttur. Ama bu durumu gören İtalyan Hükümetleri İtalyanın Kuzeyi, Güneyi diye bir şey yoktur diyecekleri yerde. Güneyin dertlerine çare aramaya koyulmuşlardır. Çareyi Güney için ayrı bir kalkınma plânı yapmakta bulmuşlardır. Fransa, geri kalmış Güney illerini kalkındırmak gayesiyle "bölge plancılığı" nı teşvik etmektedir. İngiltere, daimi bir işsizliğin hüküm sürdüğü 8 bölgede, issizliğe son vermek için hussusi plânlar hazırlamıştır. Eğer Doğu illerinin Batı illerine nazaran gittikçe gerilemesi istenmiyorsa memleketimizde de Batı memleketleri gibi hareket etmekten başka çare yoktur. Umumi bir kalkınma plânı çerçevesinde, münhasıran Doğu illeri için bir kalkınma plânı hazırlanmalıdır.

İmar

Makina bekleniyor

İstanbulun imarıyla en çok ilgilenen zat, bu haftanın başında "Bağımıza bir de makina derdi çıktı" dedi.

Sanki istimlak bedellerinin önlenememesi, para' bulunamaması, çıkarılan tahvillerin satılamaması yetmiyormuş gibi, şimdi bir de inşaat makinası sıkıntısı başgöstermişti. Karayolları idaresi ültimatomu çoktan vermişti: Eğer yeni makinalar sipariş edilmezse, imar işleri ister istemez duracaktı. Bunun üzerine, çarnâçar Amerikan firmalarına başvurulmuş , kredili ithalât yolları aranmıştı. Birçok kapılar çalındıktan sonra meşhur Harvester . firmasıyla bir anlaşmaya varmak mümkün olmuştu. Anlaşmaya göre, inşaat makinaları bedellerinin yüzde 10 u peşin, mütebakisi taksitle ödenecekti. Yüzde 10 peşin alan firma, siparişi yerine getirmek için çalışmalara başladı. İşler fena gitmiyordu. Siparişin bir kısmı gemiye yüklenmek üzere, hazırdı. Ne var ki bu arada makina bedellerinin ilk taksidinin vâdesi gelip çattı. Bu taksit ödenemedi. Bunun Üzerine Harvester firması, siparişin ifasını derhal durdurdu ve mukaveleyi feshetti. İlgililer firmayı kararından caydırmak: için çok çalıştılar. Bu gibi işlere en cok aklı eren, en selâhiyetli zevat firmanın temsilcileriyle temasa seçtiler. Harvester şirketine, makina bedellerinin yarısını peşin ödeme bile teklif edildi. Fakat nafile! Firmanın direktörlerini yumuşatmak bir türlü mümkün olmadı.

İstanbulun imarıyla en çok ilgilenen zat, öfke içindeydi. Öfkeli zat, eğer teklif kabul edilmezse, firmanın bir daha Türkiyeye mal satamıyacağı keyfiyetinin Harvester* in lâf anlamaz direktörlerine iyice anlatılmasını emretti. Ama Harvester'in temsilcileri bu tehdide aldırış etmediler ve "Türkiyeye mal satmaya pek hevesli değiliz" dediler. Meseleyi halletmeye imkân yoktu. En selâhiyetli arabulucular için, bir firmayı bile ikna edememek, doğrusu kendi kendilerine bile itiraftan kaçınacakları, büyük bir muvaffakiyetsizlikti. Hele böyle bir muvaffakiyetsizliğin, İstanbulun imarıyla en cok ilgilenen zata duyurulması imkânsızdı. Mutlaka bir hâl şekli bulmak lâzımdı.

Akıllı arabulucular bir hâl şekli bulmakta gecikmediler. Firmanın direktörlerinden biri yakında Ankaraya gelecekti. Direktörün belki de Ankarada, denenmiş şark usullerine başvurularak ikna edilmesi mümkün olacaktı. Hâlen bu Direktör bey, Ankarada sabırsızlıkla beklenmektedir.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

A. B. D.

Peşrev toplantısı

Geçen haftanın sonunda, Washington'da Beyaz Saraya giden bütün yollarda sıkı emniyet tertibata alındı. Hemen her ağacın altına bir polis memuru kondu, yol kenarına birikmek isteyen kalabalıklar derhal dağıtıldı. O **gün** Mikoyan Beyaz Saraya gidecekti. Sovyetler Birliğinin Birinci Başbakan yardımcısı, Amerika ziyaretinin en mühim görüşmesini yapmak üzereydi. Diğer Amerikan şehirlerinde yapılan nümayişlerin Beyaz Saray yollarında da tekrarlanması hiç doğru olmazdı. Başkan Eisenhower'in bizzat verdiği emre göre hareket eden polis, bu defa işi sıkı tuttu ve mutad tedbirlerden kat kat fazlasına tevessül etti. Hakikaten, o gün hiçbir hâdise olmadı. Mikoyan Beyaz Saraya girdikten sonra, gazetecilerin de içeri alınmasına ve görüşme başlamadan önce resim çekmelerine müsaade edildi. Ondan sonra, görüşme salonunun kapıları yavaş yavaş kapandı. İçerde, Başbakan Eisenhower, Dışişleri Bakanı Dulles ve Moskova Büyükelçisi Thompson **ile** Mikoyan, Washington Büyükelçisi Menşikof ve tercüman Troyanovski kaldı.

Bir saat kirkbeş dakika sonra, kapılar yeniden açıldığında, devlet adamlarının yüzlerine bakarak bir şeyler öğrenmek imkânsızdı. Mikoyanla Eisenhower her zamanki gibi hafifçe gülümsüyorlar, Dulles ise -her zamanki gibi- - somurtuyordu. Tabii ki. içerde bugünkü dünya siyasetinin bütün mühim meselelerine temas edilmişti. Almanya mevzuunda Sovyet teklifleri üzerinde durulmuş, atom silâhları meselesi görüşülmüş ve nihayet dört büyükler veya iki büyükler arasında yapılacak bir toplantının imkânları gözden geçirilmişti. Mikoyan, Sovyet Rusyanın barışçı emellerinden bahsetmiş, her ne pahasına olursa olsun bir araya gelip görüşmenin faydalarını sayıp dökmüştü. Bütün bunlar, konuşmalara mevzu teşkil ettikleri aşikâr olan meselelerdi. Fakat, bunlar hakkında ne gibi neticelere varıldığı meçhul kaldı. Bilinen bir şey varsa, o: da Mikoyanın Beyaz Saray görüşmesini takiben, Rusyaya dönüş tarihini Üç gün önceye aldığıdır.

Beşuş çehre

Böyle bir kabulü sağlamış olmasa bile, Mikoyanın Amerika ziyaret ti, Ruslara hayli propaganda puvanı "kazandırmıştır.Birinci Başbakan yardımcısı, âleyhînde vuku bulan münferit nümayişlere rağmen soğukkanlılığını kâybetmemiş, halka ve gazetecilere karşı dalma nazik davranmış ve bilhassa ol**ur** olmaz şey ler söylemekten kaçınmıştır. Büyük iş âdamlarıyla. **sinema** yıldızlarıyla ve polis memurlarıyla temaslarında nezaketi ve gülümsemeyi hiç ihmal etmeyen . Sovyet devlet adamı, bu haliyle, kendi memleketi hesabına Moskova radyosunun uzun propaganda nutuklarından çok daha faydalı bir iş yapmış olmaktadır.

Bu hafta başında, Amerikadaki televizyon ekranlarında beşuş bir çehre belirdi. Bütün Sovyet idarecilerini asık suratlı, korkunç insanlar olarak tasavvur eden Amerikan seyircisi, Mikoyanın şakacı sözleri ve babacan tavırları karşısında bir hayli şaşırdı. Başbakan yardımcısı, siyasi aktörlük bakımından, Malenkov, Bulganin ve Krutçefi bile geride bırakmış, en insafsız Amerikalıyı bile güldürmeğe muvaffak olmuştu.

Durmadan batıya doğru gerileyen Almanya

Yorgan giderse kavga da bitecek

Almanya

Endişeli günler

Almanyadaki muhalefet partileri ve bilhassa Sosyalistler, son günlerde hükümete tevcih ettikleri sert tenkidleri, bu hafta başında daha da sertleştirdiler. Tenkidlerdeki bu sertleşmede, Washington'dan gelen haberlerin de büyük tesiri vardı. Mikoyânla Eisenhower arasındaki görüşme iyimser bir haya içinde sona ermiş ve -asıl mühimi- Amerikan Dışişleri Bakanı; Dulles, Almanya mevzuunda söylediği sonsözleri **bir** türlü tavzih- etmemişti. Dulles, geçen hafta başında, "Almanyayi birleştirmek için muhtelif yollar **olabileceğinden**" bahsetmişti. Halbuki şimdiye kadar Almanyayı birleştirmek için tek bir yol bulunduğu ileri sürülmekteydi ve bu tek yol da her iki tarafta yapılacak serbest seçimlerden geçmekteydi. Muhalif Almanlara göre Adenauer hükümeti. Amerikanın davranışında vuku bulan bu değişikliği hâlâ farketmemekte ve lüzumlu teşebbüslere girişmekten sakınmaktadır.

Almanyadaki huzursuzluk, geçen hafta başında, Sovyet Rusya tarafından Batılı devletlere yollanan bir notayla başladı. Moskova, ikinci Dünya Harbi sonundan beri bir türlü imzalanmayan Alman Barış Andlaşması için bir tasarı hazırlamış ve bunu mütalâa edilmek üzere Batılı büyük devletlere göndermişti. Ayrıca, 1939 ile 1945 arasında Almanyaya hafb ilân etmiş olan 28 memlekete bu arada Türkiyeye de- yeni andlâşma tasarısının suretleri yollanmıştı.

Sovyet tasarısı, Alman topraklarında şimdiye kadar vuku bulmuş olan değişiklikleri bir olup bitti şeklinde kabul etmekte ve Alman hudutlarının 1 Ocak 1959 tarihindeki durumuyla muhafaza edilmesini ilerî sürmektedir. Almanyanın birleştirilmesi mevzuunda ise, pek fazla bir şey söylenmemektedir. Andlâşma tasarısının muhtelif maddelerinde, "Almanya birleşinceye kadar..." ibaresi sık sık tekrar edilmektedir. Ayrıca, gerek Batı gerekse Doğu Almanyanın askerlikten tecrit edilme-

si, her iki devletin de askeri taahhütlerinden vazgeçmeleri istenmektedir. Sovyetler, andlaşma imzalanır imzalanmaz, Doğu Almanyanın Varşova Paktından çekilmesini kabul edeceklerini de bildirmektedirler.

Tabii, andlaşmanın bilhassa bu gibi maddeleri Batı Almanya ve Batılı müttefikler tarafından kabul edilebiiecek gibi değildir. Fakat, fezaya atılan Lunik füzesinden ve bilhassa Mikoyanın Amerika seyahatinden sonra, Almanya mevzuunda Sovyetlerle anlaşmaya varmak arzusu da Amerikada bir hayli yayılmağa başlamıştır. İşte, muhalif Almanlar, hükümetin dikkatini bu nokta üzerine çekmekte ve Adenauer'i uyanık bulunmağa davet etmektedirler.

Irak

Essaidin serveti

Temmuz ihtilali sırasında katledilen eski Irak Başbakanı Nuri Said Paşanın dul eşi, geçen hafta içinde adresine gönderilen bir banka hesabım gördüğü zaman pek sevin* di. Naime Binti Mustafanın sevgili eşi, sahki bu kara günleri çok önceden sezmiş gibi, İngiliz bankalarından birinde biraz para biriktirmiş, Londranın bazı semtlerinde bir iki bina satın almıştı. Yapılan hesaplara göre, bütün bu menkul ve gayrimenkul servetin takriben bir milyon Türk" lirası kadar tuttuğu anlaşılmaktadır. Nuri Said Paşanın biriktirdiği paralar, Naime Hanımın hiç olmazsa birkaç yıl sıkıntısız bir hayat sürmesini sağlıyacaktır.

Eski başbakanın oğlu da ihtilâl karışıldıkları sırasında öldürülmüştü. Onun da dul eşi hâlen Londradadır ve kayınvaldesiyle birlikte yaşamaktadır. Esmet Binti Fehmi Hanıma bırakılan servetin miktarı henüz açıklanmamıştır.

İngiltere

Süveyşin ettikleri

Süveyş meselesi, Edenden sonra, geçen hafta bir başkasının daha başını yedi İngiltere Dışişleri Bakan Yardımcısı Allan Noble, Kahirede imzalanan İngiliz - Mısır anlaşmasından sonra istifasını verdi ve yerine aktris Valerie Hobson'un kocası John Profumo tâyin edildi.

Bilhassa Birleşmiş Milietlerdeki Kıbrıs müzakereleri sırasında gösterdiği fevkalâde kabiliyet Ve çalışkanlıkla tanınan Allan Noble, istifasının sıhhî sebeplerden, ileri geldiğini söylemekte ısrar etmektedir. Fakat, kendisinin Süveyş meselesi hakkındaki görüşlerini yakından bilenler, işin içinde iş olduğunu iddia etmekte müttefiktirler. .

Son haftalarda, Dünya Bankası Müdürü Eugene Black tarafından Kahirede idare edilen görüşmeler tam bir uzlaşma havası içinde sona ermiştir. Mısır, Süveyş harekâtı dolayısıyla İngiltereden talep etmekte

Nuri Essaid

İleriyi görmüş!..

olduğu tazminattan vazgeçmiş, İngiltere de buna karşılık, İsmailiyedeki hava üssü için istediği paraları Nasıra bağışlamıştır. Pakat, İngilterenin asıl fedakârlığı, Mısır makamları tarafından el konan İngiliz malları mevzuunda olmuştur. İngiltere, eskiden, bu mallar için tam 350 milyon dolar tazminat istemekteydi: şimdi ise, 77 milyon dolara razı olmuştur.

Bu hafta başında Londrada dolaşan şayialara göre, Allan Noble, maksat ve uzun vadeli faydalar ne olursa olsun. Nasır karşısında koskoca İngiliz Devletinin bu derece zayıf davranmasını onuruna yediremelmiş ve istifasını verip siyasi hayattan çekilmiştir.

Michel **Debre**

At da onun, meydan da

Fransa

Çıkmaz ayın son çarşambası

Fransanın yeni Başbakanı Michel Debre, *geçen* hafta sonunda. Millet Meclisinden ezici bir ekseriyetle itimat reyi aldı. Lehteki 468 reye karşı, aleyhte sadece 56 rey vardı. Son anayasa değişikliklerinden ve seçimlerden sonra iyice sağa kayan Fransız Millet Meclisi, artık bütün heybetiyle Başbakanın arkasındadır. Gerçi, icrayı kuvvetlendiren anayasa maddelerine göre, Meclisin heybetinden bahsetmek pek doğru olmaz ama, yine de muhalifi az bir meclisle çalışmanın zevki başkadır!. Onun içindir ki, Mösyö Debre, karşısındakilerin gururlarını okşamak için ieabeden kelimeleri kullanmaktan geri kalmamış ve yeni Anayasaya göre. şart koşulmadığı hâlde Meclisten itimat almak istemiştir. Reylerin neticesi ise tam istediği gibidir.

Fransız Millet Meclisi, daha birkaç gün toplantı halinde kalıp, içtür züğünü tesbit edecektir. Ondan sonra, Meclisi hayli uzun bir tatil devresi beklemektedir. Milletvekilleri 28 Nisana kadar bol bol dinlenip» kendilerini bu derece rahat bir.) hayata kavuşturan uzun boylu generale dua edeceklerdir.

Minnettarlar toplantısı

Palais - Bourbonun yarım daire şeklindeki toplantı salonunda alfabe sarasına göre oturan, milletvekilleri, Başbakana sadakatlerini ifade etmeden önce, yeni Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle'ün açılış mesajını dinlediler. Meclis Başkam Chaban - Delmas tarafından okunan mesaj, tabii Cezayirden de bahsetmekteydi. De Gaulle'e göre, "Cezayirin barışa kavuşmasından ve lüzumlu değişiklikleri geçirmesinden sonra, eşit seçim hakkına dayanarak nihai bir siyasi hal çaresi bulmak mümkün olacaktır". Bu dolambaçlı sözlerden pek bir şey anlamıyan milletvekilleri, mesajın okunmasından sonra söz alan Başbakanı dik* katle dinlediler. Michel Debre'nin daktilo sayfasıyla, tam 28 sayfa tutan nutku, de. Gaulle'ün dediklerini biraz daha teferruatlı bir şekilde tekrar etmekteydi. Gerçi "eşit seçim hakkı" sözü hâyli ileri bir adımın ifadesi sayılmakta ve aşırı sağcıların aşırı isteklerinden farklı birtakım hâl tarzlarına yol açar gibi gözükmektedir ama, ne Cumhurbaşkanı, ne de Başbakan bu hakkın ne zaman kullanılacağı hususunda kati bir şey söylemiş değillerdir. Şimdilik, Cezayir için az çok self-deternunation mânasına gelebilecek olan bu hakkın verilmesi çıkmaz ayın son çarşambasına kalmış gibidir.. Zaten, mütemadiyen "Fransa ile Cezayir arasındaki kopmaz bağlar" dan bahseden bir Başbakanın bu derece şumullü bir harekete girişebileceğinden herkes şüphe etmektedir.

İstanbul

Basının harika çocuğu

Genç kız, bir an mütereddit dinleyicilerine baktı: Renki soluk, boğazı bir eşarpla sarılı idi. Kendini hasta hissediyordu, belki de sesi çıkmıyacaktı ama, gene de onların ısrarlarına dayanamadı. Eline küçük Bir kitap aldı ve okumaya başladı. Okudukça iyileşiyordu. Sesinde en ufak bir pürüz kalmadı, hastalığım unuttu. Neşe ve ümit içinde, "Renkli Ülkeler"e, hayatını dolduran hayal âlemine daldı. Genç kızın ismi Neşe Onuraldı. Basının harika çocuğu Neşe. Yedi yaşında ilk piyesini ve sekiz yaşında ilk şiirini yazmıştı. On yaşından beri muhtelif mecmua ve gazetelerde yazıları yayınlanmakta idi ve bugün, on beş yaşında, bir şiir ve bir de çocuk piyesi olmak üzere iki basılmış eser sahibi idi. Basın hayatında elli seneyi doldurmuş olan ediplerin jübilesine Türkiyenin en küçük yazarı olarak katılmıştı.

"Renkli Ülkeler" onun "İki Sihirli Kelime" isimli, ilk şiir kitabını süsleyen en güzel şiirlerinden biri idi ve Neşenin şiirlerini dinlemek üzere toplanan gençler bunu muhakkak yazarın okumasını istiyorlardı. O bütün gençleri, kendi sihirli renkli ülkelerine sürükleyebilecek çekici, içli bir üslûba sahipti. Hangi genç hayal etmez, hangi gencin ulaşmak istediği gayesi, ümitleri yoktur? Fakat genç şairin hususiyetini yapan şey pembe hayalleri hakikatin sert Çıkışları ile zaman, zaman darbelemiş olmasını bilmesidir. Neşe dikenli yolu geçmeden hayal âlemine erişilemiyeceğini bir büyükten çok daha iyi hissederek, şiirlerinde hattâ o küçük piyesinde, bazan ümitsizliğe kapılmış, bazah isyan etmişti ama, sıkıntının felsefesini yaparak daima ondan kurtulmanın yolunu da bulmuştu. Şiirini okurken, bunun için zaman zaman sevinç ve ümit içinde kendinden geçiyor, zaman zaman arzularının çokluğu onu şaşırtıyor, zaman zaman engellerle karşılaşıp cesaretim kaybediyor, fakat daima seçtiği yola ulaşmak arzusu, bu uğurda her güçlüğü yenmek azmi yardımınâ koşuyor, onu feraha ulaştırıyordu.

Neşe Onural
Renkli hayaller çabuk solar

Bir annenin keşfi

Fakat Neşe Onural bir şair olmak niyetinde değildir. O yazı hayatına bir piyesle başlamıştır ve bugün onun renkli ülkesini dolduran hayal piyes yazarı- olmaktır. İşte Neşe Onuralın şiirlerinden de daha tatlı bir sesle anlattığı hikâye, "Mükâfat" adlı ilk piyesinin hikâyesidir. O bütün çocuklar gibi bebeklerini konuşturarak, onlara hayali hayat sahneleri yaşatarak oynamaya başlamıştır. Fakat çok küçük yastan beri tesiri altında kaldığı bazı hâdiseler onu düşündürmüş ve oyunlarında sık sık bunları tekrar etmeğe başlamıştır. Meselâ o ilk okula başladığı sene, apartımanlarının alt katında oturan bir yaramaz çocuk vardır. Bu çocuk ailesi de dahil ol-

İyi Haberler

Jale CANDAN

Yeni yıla girdikten sonra, doğrusu, gazetelerin bize iç açıcı haberler, verdiklerini söyliyemeyiz. Siyasi gerginliğe, iktisadi sıkıtılâra birbirini takip eden kazalar, felaketler eldendi. Öyle ki âdeta sabahleyin uyanmaya korkuyoruz. Bir devir hatırlıyorum, bir elime kahvemi bir elime de gazetemi alınca dinlenir, neşelenir etrafa anlatacak, binbir güzel şey bulurdum. Bugün artık gazetelerle iy| havadislerle, rastlamak pek mümkün değil. İşte bunun için de iyi haberleri kaçırmıyorum, rastladıkça kesin saklıyorum ve eşe dosta bel bol okuyorum.

Bazan hakikaten mucize kabilinden, inanılmayacak iyi şeyler olmuyor da değil: Bir altın saat için bir insan bir insanı, hem de kendisine ikramda bulunduğu bir anda, balta ile kesip doğrarken, bir başka insan, hem de çok dar gelirli bir kimse, sokakta bulduğu binlerle lirayı sahibiııe iade edip bir simitle mükâfatlandırılıyor, üstelik te teşekkür edip simidi alıyor. Vazifesini ihmal eden hattâ onu fenaya kullanan bunca insan gözümüzün önünde iken, vazife' başında bir otobüs şoförünün, bir makinistin kendisini tehlikeye koyarak, yolcuların hayatını kurtardığı oluyor. Bazan, siyasi tazyik son haddini bulmuşken, eli kola bağlı bir gazeteci ceza evinin parmaklıkları arasından istikbale Ümitle bakıyor, bedbinliğe kapıldığımız anda medeni cesaretinden başka bir şeyi olmıyan bir atlara ortaya çıkıp sizi peşinden sürüklüyor. Hayır cemiyetleri, baş vurdukları bi çok zengin kapılardan elleri bos dönerken, bakıyorsunuz bir adam dişinden tırnağından artırmış, kitapsız kalan gencin, ilâçsız kalan hastanın yardımına koşuyor.

Ama iyi havadisler bir yığın sıkıntının içinde kaybolup gidiyor. Halbuki iyilik te tıpkı fenalık gibi sâridir. Bir cemiyet iyilik yarışına da kötülük yarışma da çıkabilir. Mesele iyilik modasını yaratmaktadır. Bunun için iyi havadisler üzerinde biraz daha fazla durmak lâzımdır: Bir "Harem", cinayeti failini ismi ile cismi ile gelmişi geçmişi İle. tanıyoruz da varım yoğunu cemiyete bağışlıyan bir hayır severden tamamile habersizle

Bence 1959 yılının en güzel ilk havadisi "Eskişehir" den gelen bir havadistir: 1958 yılını hudutları içinde hiçbir cinayet kaydetmeden' bitirerek, zabıta tarihinde ve gönüllerde en tatlı hatırayı bırakan bu güzel vilâyetimiz şimdi de bütün dünya kadınlarını ve erkeklerini ilgilendirecek bir konuda inanılmaz bir başarı kazanmış. Yirmi beş senedir aynı evde yaşıyan ve birbirleriyle en ufak münakaşa yapmıyan bir gelin - kaynananın gümüş yıldönümünü kutlamış. Bu vesile ile gelin - kaynanalar toplanmışlar, sazlı, sözlü, nohut kahveli bir eğlence tertip etmişler ve geçimli gelin - kaynanaya çiçekler, hediyeler vermişler. Gelin kaynana dâvası asırların halledemediği bir dâvadır. Ruhiyatçılara sorarsanız, sebep psikolojiktir. Sosyologlar kabahati daha ziyade ailenin kuruluş sisteminde ararlar. Terbiyeciler için terbiye meselenin esasını teşkil eder.- Bence en doğrusu Eskişehirli gelin - kaynanaya fikir danışmaktır. Onların bu başarıyı gayret sarfetmeden elde ettiklerini sanmam. Fakat asıl mühimi Eskişehirde Arifiye mahallesinde oturanların olayı değerlendirmiş ve bize kadar duyurmuş olmalarıdır. İyi haberleri duyurmak ve yaymak, böyle bir devirde sevapların en büyüğüdür.

mak üzere herkes tarafından itilip, kakılmakta, günden güne muhitte fena çocuk olarak tanınmaktadır. Neşenin ise, mesleğine çok düşkün, öğretmen bir annesi vardır. Feride öğretmen. Feride Onural bu haylaz komşu çocuğu evine davet etmekten hiç te çekinmemektedir. Yaramaz komşu çocuğu Neşe ile oynayıp, annesi ile konuştukça âdeta değişmekte, uslu ve terbiyeli olmaktadır. İşte bu olay Neşeye ilk piyesini ilham etmiştir. Birgün o annesi ile doğum günü hazırlıkları hakkında konuşurken dert yanmıştır. Arkadaşları bebekleri konuşturmasını becerememektedirler ve oyun bozulmaktadır. Halbuki o, uslanan yaramaz çocuğun hikayesini arkadaşlarına oynamak fikrindedir. Feride Onural o anda mutfağa koşmak zorundadır, giderken kızını okşar ve gülerek "artık yazı yazmasını öğrendin" der, "madem ki çocuklar oyunu bozuyorlar, sen de onların söyliyeceklerini birer kâğıda yazıp ellerine verirsin olur, biter".

Feride Onural birkaç saat sonra küçük Neşenin kendisine uzattığı cümleleri okuyunca gözlerine inanamamış ve bundan sonra küçük kızı ile ciddi şekilde meşgul olmaya başlamıştır. Küçük neşe ' de en güzel şiirlerini daima annesine ve babasına yazmıştır.

Ve sonrası

Neşe Onuralın fikir yazıları, da şiirleri ve piyesi kadar ilgi çekicidir. Bilhassa bir öğrenci gözüyle temas ettiği öğrenci problemlerinin üzerinde durulmağa değer. Birçok meseleler hakkında çok sağlam ve sarsılmaz fikirleri vardır: "İstidadı inkişaf ettirmek için çok çalışmak şarttır", fikrine samimiyetle inanır.

Geçen sene İstanbul Alman mektebinin orta kısmını birincilikle bitiren genç yazar lise kısmına geçmiştir, lisana bilhassa önem vermektedir ve iyi bir piyes yazarı olabilmek için tiyatro tahsili yapıp tiyatronun bütün inceliklerini ve tekniğini Öğrenmek kararındadır.

AKİS'in Yazı Müsabakası

"Milletlerin iktisadi Kalkınması Niçin Hürriyet içinde Olmalıdır"

-XXI-

Muzaffer ÜNSAL

Barikai hakikat, Müsademei efkardan çıkar şeklinde bir ata sözü vardır. Asırlar boyunca teraküm etmiş tecrübelerin neticesi olarak, Türk Nesillerine intikal eden sözlerinden bir tanesi olan yukardaki ifadeyi tahlil etmek ve değerlendirmek, zannediyrumi yazımıza başlık teşkil eden soruyu temamn cevaplandırmağa kafi gelecektir,

Barikai hakikat, Müsademeiefkârdan çıkar düsturu, Demokratik rejimlerin milletler hayatındaki tesirlerini en veciz bir şekilde dile getiren çok isabetli bir ifadedir.

Hürriyet rejimlerile idare edilen hakiki demokrat memleketde amme hizmetlerini ilgilendiren her mevzu, o memleketlerin alakalı teşekküllerinde, cemiyetlerinde, matbuatında ve nihayet amme vicdanında tam bir serbesti içersinde münakaşa edilir ve muhtelif fikirler çarpışır, münakaşa edilen ve fikirlerin ışığı ve istikameti altında is başındaki ekip, amme hizmetlerini tanzim eder ve yürütür.

Milletlerin kalkınması mevzuu gibi top yekûn bir vatanı, onun içersinde yaşayan bir milleti, onup gelecek nesillerini ve onların istikballerini yakinen ilgilendiren hayati bir mevzua ait plân ve programlar hüriyet rejimlerinde en küçük teferruatına kadar gerek mes'uliyet deruhde etmiş ekibin mensup olduğu siyasi parti kademelerinde ve vazifeli teşekküllerinde ve gerekse o memleketin ilim müesseselerile diğer siyasi partiler çevrelerinde, matbuatında velhasıl bütün amine vicdanında tam bir serbesti ve samimiyet içerisinde müzakere ve münakaşa edilir.

Netice olarak; bütün bu çarpışan fikirlerin ışığı ve muhassalası İstikâmetinde, kalkınma program ve plânları tekrar gözden geçirilir ve tatbik edilir.

Diktatörün etrafında amme nimetlerinin yürütülmesine istikamet veren hizmetlilerden bir halka teşekkül eder ve bu halkayı teşkil eden kimseler de maişet korkusu veya işgal ettikleri mevkileri muhafaza etmek hırsile, şeflerine karşı memleket kalkınması mevzuundaki fikirlerini savunamazlar ve ekseriya şeflerinin temayülü istikametinde fikir yürütürler ve diktatörün her fikrini en isabetli bir fikir olarak alkışlarlar ve bunun neticesi olarak ta diktatör etrafındaki hulûskâr hizmetlilerden teşekkül etmiş olan fasit bir daire içinde lcenki miilotile olan irtibatını kaybeder.

Bu sebepledir ki, demokrasi ile idare edilen memleketlerle diktatör rejimile idare edilen memleketlerin tarihlerini tetkik edersek şu neticelerle karşılaşırız:

Birincisinde: daima tekâmüle ve ileriye doğru giden millet ha yatı.

İkincisinde ise: ilerlemeler, taraklamalar, gerilemeler, isyanlar ve nihayet tarih sabitesinden silinmeler gibi bocalayan bir millet hayatı.

Binaenaleyh: • Milletlerin idare sekili erile iktisadi, sosyal, siyasi ve tarihî kaderleri arasında çok köklü ve özlü rabıtalar vardır. Zamanımızda hakiki demokrasi ile idare edilen memleketlerle diktatörlük rejimlerile idare edilen milletlerin iktisadî bünyeleri arasındaki fark; milletlerin iktisadi kalkınması niçin hürriyet içerisinde olmalıdır sualinin en müşahhas cevabını verecektir.

Bugünkü Avrupa haritasında teşekkül bulan ve aslında ayni millet olan Doğu Almanya ile Batı Almanya, mevzuumuzun en tipik misalidir. Son harbin bütün ıstıraplarına ve fecaatlarına sahne olan ve harbten sonra aşağı yukarı ayni zamanlarda teşekkül bulan Doğu Almanya ile Batı Almanya arasında, İktisaden mukayese edilemiyeeek* kadar muazzam farklar vardır. Ayni çalışkan milletten teşekkül eden Batı Almanya, Demokratik idare altında bilumum harb yaralarını sarmakla kalma--- bugün dünya yüzünde Amerikadan sonra halkını en müreffeh seviyeye yükseltmiş ve hazinesini de altınla doldurmuş olmasına karşı diktatör bir rejimle idare edilen Doğu Almanya ise, hâlâ iktisadi bir varlık gösterememiştir.

Bugün Batı Almanya halkından refah ve emniyet fışkırırken, Doğu Almanya halkı hâlâ harbin ıstırabından kendisini kurtaramamıştır. Hülâsa: Milletlerin kalkınması hürriyet içinde olmalıdır. Zira milletleri hakiki kalkınmaya götürecek en kestirme yollar ve en müessir metodlar, ancak tam bir serbesti içinde çarpışabilen fikirler neticesi bulunabilir ve bu da ancak hürriyet içinde yaşayan bahtiyar mületlere nasip olur.

AKİS'in Müsabaka Şartları

* — AKİS'in bu seneki yazı müsabakası için mevzu şudur: "MİLLETLERİN İKTİSADİ KALKINMASI NİÇİN HÜRRİYET İÇİNDE OLMALIDIR?"

* — Müsabakaya katılmak için gönderilen yazılar kâğıdın bir yüzüne makinayla ve orta aralıkta yazılacak, uzunluğa da 23x30 ebadındaki kâğıtlarla iki sayfayı tecavüz etmiyecektir.

* — Gelen yazılar önce AKİS'in yazı işleri kadrosundan kurulacak bir küçük jüri tarafından incelenecek, uygun görülen AKİS'te neşredilecektir.

* — Yazıların neşrine 1 Temmuz 1958 de başlanacaktır. 30 Nisan 1959 'dan sonra gelen yazılar müsabaka dışında bırakılacaktır.

* — AKİS'te neşredilen yazılar 1959 Mayıs başında toplanacak olan selâhiyetli bir jüri tarafından incelenerek, birinciliği kazanan yazının sahibine 1.000, ikinciliği kazanan yazının sahibine 500 ve üçüncülüğü kazanan yazının sahibine de 250 Ura telif hakkı ödenecektir, taundan başka birinciliği kazanan yazının muharririnin resmi 1959 mayısının ortasında çıkacak olan Altıncı yılımızın İlk sayısının kapağım süsliyecektir.

* — Müsabakaya katılacak yazıların "AKİS Mecmuası, yazı müsabakası servisi P. K. 582 - Ankara" adresine postalanması lâzımdır.

C E M İ Y E T

Bestekâr Nevit Kodallının Van Gogh'unun Devlet Operasında ikinci defa sahneye koyulması, son derece alaka çekici, "bir edebi - adli hâdiseye sebep olacağa benziyor. Zira bu ikinci temsil dolayısile hazırlanan afiş ye programlarda ismini görerniyen, eserin livresini hazırlıyan üç kişiden biri olan Bülent Sokullu, Devlet Operası idaresinin bu "küçük unutkanlığını" bir dâva mevzuu haline getirerek mahkemeye başvurmuş bulunuyor. Ankara Sosyetesi, Devlet Operası - Bülent Sokullu dâvasının neticesini beklerken; davacı hanım yanında avukatları olduğu halde her akşam Sanat Sevenler Kulübünde görünüyor ve zaferinden emin bir şekilde eşine, dostuna "işin içyüzü" nü anlatıyor.

*

Maliye Bakanı Hasan Polatkanın resmî otomobili, geçen haftanın sonunda Tandoğan meydanında Amerikan Yardım Heyetinin bir otomobili ile çarpıştı ve hasara uğradı. Bakanın şoförü de kazada hafifçe yaralandı. Polatkan, -çok şükür, kaza sırasında otomobilinde değildi. Simdi hoşsohbet Ankaralılar, Maliye Bakanının otomobilinin bile "çarpmak" için bir Amerikalıyı seçmesinde tesadüfün ne dereceye kadar parmağı olduğunu araştırıp nükteler yaratıyorlar.

*

Ankara, İzmir ve Istanbulda konferanslar veren California Üniversitesi Gazetecilik Fakültesi Dekam Prof. Robert Harris, Türkiyedeki son konferansını vermek üzere İstanbul Gazeteciler Sendikasına geldiği zaman pek asabi görünüyordu. Kendisini îstanbula geldiğinde karşılayan gazeteciler, uzun boylu esmer misafirin bazı suallere "İkametgâhımı İstanbul Hiltondan Ankara Hiltona nakletmeğe niyetim yok" cevâbını hatırladıkları için, asabiyetin neden ileri geldiğini biliyorlardı.

*

C. H. P. Meclis Grubu Başkan Vekillerinden sevimli Faik Ahmet Barutçu, Londrada bir ameliyat gegeçirdikten sonra, geçen haftanın sonunda Ankaraya döndü. Garda kendisini seven büyük bir kalabalık tarafından karşılanan Barutçu, rahatsızlığının neşesine tesir etmediğini herkesi kahkahalarla güldüren -kendisi de dahil- nükteleriyle ispat etti.

*

D. P. taraftarı gazetecilerden Erdem Karaismailin geçenlerde bir kızı dünyaya geldi. Bir zamanlar "Oğlumu evlendireceğim, münasip bir gelin arıyorum" diye dolaşan genç gazeteci -oğlu henüz 18 aylıktır- şimdi de "kızıma talip olanlar, el öpmek için şimdiden kuyruğa girsinler" demeğe, başlamıştır. Erdem Karaismail, 23 yaşında iki çocuk babası olmakla gösterdiği hamaratlığı her ne kadar "vatana evlât yetiştirmek" le izaha kalkışıyorlarsa, kendisini yakından tanıyanlar "Vatan Cephesine üye" hazırlamasından şüphelenmektedirler.

Faik Ahmet Barutçu Ankarada karşılanıyor.
Geçmiş olsun!.

Bülent Sokullu
"Var mı bana yan bakan!"

*

İzmirde bir Amerikalı er, sevdiği Türk kadınının evine sabahın döründe girmeğe kalkışınca mahalle bekçisi tarafından kıskıvrak yakalanmış. Bir mahalleyi sabaha karşı ayaklandırmakta bir mahzur görmiyen hürriyetine düşkün Amerikalı, bekçinin kollarının çemberinden kendini kurtarmak için onun eline saldırmış ve var kuvvetiyle ısırmış. Bekçi can acısıyla bağıradursun, Amerikalı sevgili hürriyetine kavuşup tabanları yağlamış. Bu küçük zabıta vakasının ilgi çekici tarafı, "dişli" olmanın faydasını göstermekten ibaret...

*

Ankaranın sevilen ses sanatkârı Sevim Çağleyan, kabiliyetinin maddî değerini bir sigorta poliçesi ile tescil ettirdi. Geçen hafta, bir sigorta şirketi ile yaptığı anlaşmaya göre, sevimli sanatkâr sesini kaybetmek felaketine -Allah gecinden versin- uğrarsa sigortadan tam 300 bin lira alacak.

*

Gecen haftanın sonunda Ankara Palasta yapılan Kanserle Savaş balosunda Harika Yardımcının zerafeti dolayısile herkeste gıpta uyandıran Celal Yardımcının yüzü balonun sonuna kadar bir defa olsun gülmedi. Bay Yardımcının keyfini kaçıran şey, Kurum Başkanı Prof. Dr. İzzet Kandemirin yaptığı "büyüklere teşekkür" konuşmasında bir dil sürçmesi neticesinde Bakanın soyadını yanlış söylemesi oldu. Prof. Kandemirin sonradan gelip özür dilemesi bile, Bakanın neşesinin avdetine kafi gelmedl

RADYO

Programlar

Bir kol çengi

Birçok evde yeni bir salon eğlencesi büyük rağbet görmekte, gitgide yayılmaktadır. Saat Ankarada 10.45'e, İstanbulda 11.15'e yaklaştı mı "Aman, unutmayalım" kaygusu zihinlerde belirmekte evlerine dönmiye hazırlanan misafirlere ev sahipleri, henüz ikramlarının tamamlanmamış olduğunu hatırlatmaktadırlar. Eğlence, görünüşte pek basittir: Radyonun haber bültenini dinlemek. Bu eğlence haber bülteni vasitaşiyle yurt ve dünya olayları hakkında geniş teferruatlı bilgiler edinmenin verdiği zevkten ve bu zevkin verebileceği bir çeşit eğlenmiş olma duygusundan bambaşka birşeydir. En basit en aşikâr mânasiyle eğlenme, bir vodvil tiyatrosunun bir halk komiğinin seyircilerini eğlendirmesi gibi birşeydir.

Nitekim, ajans saati gelip de spiker "haber bültenimizi okuyoruz" deyince herkes, o sırada konuşulmakta Olan mevzii ne . kadar tatlı olursa olsun, susup kulak kesilir. Herkes, beklenen şeyin ne olduğunu çok iyi bilmektedir: Muhalefet partilerinden istifalar, Vatan Cephesine katılanlar... Spiker, önceden itinayla provâ ettirilmiş ses oyunlarıyla, bilhassa belirtilmesi gereken kelimelere -sahte olmamasına çalıştığı, fakat sahteliğini gizliyemediği tesirli ifadeler vermiye çalışarak muhalefet partilerinden istifa edenlerin yolladığı telgrafları okumıya başlayınca, hep bir ağızdan kahkahalar da başlar. Bir güldürücü filmin seyircileri gibi. Ankara ve İstanbul radyolarının haber bülteni dinleyicileri de, kendilerini kana kana gülmiye zaten hazırlamışlar iin Spiker bir telgraftaki "Halkımiz refah içinde bulunduğu için C. H.P. den ayrılıp Demokrat Partiye kaybolduğumuzu saygılarımızla arzederiz" cümlesini mi okuyor? Herkes kasıklarını tuta tuta gülmektedir. Telgrafın imzaları kahkahalar arasında güme gitmesin, iyice duyulsun diye bir an sükût mu edilmiştir? Spiker "HACı Gül, Döndü önal ve onsekiz arkadaşı" deyiverince makaralar yeniden koyuluvermekte, gülmekten gözlerinden yaş boşanan bile olmaktadır.

Bir istifa, bu sefer radyodan...

Demokrat Parti radyolarının haber bültenlerini dinliyenlerin kahkahalarında, dış görünüşteki bütün keyfe rağmen, bir sinir buhranı kahkahası rengi görmemek imkânsızdır. Zaten onbeş yirmi dakika boyunca dizginlerini koyuvermişçesine gülenleri az sonra bir arpacı kumrusu düşüncesi almaktadır. Demokrat Parti radyolarının memleketin durumunun birsembolü olduğunu anlamak için bir şair hassasiyetine lüzum yoktur. İstifa telgraflarına mukabele olmak üzere gönderilen telgraflarda aranan şahsın mevcut olmadığının, yahut ölmüş olduğunun anlaşılması, D. P. Üyelerinin sırf istifa listesini kabartmak ve radyolarda isimlerinin okunmasını sağlamak için muhalefet partilerine kaydolup birkaç gün sonra istifa ederek yeniden eski partilerine kaydolmaları, radyo müdürlerinin istifa telgraflarında olsun. D.P. yle ve Genel Başkanıyla ilgili haberlerde olsun, bunları okuyacak spikerleri "memleket hizmetindeki sayısız eserlerinize hayranını", yahut "sizin yapmış olduğunuz işleri unutmıyacağız" veya "milletin selâmeti için yılmadan çâlıştığınızı görerek..." gibi can alıcı cümleleri en tesirli bir ifadeyle okumaları için önceden çalıştırdıklarının bilinmesi gerçi mükemmel birer mizah konusudur, Fakat mizahın tesiri geçtikten sonra bütün bunlar, üstünde kara kara düşünülecek birer acı istihza olarak kalıyorlar.

Radyoların durumu karşısında "adam sen de!" deyip geçmiyenler, işi ciddiye alanlar, çeşitli tepkiler gösteriyorlar. Bunların arasında, basına aksedecek ve günün mevzuu haline gelecek kadar manalı olanlar, radyo dinlemek veya dinlememekle ilgili olarak kurulan derneklerdir. Radyo dinletmemek için kurulan bir derneğin aleyhine takibata geçilmesinden sonra, radyonun haber yayınlarını sırf ibret almak için dinletmek maksadiyle kurulan bir başka derneğin bu teçebbüsündeki "jest" değeri, en azından D. P. radyolarının uyandırdığı tepkiyi yayıma bakımından, yabana atılacak gibisinden değildir. Maamafih, ister "jest" zaviyesinden, ister ahlâki değerlere bağlılık zaviyesinden görülsün, geçen hafta radyo mensuplarından birinin yaptığı hareket, hiç değilse radyo dinlemeyle ilgili dernekler kuranlarmki kadar, bir önem taşımakta, aynı zamanda D. P. radyolarının bütün mensupları için örnek olmaktadır.

Erdem Buri

Artık kendini aldatmıyacak

Yıllardır İstanbul radyosuyla işbirliği yapmış olan, bu radyo kurulduğundan, beri "Caz Dünyası" programlarını hazırlayan, bir müddet "Onbeş Günde Bir" yayınlarının takdimciliğini yapan, bir yıldan beri de büyük rağbet gören "21 Puan Bilgi Yarışı" programını takdim, eden ve bu programla adını birleştirmiş olan Erdem Buri geçen hafta İstanbul Radyosundan ayrıldığını, bugünkü durumda bu radyoyla -ve öbür iki radyoyla- hiçbir alâkası plmıyacağını bildirmiştir. Erdem Buri, ayrılma sebebini şöyle anlatıyor: "Devlet radyosu deyince, tarafsız, bağımsız yayın yapan bir radyo anlaşılıyor Oysa Türkiye radyolarının bugünkü tutumu, Devlet radyoculuğunun ilkelerine aykırı... Böyle olunca da, nasıl olursa olsun, yayımlara katılmak, radyoların şimdiki tutumuna da bir reşit katılmak oluyor. Ayrılmakla hiç değilse kendimi aldatmamış oluyorum".

... ve bir kayıp

Erdem Burinin ayrılmasıyla İstanbul radyosu en değerli elemanlarından birini kaybetmiş olmaktadır. Caz Dünyası programı geçen hafta yayınlanmamış, "21 Puan Bilgi Yarışanın takdimi, Burinin çekilmesi üzerine, alelacele Şehir Tiyatrosu aktörlerinden Zihni Küçümene verilimiş, ilk yayında yeni takdimci Küçümen bu isin ustası haline gelen Buriyi bir hayli aratmıştır,.

Erdem Burinin yaptığı programların siyasetle hiçbir ilgisi olmadığı gibi, kendisi de bir partizan değil, en küçük teferruatta bile memleketin menfaatlerine ve ahlâki prensiplere saygı, gösterilmesini istiyen bir münevverdir. Ahlâki prensiplere saygı gösterilmesi bahsinde hissettiği ihtiyaç İstanbul radyosunun yılbaşı gecesi programı için hazırladığı metinden "1959'un hepimiz için uğurlu ve iyi olacağına adeta bir sezgimiz var. Bir umut, bir inanç diyelim isterseniz. Evet, değerli dinleyiciler, bu inancımızın gerçekleşmesini içten istiyoruz, candan istiyoruz" sözlerinin program şefi tarafından kesil* mesiyle kuvvetlenmiş, kendini aldatmama fikri zihninde daha sağlam bir yer edinmiştir. Radyolarımızın siyasi yayınlarını -hele; yaptıkları İşe inanmadıkları halde- hazırlıyanlar ve tatbik edenler arasında henüz böyle "idealist" bir harekete girişenin çıkmamış olması. Erdem Burinin ayda 600-700 lirayı tepip radyodan ayrılmakla verdiği örneği daha da değerlendirmektedir.

S İ N E M A

Filmler

"Dokuz dağın efesi"

Eğer seyirciyi, vurup kırmalar, kaçıp kovalamalar yahut da göz kamaştırıcı dekorlarla oyalamak maksadını gütmüyorsa, tarihi - biyografik filmlerin rejisör ve senaryocuya yüklediği birtakım mesuliyetler olduğu şüphe götürmez. Bu durumda, rejisör senaryocunun her adımında belli bir maksat aramak gerekir: Filmin baş kahramanının seçiminden işlenişine, olayların ve şahısların kendi çağlarındaki öneminde, bugün için taşıdıkları değerlere kadar... Öte yandan böyle bir durumda, ele alınan tarihî olay ve şahısların etraflıca incelenmesi, vesikalar toplanması, bir tarihçi gibi. hazırlanmak da gerekir. Şüphesiz aynı tarih olayını yahut tarihî şahsiyeti, başka başka kimseler, ayrı ayrı tefsir edebilir, hattâ aynı malzemeye dayandıkları vakit bile. Ele alınan malzemeyi işleyiş, şu veya bu noktaya daha çok önem verme, malzeme içinde yapılan seçim, tarihçinin ya da rejisör - sinemacının tutumunu ortaya koyar.

"Dokuz dağın efesi Çakıcı, geliyor", yakın tarihimizin bir şahsiyetini ele alıyor. Filmin' başındaki kısa nota bakılırsa, bugün vardığımız gelişmenin değerini anlamak için arada bir geriye göz atmak, eskiye nazaran ne kadar mesafe aldığımızı hesaplamak faydalı olur; film, bunun için çevrilmiştir. Bu nota dayanarak ve "Dokuz dağın efesi"nde anlatılanlara bakarak, bu filmin Osmanlı Devletinde nizam ve asayişin, emniyet kuvvetlerinin durumu ile Cumhuriyet devrindeki nizam ve asayişin, emniyet kuvvetlerinin bir mukayesesini yaptığını kabul etmek gerekecektir. Zira filmde 20 nci yüzyıl başlarında Ege bölgesini haraca kesen bir eşkiyanın Osmanlı emniyet kuvvetleriyle, bazan da rakip çetelerle çarpışmaları anlatılıyor. Ama, emniyet kuvvetlerinin ikinci, üçüncü plânda kalması, olayların hemen daima Çakıcı Mehmet Efe yönünden anlatılması, hele Çakıcının bir kahraman olarak, hiç olmazsa sempatik bir görünüşle ele alınması, kısa notta ileri sürülen maksada aykırı birşey. Üstelik kahramana karşı gösterilen bu sempatinin sebebi de iyice belirli değil. Genç Çakıcının, babasını öldürenden intikam alması, bir dereceye kadar anlaşılıyor. Fakat ondan sonraki hikâyesi, daima Çakıcı yönünden anlatıldığı için onun hakkında bildiklerimiz daima tek taraflı kalıyor. Fakir köylülere yardım ettiği, zengin köylüleri haraca kestiği söyleniyor. Başka eşkıyaların köylülere işkence yaparak saklı paralarını meydana çıkarmağa uğraştıkları halde. Çakıcının köylülere yardım ettiği gösteriliyor. Ama Çakıcı ile öbür eşkıyalar arasındaki bu davranış farkı neden ileri geliyor? Çakıcıyı buna iten nedir?'. Bunda ne dereceye kadar ileri gidiyor? Belli değil. Aslında, böyle bir konuyu ciddi olarak ele almağa çalışan bir film, ya çevresi, içinde yaşadığı şartlar bakımından Çakıcıyı Çakıcı yapan sebepleri ortaya koyar; ya da bu şartlar içinde ele alınan kahramanın psikolojisini tahlil eder. "Dokuz dağın efesi", ciddi tarihî - biyografik eserlerin dayandığı esaslardan mahrum, zaten böyle birşey, ancak çeşitli incelemelere, bol vesikalara dayanılarak yapılabileceği, bunlar ise mevcut olmadığı için, filmden bunları beklemek imkânsız. Bundan dolayı, bu yönden zayıf olan bütün tarihî - biyografik eserler gibi, "Dokuz dağın efesi" de başlangıçta işaret edilen vurup kırmalara, kaçıp kovalamalara dönüyor. Amerikan rejisörlerinin düzünelercesini çevirdiği "Jesse James" hikâyelerinin kılığına bürünüyor. Bu arada, rejisörün, onbes yirmi kişilik çete etrafiyle Çakıcı arasındaki münasebetleri anlatmaktan bile kaçındığı göze çarpıyor.

Nijat Özön

Sinema: A'dan Z'ye kadar...

Mizansen merakı

Buna karşılık, Çakıcının bir yörük kızı ile aşk macerası bir yana bırakılırsa, iki saatlik filmin hemen dörtte üçü Osmanlılarla, yahut rakip eşkıyalarla girişilen çatışmaları anlattığı, bunların hepsi de birbirini andırdığı için, filmin büyük bir kısmı monotonluktan kurtulamıyor. Rejisör, filmi bu monotonluktan kurtarmak, seyircinin ilgisini uyanık tutabilmek, izah edilmiyen noktalardan dikkati uzaklaştırmak için, birtakım çarpıcı mizansen düzenlemelerine girişiyor. Bunların pek azı başarılı öldüğü, büyük bir kısminin işe western türünün irili ufaklı eserlerinden ödünç alındığı görülmektedir. Gerçi, yerleşmiş nizamlara karşı koyan, emniyet kuvvetleriyle devamlı çatışma halinde olan, filmde anlatıldığına göre zenginleri haraca kesip fakir köylüye yardım eden Çakıcı Mehmet Efenin, kamera önün-, deki devamlı hareketten meydana gelen hikâyesi, bu çarpıcı mizansenle birleşince, western türüne meraklı seyircileri sürükleyeceğinden şüphe edilmez. Ama vasat seyirci için bile, bu iğreti mizansen, filmi ayakta tutmağa değil, zayıf noktalan daha belirli olarak ortaya çıkarmağa yarıyor.

Çocuksu diyalogu, "büyüklük" e özenen mizanseni, rejisörünün E. Kazan mizansenine düşkünlüğü kadar baş oyuncusunun -Fikret Hakan- M. Brando oyununa özenişi, "Viva Villâ!"dan "Viva Zapata!" ya kadar, bütün öbür westernlerden de geçerek kullanılan motifleri ile "Dokuz dağın efesi" kişilik taşımıyan bir eser. Sinema meraklıları için, hangi mizansenin hangi filmdekini hatırlattığı yolunda bir bilgi yarışmasına yol açacağı için ilgi çekici olabilirse de, bütük bu kalabalık arasında asıl rejisörü -Metin Erksan- bulmak oldukça zor bir iş.

Yayınlar

Saygıdeğer bir başarı

Yeni yılın ilk haftaları içinde sinema kitaplığımıza bir Türkçe eser daha katıldı. Nijat Özöhün hazırladığı "Ansiklopedik Sinema Sözlüğü" adındaki bu eser, son derece ilgi çekici bir çalışma mahsulüdür. Sinema yayınlarının pek çeşitli olduğu batı ülkelerinde bile bu konuda daha doğru dürüst birşey ortaya konamadığı gözönünde tutulursa, önemi ve değeri daha da artıyor. "Ansiklopedik Sinema Sözlüğü", haftada en aşağı bir kere sinemaya giden herkesin mutlaka edinmesi gereken kitaplardan. Zaten eserin yazarı da Önsözde herşeyden önce bir "sinema seyircilerinin kılavuzu" hazırlamaya giriştiğini açıklıyor. Böylelikle günümüzün en belli başlı yıldızlariyle, en dikkate değer bütün rejisörleri tanıtıldığı gibi, sık sık karşılaşılan geniş perde, renk, ses, stüdyolar, festivaller gibi teknik terimlerin de açıklamaları yapılıyor.

Kitabın son derece emek istiyen, titiz, yorucu bir araştırma ve çalışma sonunda meydana geldiğini anlamak için sayfalar arasında şöyle bir göz gezdirmek yeter. Sinema i-

çln bu şekilde bir ansiklopedik sözlük denemesine daha önce yalnız bir kere bir Alman yazarı tarafından girişildiği, daha sonra bir İtalyan yazarının da bu eseri genişletmeye tesebbüs ettiği, bundan başka da hiç bir ülkede böyle bir eser bulunmadığı gözönünde tutulursa, Nijat Özönün kitabı saygıdeğer bir başarı olarak ortaya çıkar. Bu başarının sebebini herşeyden önce Nijat Özonun paralel yürüttüğü ansiklopedi ve sinema çalışmalarında aramak gerekir, özön, 1954 • 56 yılları arasında iki ciltlik "Okul Ansiklopedisi", 1956 yılının sonunda da "Sinama Sanatı" adlı bir kitap yayınlamıştı. İki ayrı çalışmanın bir kanala girmesi, "Ansiklopedik Sinema Sözlüğü" nün meydana getirilişine yol acıyor.

Çetin bir Çalışma

Özon, "Ansiklopedik Sinema Sözlüğü" nü hazırlamıya girişirken bu isin güçlüklerini bilmiyor değildi. İyi bir ansiklopedi hazırlamamı! birinci şartı, daha önce çıkmış en iyi ansiklopedileri örnek alın bunları genişletmekti. Ama değil Türkçede, yabancı dilde bile faydalı olabilecek bir örnek elde yoktu. Bütün yük, yazara yükleniyordu. Yabancılar için en büyük zorluk, toplama meselesiydi. Sıkı bir araştırma gayretine girdikten sonra yabancılar için sinema kitaplarından, almanaklardan, dergilerden, broşürlerden malzeme toplamak bir dereceye kadar mümkün oluyordu. Türkiye için ise durum büsbütün güçtü. Elde istifadeye elverişli pek az malzeme vardı. Genç yazar, sözlüğe alacağı kimselere doğrudan doğruya müracaat etmeyi denedi; biyografilerini ve çalıştıkları filmlerin listesini yollamalarını rica etti. Himaye isteriz, yardım isteriz diye yırtınan, teşvik edilmiyoruz, desteklenmiyoruz diye sızlanan sinemacılarımızdan sadece 18 cevap geldi. Böyle bir teşebbüsü ciddiye almak ileri görüşlülüğünü gösteren ve cevap vermek zahmetine katlanan 16 kişinin altısı rejisör -Baha Gelenbevî, Şakir Sırmalı, Lütfü, Ö. Akad, Çetin Karamanbey, Metin Erksan, Atıf Yılmaz-, altısı aktör -Ayhan Işık, Reşit Baran, Temel Karamahmut, Mümtaz Ener, Atıf Kaptan- biri kameraci -Kriton İlyadis-, biri ses operatörü -Yorgi İlyadis- idi. Mektuba cevap verenler içinde tek kadın Nurhan Nur ise. aktrislerin en anlayışlısı ve mesleğine en değer vereni olarak ortaya çıkıyordu. Geriye kalanlar belki de haklı bir içgüdünün tesiriyle böyle ciddi bir ansiklopedide yer alamıyacaklarını düşünmüşlerdi.

Mamafih, Nijat Özön onlar gibi düşünmüyordu. Değeri, çapı ne olursa olsun bugünün Türk sinemasına bütün emeği geçenleri ansiklopedisine toplamak niyetindeydi. Herşeye rağmen bu kimseler bir devrin temsilcileriydiler; Ansiklopediye alacağı kimselerden cevap sağlayamayınca Özönün cesareti kırılmadı. Kendisine faydalı olabilecek ne kadar malzeme varsa toplamaya başladı. Eski "Yıldız" koleksiyonları, "Radyo Haftası" gibi popüler dergileri didik didik etti. "Neticede yararlanacağı bir sürü malzeme çıkmıştı ama, bunların eksiklikleri, aynı intizamda olmamaları kaçınılmaz birşeydi. Nitekim Türkiyeye ait biyografilerden bazılarının kısa, bazılarının eksik oluşları, bazı gerekli isimlerin de hiç bulunmaması bundan ileri gelmektedir. Ama bütün güçlüklere rağmen gene de hedefe ulaşılmış, çetin bir araştırma, toplama, ayıklama ve düzenleme isinin sonucu, övülmeğe değer bir eserle ortaya konmuştu.

Bütün kitabın hazırlanışında kendini gösteren intizam ve metotlu çalışma, yalnız yabancı film adlarının karşılıklarından aksıyor . Orijinal adlariyle sıralanan yabancı filmlerden bazıları için Türkiyede gösterildikleri adlar, bazıları için de Türkçe tercümeleri veriliyor. Fakat sinemanın başlangıcından bu yana hemen bütün belli başlı filmleri içine alan ansiklopedide, bu filmlerden Türkiyede oynıyanların memleketimizde taşıdıkları adları tespit etmek için 60 yıl öncesine kadar uzanan gazete koleksiyonlarım ve resmi kayıtları incelemek zarureti, bu işin ne kadar güç, hattâ imkansız olduğunu ortaya koyar.

Geleceğe ışık

Yazar, kitabının önsözünde "şüphe yok ki bir sinema ansiklopedisinde teknisyenler, film bestecileri, yabancı eleştirmeciler biyografyasının da yer alması, sinemanın tanınmış eserlerine ayn maddeler ayrılması, hattâ ulusal Sinemalar için tarih özetleri konulması yerinde olurdu" diyor. Biraz aşağıda da "bu çeşit kitapların hiçbir vakit tam ve yanlışsız olmadığı, ancak sonraki basımlarda mümkün olduğu kadar tam ve doğruya yaklaşabildiği" ni hatırlatıyor. Yazarın elimizdeki kitabı, bir benzeri olmaması, büyük bir boşluğu doldurması bakımından ne kadar sevindirici ise, ilerisi, kitabın öbür baskılan, için tuttuğu ışık da o kadar ümit vericidir.

"Ansiklopedik Sinema Sözlüğü", kitaplığımızda "Sinema Sâhati"nın yanında yerini aldıktan sonra, Nijat Özönün boş olan öbür bahislerde de eser vermesi beklenir.; Nitekim elinde baskıya hazır şekilde bulunan sinemanın tarihi, tekniği, ekonomik ve cemiyet yönü üzerine bir eser ile Hazırlamakta 'olduğu bir Charlie Chaplin biyografisi, bu çalışmaların arkasının geleceğini ümit ettirmektedir:

Kültür

Nota satılıyor

İstanbul Filarmoni Derneği geçen hafta, üyelerine ve basın mensuplarına gönderdiği bir tebliğde, derneğin temin etmiş olduğu notaların, yâlnız üyelere değil, musikiyle meşgul olan herkese satılmakta olduğunu, iftiharla bildirmiştir.

Ankarada tek bir kitapevi -Meşrutiyet Caddesinde Cahit Zamangilin dükkânı- hariç, koskoca Türkiyede son birkaç yıldır, nota satan dükkân kalmamıştı. Uzun süren bir yokluktan sonra şimdi İstanbullular da nihayet, nota ihtiyaçlarını Filarmoni Derneğinin teşebbüsü sayesinde karşılıyabileceklerdir. Fiyatlar, beklenebileceği gibi, dört beş yıl önceye kıyasla, hemen hemen üç misli yükselmiştir. Filarmoni Derneği, notaları karaborsa rayicinden değil, resmî kur karşılığından satmaktadır. Fakat gene de bir senfoninin, ya da konsertonun cep partisyonuna on lira ile yirmi lira arasında bir para ödemek gerekmektedir. Aynı notalar dört beş yıl önce, Üç beş liraya satın alınabilirdi.

Filarmoni Derneğinin övülmeğe değer teşebbüsünde hoşa gitmiyen bir nokta, ithal edilen eserler listesinin tanzimindeki muvazenesizliklerdir. Adı sam duyulmamış bir takım lüzumsuz bestecilerin eserleri getirtilmiş olduğu halde, meselâ tek bir Debussy tek bir Rahmaninof bulunmaması müşterileri üzmektedir. Mamafih Dernek, sipariş kabul etmek ve alınan siparişlerin bir ay içinde yerine getirileceğini vaadetmek suretiyle bu gediği örtmektedir.

Dernek şimdi de. plâk getirtmenin yollarım aramakta ve bunun yakın zamanda mümkün olabileceğini bildirmektedir.

San Francisco Balesi geliyor

Amerikanın en dinamik dans topluluğu" diye tanınan San Francisco Balesi önümüzdeki hafta içinde Ankarada temsiller verecek. Sonra da. Şubat ayı başında Türkiyedeki temsillerine İstanbulda devam edecek.

Turnesi ANTA -Amerikan Millî Tiyatro ve Akademisi- tarafından desteklenen bu ünlü bale topluluğu, Juilliard Kuartetinin Eylül ayındaki ziyaretinden beri. Amerikanın Türkiyeye gönderdiği ilk icra topluluğu olacaktır. Sân Francisco Balesinin Türkiye menacerliğini Galip San yapmakta, Ankaradaki temsilleri Türk - Amerikan Derneği, Iştanbuldalkileri ise Türk - Amerikan Üniversiteliler Derneği tertiplemektedir.

San Francisco Balesi orkestrasını beraber getirmemekte ve memleketimizdeki orkestralardan fâydalanılması da düşünülmemektedir. Fakat temsiller piyano refakatiyle değil, manyetik şeride kaydedilmiş musikiyle verilecektir. Bale topluluğu, "canlı" musikiye en yakın bir sesle orkestra refakatini dinletebilmek için "high fidelity" ses cihazlarını da beraber getirmektedir.

Ernest Newman
Şeref, saygı ve korku

Tenkidçiler

Newman 90 yaşında

İngilterenin ünlü musiki tenkidçisi Ernest Newman geçenlerde, 90 Times" gazetesindeki vazifesini bırakıp "emekliye" ayrıldığını bildirdi. O gün, musiki dünyasının birçok ünlü şahsiyeti, Newman'ın doksanıncı yılını tebrik ettiler; ve ondan saygıyla söz ettiler. Bunların arasında, yirmi yıl kadar önce Newman'ın şiddetle aleyhinde yazmış olduğu kemancı Fritz Kreisler de vardı. Newman'ın kalemi, Kreisler'i o zamanlar iyice hırpalamıştı.

Musiki tenkidçileri arasında Ernest Newman, orkestra şefleri arasında Arturo Toscanini'nin gördügüne benzer bir saygı ve itibar göryaşını tamamladığı gün, 1920 yılından beri çalıştığı Londra "Sunday mektedir. Sağlam, köklü bilgisi, usta kalemi, iğneleyici anlatım tarzı korkuyla karışık bir saygıya yol açmıştır. Ernest Newman' 30 Kasım 1868'de Liverpool'da doğmuş, oranın kolej ve üniversitesinde tahsil yapmış, Hihdistana devlet memuru olarak gitmeye hazırlanırken sıhhatinin bozukluğu yüzünden İngilterede kalmıya mecbur olmuş. 1905'te Manchester Guardian'ın musiki tenkidciliğine tâyin edilmiş, bir yıl sonra Birmingham Post'a geçmiş 1919'da Londrada Observeriin tenkidçilesi olmuş. 1920'de istifa ederek Sunday Times'a girmiştir.

Gazete tenkidlerinden başka Newmân'ın 23 cilt eseri, dört tane de tercümesi vardır. Bunlann arasında bilhassa Hugo Wolfun biyografisi ve Wagner hakkında yazdığı kitaplar, bu besteciler hakkında yazılmış, en Önemli, en değeri eserlerin başında gelmektedir. Newman'ın "Stories of Famous Operas - Ünlü Operaların Hikâyeleri" adlı kitabı bugün, başlıca şehirlerimizdeki kitapçılarda bulunmaktadır.

Newman'ın açık sözlü tenkidleri, korkusuz hükümleri onu, İngiliz gazetecilerinin en çok okunanlarından biri haline getirmiştir. Onun yazıları, yalnız musiki çevrelerine değil, gazete okuyan herkese hitap etmektedir. Yazı üslûbunu. Bernard Shaw, Irving Kolodin, Virgil Thomson gibi ünlü musiki tenkidçilerindeh bile Üstün görenler vardır. Kendisini yakından tanıyan yabancılar, gördükleri İngilizlerin en ziyade İngilizi olduğunu söylemektedirler. Ernest Newmân genç kabiliyetleri keşfetmekte olağanüstü bir sezgiye sahipti.

Newman'ın ilgi çekici görüşlerinden biri de, bir musikişinas için sapır olmanın, kör olmaktan daha az önemli bir kayıp olduğu hususundaki kanaatidir. Newman, bir partisyonu dinlemektense odasına çekilip okumayı tercih ettiğini, çünkü icracılardan pek azının o partisyonu kusursuz olarak çalabileceklerini söylemektedir.

S P O R

Klüpler

Düşmez kalkmaz...

"Bu aziz topluluğun hiç bir faniye göstermediği teveccüh karşısında ben ne kadar didinsem, ne kadar çalışsam azdır.." bu sözler devlet büyüklerinin her vesile ile söylemekten gurur duydukları şeylerdir. Ama bu seferki ne bir fabrikanın temelinin atılışı veya bir kordelâ kesme merasimidir. Ne de yukarıdaki cümle böyle siyasi bir toplantıda sarfedilmiştir. Bir iktidar büyüğünün yakın akrabası, hayranı olduğu partisinin çok kullandığı klişeleşmiş sözleri, gecen haftanın sonunda Cumartesi günü Galatasaray Lisesi konferans salonunda tekrar etmekten kendini alamadı. Eve*. merakla beklenen Galatasaray kulübünün seçim kongresi yapılmış ve tekrar başkanlığa seçilen İzmir Milletvekili Sadık Giz sevincini seçim sonunda, yukarıdaki şekilde izah etmişti. Gize göre, hiç bir faniye geçen haftanın sonunda Cumartesi günü Galatasaray kongresinde yapılan tezahürat yapılmamıştı. Doğrusu Giz hakikaten büyük tevazu gösteriyordu! Bu kadarı da ancak Giz gibi D. P. İktidarına mensup birinden beklemek her halde çok fazla iyimserlik olmıyacaktı.

Üç başkan namzedi arasında Giz -diğer ikisi Osman Kapani ve Refik Selimoğlu. idi- başarıya ulaşmıştı. Hem de ilk turda üçte iki ekseriyeti alarak. Bu evvelden beklenmiyen, fakat Osman Kapaninin kongrede programı açıklayan konuşmasından sonra, mukadder netice idi. Tabii ki eski Giresun milletvekili Adnan Tüfekçinin hakla vardı. Evet; "Kapani burada -Kongrede- kendini harcanmış hale getirmişti."

Kapani de İzmir Milletvekili idi. Hem de eski bir Devlet Vekili. Ama Kapani bir spor kulübünün başkanlık mücadelesinin havasını bilmiyordu, bilemezdi. O tıpkı iktidarda imiş gibi -Zaten öyle değil mi?- hareket etti. Stad dâvasını halledeceğim dedi. Ama nasıl? Bunu izah edemedi. Lokal dâvası dedi.. Yine izah yoktu. Sonra iş Galatasarayın Kuruçeşmedeki adasına gelince birden muhalefete düştüğü görüldü. Fakat muhalefet yapmak Kapaninin düşündüğü kadar kolay değildi. İdare Heyeti Galatasaray adası üzerinde yapılacak tesisler için iki milyonluk masrafın lâzım geldiğini açıklamıştı. Ama Kapani böyle düşünmüyordu. Ona göre o zaman tesisler iki milyona çıkardı. Fakat şimdi her şey en azından bir kaç misli artmıştı. Şimdi yedi sekiz milyon isterdi! Kapani haklı idi. Büyüklerinin bir türlü söylemeye cesaret edemedikleri şeyi o. 550 -seçimlere iştirak eden âza yekûnu bu kadardı- âza önünde açıkça ifade ediyordu. Hem sonra Kapaninin böyle konuşmağa ne hakkı vardı? Kendisi Başbakanla görüşmüştü; görmüyormuydu ki İstanbulun her yanı büyük inşaatlarşla donatılmaktadır. Tabii ki günün birinde de sıra Galatasaray adasına gelecektir. Bu sene veya bir kaç sene sonra. Zamanın ne kıymeti vardır? Bunlar Gizin fikirleriydi. Kapani sonra diğer meselelere el attı. Büyük potu da, Galatasarayın müze meselesinde kırdı. Halen Galatasaray Lisesinde bulunan müzenin yapılacak olan yeni lokale taşınacağını -eğer başkan olursa- söyledi. Halbuki Giz, merhum Ali Sami Yenin zamanında yapılan müzenin katiyen yerinden oynatılmayacağını ifade etti. Bu da Galatasaray Lisesinden yetişme genç azaların reyini almak demekti. Bir

Sadık Giz

Parmakları oynattı

azanın "Lokal de Ali Sami Yen zamanından kalma" diye bağırmasını Giz kaale bile almıyacaktı. Zira o, Kapaniyi can alıcı yerinden vurmuştu. Arada bu kadar klâs farkının olması biraz da tabii karşılanmalıydı. Artık Giz, son yıllarda her kulübün başına getirilen milletvekili başkanlık makamlarının nasıl elde edileceğine dair geniş malûmat edinmişti. Kendine hayran, daimi taraftar âza nasıl bulunur, veyahut kongre arifesinde azalar nasıl kandırılır, bunları gayet iyi biliyordu.. Daimi âza bulmak kolaydı, işin içinde Jokey kulübü vardı. Tarım Bakanı- Nedim Ökmenin bile bir şey yapamadığı Jokey kulübü. Giz buranın da başkanıydı ve adamları en iyi mevkileri işgal ediyordu. Sonra kongrenin hemen ertesi günü, -Pazar- Galatasaray - Fenerbahçe maçı vardı. Giz bu maçın biletlerini azalara dağıtmakla da taraftar kazanacağını biliyordu. Öyle de oldu. Bileti alanlar, böyle büyük bir iyilik yapan başkanlarına nasıl olur da rey atmazlardı? Velev ki bu bilet dağıtımı iki yılda bir gün bile olsa. İşte Kapanı henüz spor politikasını öğrenememişti ve Giz artık bu işlerin de kurdu olduğunu göstermişti..

Ateşli bir kongre

Kongre açılırken usul hakkında çıkan gürültüler seçimlerin kolay olmıyacağına bir işaret sayıldı.

Sadık Giz kongreyi açtı ve riyaset divanı seçimi için adayların isimlerini önündeki kâğıda yazmaya başladı. Sonra yazdığı isimleri okudu, hepsi altı kişi idi. Evvelâ ilk baştaki ismi kongrenin reyine arz etti. Bu Ali Çınardı. "Kabul edenler..", eller havaya kalktı ve indi. Giz başka bir şey söylemeden Ali Çınarın riyaset divanı başkanı seçildiğini ilân etti. Diğer namzetler? Onleri niye reye arz etmiyordu? Ortada bir emrivaki vardı. Gizin milletvekili olduğunu ve T. B. M, M.'ne gittiğini bilenler bunu çok yadırgamadılar! Fakat diğer milletvekili başkan adayı Osman Kapani. aksi fikirdeydi. Riyaset divanı seçiminin usulsüz olduğunu söyledi. Gürültüler arasında kürsüye fırlayın, "Konuşmadan buradan inmem" diye ayak diredi. Ne var ki, gürültü her gecen dakika biraz daha artıyor, fakat riyaset divanı Kapaniye söz vermiyordu. Kapani ellerini arkasına kenetlemiş, kararlı ve ayni zamanda sinirli neticeyi bekliyordu. Divân heyeti karar verinceye kadar Kapaniye söz hakkı tanınmadı. Evet, riyaset divanı seçimi usulsüzdü, böyle sey olmazdı.. Hem nasıl konuşturulmazdı? Söz hürriyeti yok muydu? Bunları Kapani soruyordu. Fakat bunun cevabını verecek en salahiyetli ağız, yine kendisi, yani Osman Kapaniden başkası değildi.

Madem ki Gizciler tam bir taktik icabı riyaset divanını ele geçirmeye azimli idi, o halde uğraşmaya ne lüzum vardı? Bir âza da, bunu bağırarak pöyledi. "Ne arzu ediyorsanız onu yazın da reye koyun". Öyle de oldu.

Kongrenin başlangıcı. Vedat Dicleliye günün en güzel esprisini yaptırabilecek bir hararetteydi: "Nerede olursa olsun İktidarı değiştireceğiz".. Dicleli böyle dedi. Hem acele de ediyordu. Değişiklik olacaktı ama, 1961 'e daha zaman vardı! Kapani her şeye rağmen bekleneni veremedi. "Ben titr peşinde değilim. Genç yaşında bir çok mazhariyetlere kavuştum. Ama bunların en büyüğü bana burada vereceğiniz vazife olacaktır.." dedi. Ama Galatasaray camiası bu genç yaşında Kapaniye daha fazla mazhariyet vermeyi uygun görmedi. İki İzmir D. P. milletvekilinin başkanlık mücadelesi Başbakanın müdahelesi olmadan sona erdiği için dua etmek lâzımdır. Zira Giz, Menderesin ablasının, Kapani de halasının oğludur.

VATAN
VATAN
Kıbrısta çarpışmalar oluyor